

HATTULA

Lepaa

Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2023

Timo Sepänmaa
Tomi Kuljukkan

Tilaaja: Sweco Finland Oy

Sisältö

Perustiedot	3
Yleiskarttoja	5
Kohdeluettelo	9
Inventointi	11
Työn tausta	11
Alueen kuvaus	11
Inventoinnin valmistelu	11
Alueen asutus	12
Maastotyö	19
Raportti	19
Tulos	19
Lähteet	20
Kiinteät muinaisjäännökset	21
1 HATTULA PEKKANEN	21
2 HATTULA SAKASTINMÄKI 3	23
3 HATTULA PUUTARHAOPISTO NNW	24
4 HATTULA KIRKKOVALKAMA	26
6 HATTULA ANTTILA 1 (KATINKIVENPELTO)	28
7 HATTULA ANTTILA 2	30
8 HATTULA ENT. TYÖVÄENTALO	31
9 HATTULA VESUNNAN KARTANO 1	33
10 HATTULA MUSTALAISMÄKI	34
11 HATTULA VESUNNIN KARTANO 4	36
12 HATTULA LEPAAN PUUTARHAOPISTO NW	37
13 HATTULA PIKKUVAHOPÄÄ	38
14 HATTULA VESUNNAN KARTANO 11	39
15 HATTULA MÄENPÄÄ	39
16 HATTULA LEPPÄNENÄN PELTO	41
17 HATTULA RAHKOILA	42
18 HATTULA TYRVÄNNÖN KIVISAKASTI	44
19 HATTULA VESUNNAN KARTANO 3	45
20 HATTULA TOKEENSUU	47
22 HATTULA PAROLA-RINTEELÄ	48
23 HATTULA KÄRSÄLÄNMÄKI	51
24 HATTULA VESUNNAN KARTANO 8	53
25 HATTULA VESUNNAN KARTANO 7	53
26 HATTULA VESUNNAN KARTANO 9	54
27 HATTULA VESUNNAN KARTANO 6	55
28 HATTULA VESUNTA (VÄSUNDA)	56
29 HATTULA VESUNNAN KARTANO 5	57
51 HATTULA KÄRSÄLÄ	58
53 HATTULA PAROLA ESKOLA	61
55 HATTULA SUOTAALAN KYLÄTONTTI	62
56 HATTULA LEPAA KROUVI	63
57 HATTULA LEPAA TIILISALI	66
Muut kulttuuriperintökohteet	66
30 HATTULA PIHLAJA	66

39 HATTULA LEPAA	67
43 HATTULA SATULAKIVEN PELTO	69
Löytöpaikat.....	69
31 HATTULA HEIKKILÄ.....	69
32 HATTULA MATTILA.....	71
33 HATTULA HANNUKKALA	72
34 HATTULA HANNUKKALA 2	73
35 HATTULA RISTIINANHOVI 1	74
36 HATTULA LAHDENTAAN KARTANO	74
37 HATTULA SAKASTINMÄKI 1	75
38 HATTULA SAKASTINMÄKI 2	76
40 HATTULA PUUTARHAOPISTO 1	77
42 HATTULA MATINKIVI.....	78
44 HATTULA VESUNNAN KARTANO 10	79
45 HATTULA VESUNTA 3.....	80
46 HATTULA KÄRSÄLÄNMÄKI 2	81
47 HATTULA RANTATALO	82
48 HATTULA VESUNTA 1	83
50 HATTULA MAMREN TAMMISTO	84
54 HATTULA PUONTILA.....	85
Poistettut kiinteät muinaisjäännökset	85
5 HATTULA RISTIINANHOVI 2	85
21 HATTULA TOKEENSUUNMÄKI	87
41 HATTULA KASSELLA	89

Kansikuva: Tyrvännön vanhan hautausmaan sisäänkäynti, jonka takana kivisakastin ovi (kohde 18).

Perustiedot

Alue: Hattulan Lepaan osayleiskaava-alue.

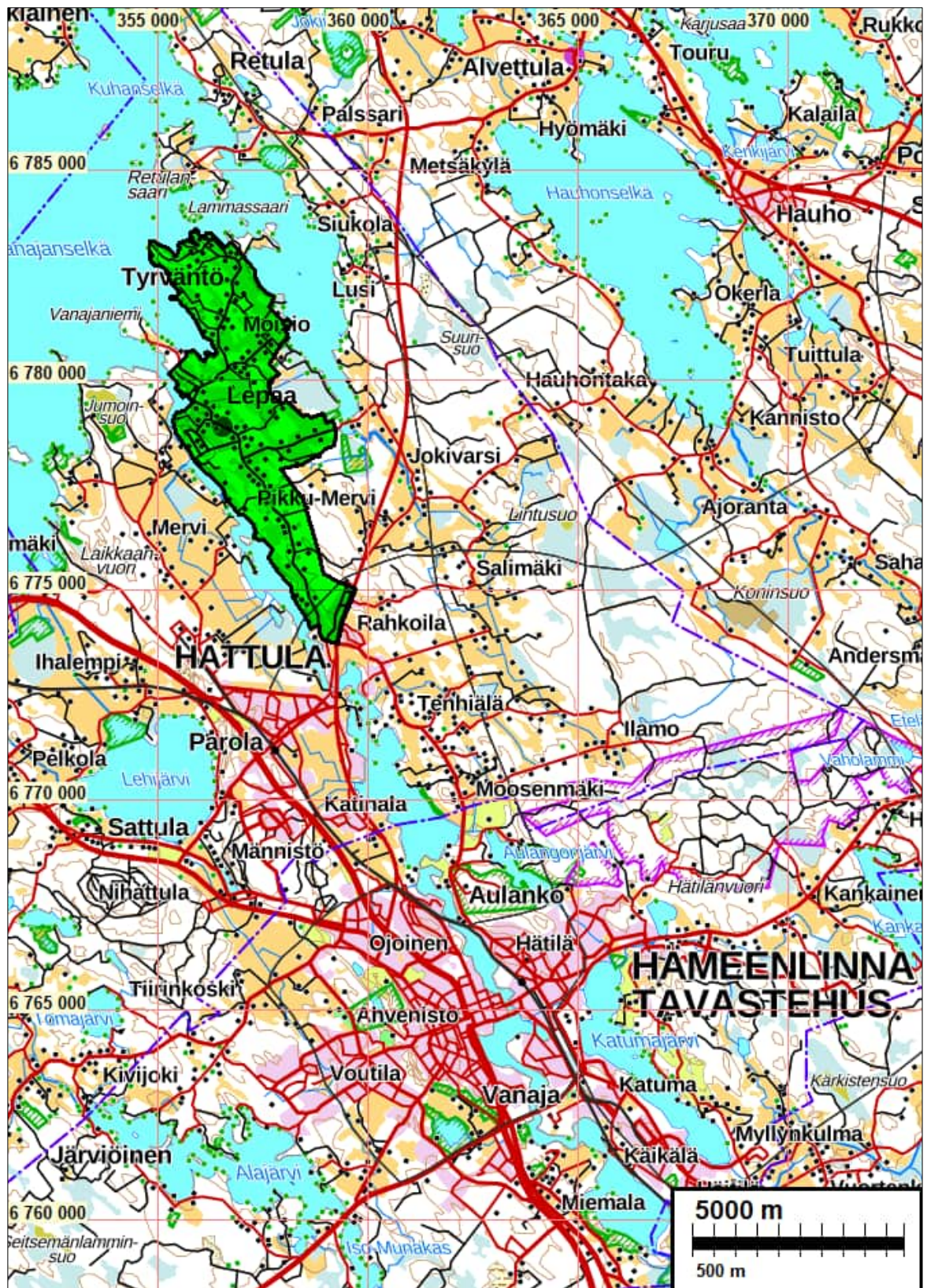
Tarkoitus: Selvitetään kaavan alueen muinaisjäännökset (sm) ja muut suojeltavaksi katsottavat arkeologiset kulttuuriperintökohteet (s).

Työaika: 7-10.11.2023.

Tilaaja: Sweco Infra.

Tekijät: Timo Sepänmaa ja Tomi Kuljukka.

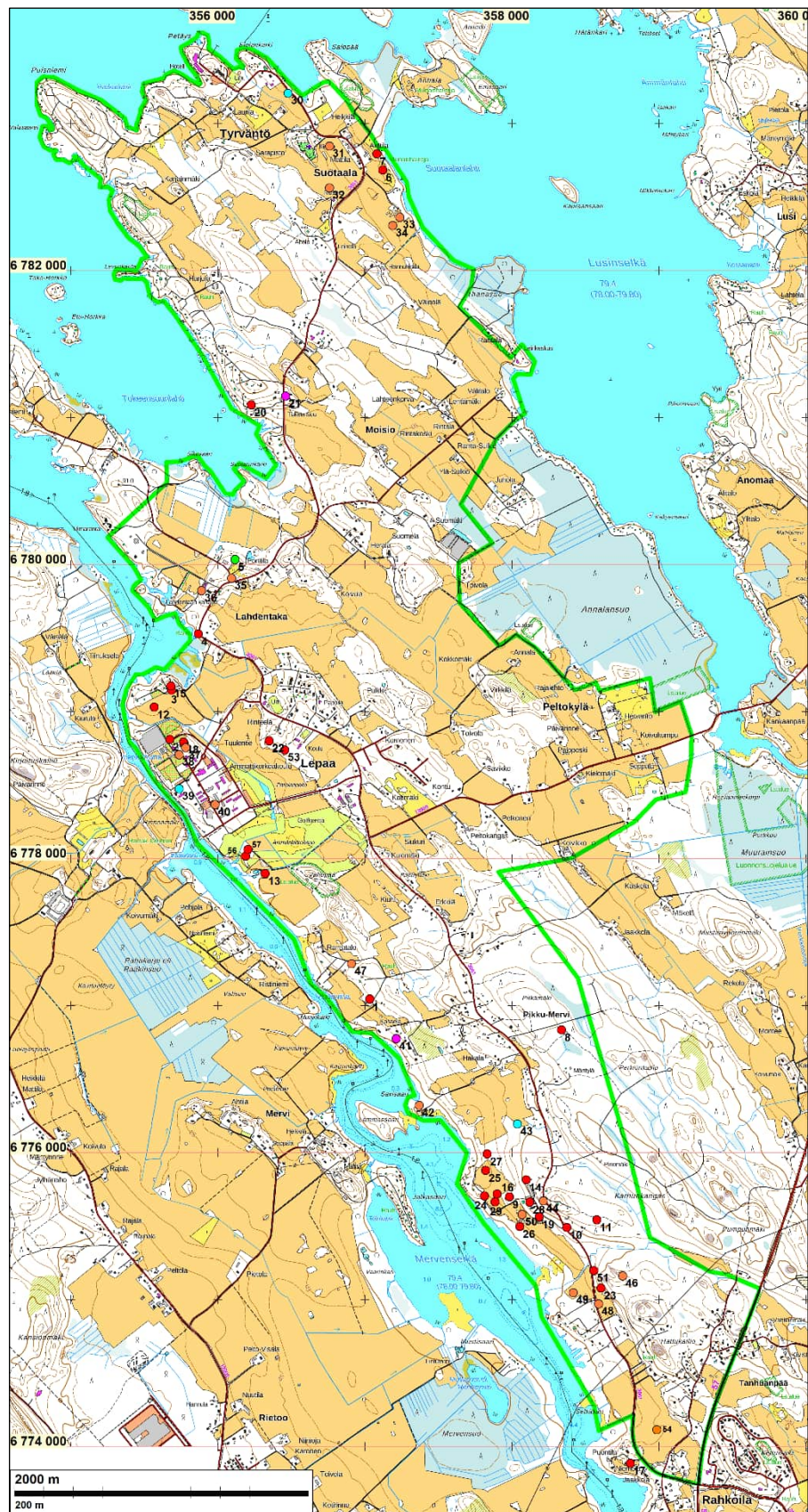
Tulos: Kaava-alueelta tunnetaan nyt 32 kiinteää muinaisjäännöskohdetta (suojelumerkintä sm), 3 muuta arkeologista kulttuuriperintökohdetta (suojelumerkintä s). Lisäksi alueelta tunnetaan 17 arkeologista löytöpaikkaa sekä 3 poistettua kiinteää muinaisjäännöstä. Nämä eivät ole arkeologisia suojelukohteita.

Kaava- / tutkimusalue rajattu vihreällä varjostuksella.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta syyskuussa 2023, elle

Yleiskarttoja

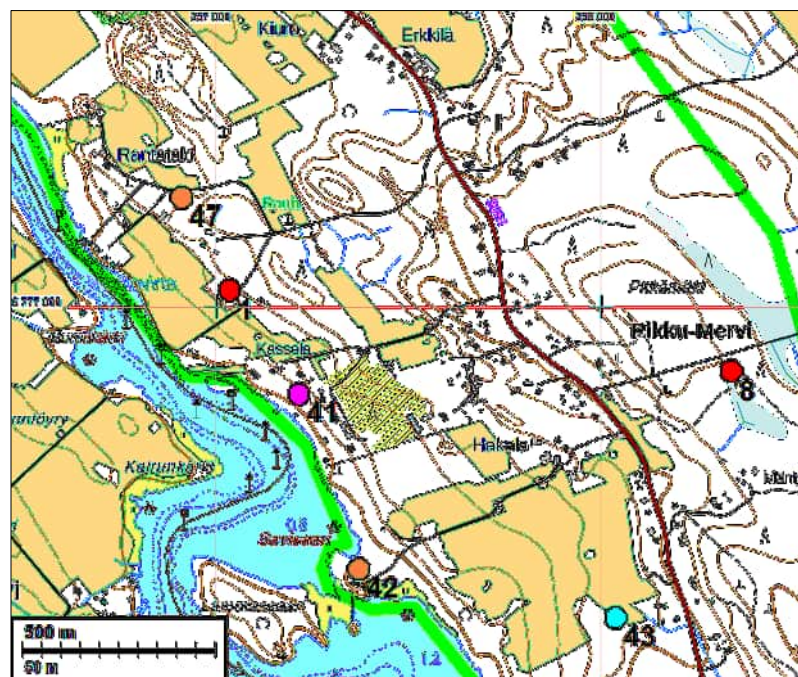
Laaja yleiskartta. Tutkimusalueen raja vihreällä.

Merkkien selitykset:

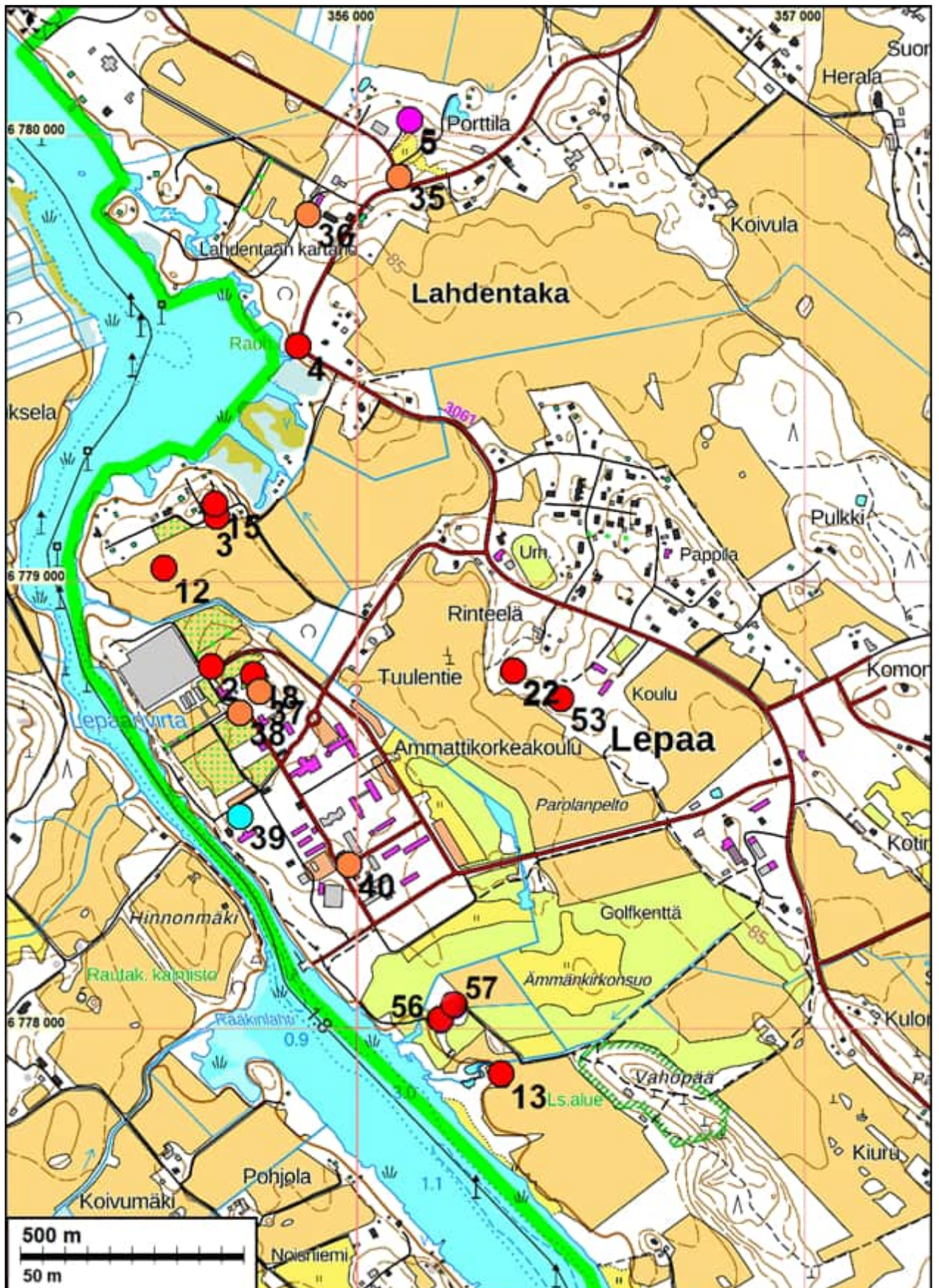
● = kiinteä muinaisjäännös	● = löytöpaikka
● = muu arkeologinen kulttuuriperintökohde	● = poistettu kiinteä muinaisjäännös

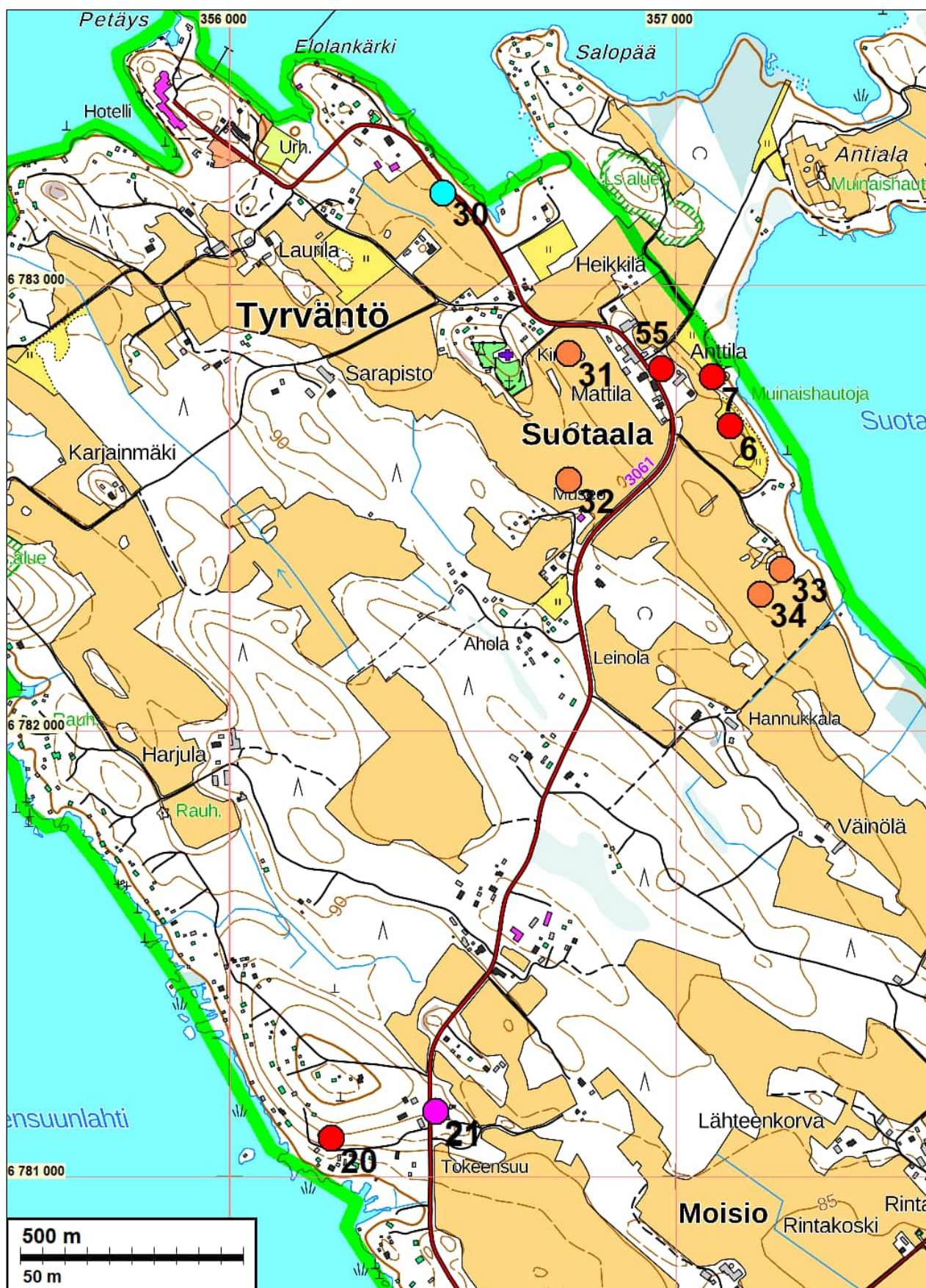
Yleiskartta. Eteläinen osa.

Yleiskartta. Keskinen osa.

Yleiskartta. Luoteinen osa.

Yleiskartta. Pohjoinen osa.

Otteita vuosien 1776–1803 kuninkaankartastosta tutkimusalueelta.

Kohdeluettelo

NRO	N	E	NIMI	AJOITUS	LAJI	TUNNUS
Kiinteät muinaisjäännökset (suojelukohteita)						
1	6777044	357036	Pekkanen	rautakautinen	hautaus, röykkiö	82010027
2	6778810	355674	Sakastinmäki 3	rautakautinen	asuinpaikka	82010028
3	6779145	355688	Puutarhaopisto NNW	rautakautinen	hautaus, röykkiö	82010029
4	6779528	355869	Kirkkovalkama	rautakautinen	palvonta, miekanhi-ontakivi	82010030
6	6782684	357124	Anttila 1 (Katinkivenpelto)	rautakautinen	hautaus, röykkiö	82010032
7	6782795	357084	Anttila 2	rautakautinen	palvonta, miekanhi-ontakivi	82010033
8	6776834	358338	Ent. työväentalo	historiallinen	maatalous, kaski-raunio	82010054
9	6775698	357985	Vesunnan kartano 1	rautakautinen	hautaus, polttohauta	82010055
10	6775490	358376	Mustalaismäki	rautakautinen	hautaus, polttohauta	82010056
11	6775541	358579	Vesunnan kartano 4	historiallinen	maatalous, kaski-raunio	82010057
12	6779030	355569	Lepään puutarhaopisto NW	rautakautinen	asuinpaikka	82010076
13	6777897	356322	Pikkuvahopää	rautakautinen	palvonta, kuppikivi	1000002773
14	6775813	358099	Vesunnan kartano 11	historiallinen	asuinpaikka, talo	1000043871
15	6779175	355682	Mäenpää	historiallinen	asuinpaikka	1000043873
16	6775719	357901	Leppänenän pelto	rautakautinen	hautaus, röykkiö	1000028141
17	6773885	358807	Rahkoila	historiallinen	asuinpaikka, kylä-tontti	1000013924
18	6778792	355769	Tyrvännön kiviska- kasti	historiallinen	palvonta, kirkko	1000014935
19	6775562	358188	Vesunnan kartano 3	rautakautinen	hautaus	1000019160
20	6781087	356229	Tokeensuu	historiallinen	maatalous, kaski-raunio	1000025102

22	6778800	356350	Parola-Rinteeleä	rautakautinen	hautaus	1000023834
23	6775078	358606	Kärsälänmäki	rautakautinen	hautaus	1000023258
24	6775704	357814	Vesunnan kartano 8	ajoittamaton	asuinpaikka, liesi- paikka	1000021283
25	6775879	357822	Vesunnan kartano 7	esihistoriallinen	maatalous, mui- naispelto	1000021282
26	6775496	358056	Vesunnan kartano 9	esihistoriallinen	maatalous, mui- naispelto	1000021284
27	6775991	357833	Vesunnan kartano 6	historiallinen	maatalous, raivaus- röykkiö	1000021281
28	6775663	358123	Vesunta (Vasunda)	historiallinen, keskiai- ka	asuinpaikka, karta- no	1000019246
29	6775664	357888	Vesunnan kartano 5	rautakautinen	hautaus	1000019161
51	6775196	358560	Kärsälä	keskiaikainen, histori- allinen	asuinpaikat, yk- sinäistalot, uuni	1000045913
53	6778737	356457	Parola Eskola	historiallinen	asuinpaikka, uuni	uusi kohde
55	6782816	356967	Suotaalan kylätontti	historiallinen	asuinpaikka, kylä- tontti	uusi kohde
56	6778016	356192	Lepaa Krouvi	historiallinen	työ- ja valmistuspai- kat, kestikievarit	uusi kohde
57	6778061	356207	Lepaa Tiilisali	historiallinen	valmistus, tiilente- kopaikka	uusi kohde
Muut kulttuuriperintökohteet (suojelukohteita)						
30	6783207	356480	Pihlaja	historiallinen	maatalous, raivaus- röykkiö	1000023073
39	6778473	355739	Lepaa	historiallinen, keskiai- ka	asuinpaikka, karta- no	1000019247
43	6776194	358040	Satulakiven pelto	historiallinen	maatalous, raivaus- röykkiö	1000028138
Löytöpaikat (ei suojelukohteita)						
31	6782845	356761	Heikkilä	rautakautinen	löytö	1000026813
32	6782563	356761	Mattila	rautakautinen	löytö	1000026808
33	6782361	357240	Hannukkala	rautakautinen	löytö	1000030320
34	6782305	357190	Hannukkala 2	historiallinen	löytö	1000045414
35	6779906	356094	Ristiinanhovi 1	rautakautinen	löytö	1000025100
36	6779821	355891	Lahdentaan kartano	kivikautinen, mesoliit- tinen	löytö	1000025097
37	6778755	355782	Sakastinmäki 1	rautakautinen	löytö	1000022118
38	6778707	355739	Sakastinmäki 2	rautakautinen	löytö	1000022119
40	6778366	355984	Puutarhaopisto 1	rautakautinen	löytö	1000022120
42	6776320	357372	Matinkivi	kivikautinen	löytö	1000019715
44	6775670	358215	Vesunnan kartano 10	rautakautinen	löytö	1000038141
45	6775046	358420	Vesunta 3	rautakautinen	löytö	1000040935
46	6775160	358755	Kärsälänmäki 2	rautakautinen	löytö	1000037954
47	6777248	356911	Rantatalo	historiallinen	löytö	uusi kohde
48	6774971	358592	Vesunta 1	rautakautinen	löytö	1000023255
50	6775577	358072	Mamren tammisto	rautakautinen	löytö	1000028065
54	6774113	358988	Puontila	kivikautinen	löytö	1000048888
Poistetut kiinteät muinaisjäännökset (ei suojelukohteita)						
5	6780033	356118	Ristiinanhovi 2	rautakautinen	palvonta, miekanhi- ontakivi	82010031
21	6781146	356462	Tokeensuunmäki	rautakautinen	hautapaikat, poltto- kenttäkalmistot	1000025101
41	6776775	357214	Kassela	rautakautinen	hautaus, röykkiö	82010026

Inventointi

Työn tausta

Hattulassa on suunnitteilla Lapaan alueen osayleiskaavoitus. Hämeenlinnan kaupunginmuseo on todennut lausunnossaan (HML/230/12.03.03.08/2023) alueen arkeologisten selvitysten olevan vanhentuneita ja riittämättömiä. Tämän mukaan alueella tulee tehdä kaavan suunnittelutason ja mittakaavan huomioiva arkeologinen inventointi, jonka tarkoituksena on arvioida kaavan vaikutuksia arkeologiseen kulttuuriperintöön. Tähän liittyen kaavakonsultti Sweco Finland tilasi Lapaan osayleiskaava-alueen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Tomi Kuljukka ja Timo Sepänmaa tekivät inventoinnin maastotyön 7.-10.11.2023 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Alueen kuvaus

Lepaan osayleiskaava-alue sijaitsee Hattulan Parolan keskustan koillis- ja pohjoispuolella. Kaava-alueen laajuus on noin 18 km². Alueen korkeustasot ovat välillä 79–126 m. Korkein kohta on Puisniemen laki (n. 126 m), suurin osa alueesta on 80–95 m korkeustasojen välillä. Maaperältään tutkimusalue on pääasiassa moreenia, pellot ovat savea, hietaa ja hiesua. Osassa aluetta on turvepeitteistä vesijättömaata. Hiekkamaita alueella on vähän ja kalliopaljastumia niukasti. Alueella on laajoja pelto- ja niittyalueita sekä niihin liittyvää maatalousasutusta. Omakotitaloja sekä pääasiassa rantavyöhykkeellä loma-asutusta on myös runsaasti. Lepaan alueella on laaja puutarhaopisto, golf-kenttä sekä koulu, Suotaalassa Tyrvännön kirkko ja Vesunnassa rakenteilla oleva ratsastuskeskus. Peltojen ja asuttujen alueiden välissä on sirpaleisesti rakentamattomia mäki- ja suoalueita. Alueelle on myös muutama pienehkö luonnonsuojelualue.

Mannerjään sulamisvaiheessa, Itämeren Yoldia-vaiheessa, tutkimusalueen kohdalla merenpinta oli noin 140–143 m tienoilla. Koko tutkimusalue oli siis Yoldiameren pinnan alla. Maankohoamisen myötä vedenpinta laski nopeasti ja noin 9500 vuotta sitten Vanajaveden allas kuroutui omaksi järveksen Itämeren muinaisesta Ancylysjärvi-vaiheesta. Kuroutumiskohta sijaitsi Lempäälässä. Tässä vaiheessa muinainen Vanajan järvi ulottui Lempäälästä Hattulan Lepaan seudulle. Epätasaisen maankohoamisen seurauksena Vanajan altaan vedenpinta nousi varsinkin kaakkoisosassa seuraavat vuosituhat. 1700–1800-luvuilla Vanajavettä laskettiin noin 2,5 metriä Lempäälän Kuokkalankoskia perkaamalla. (Hakulinen 2022). Perkauksia edeltävä vedenpinnan korkeus oli noin 82 m tasolla. Monin paikoin tämä näkyi selvästi maastossa.

Edellä mainitun perusteella rantasidonnaisia muinaisjäännöksiä tutkimusalueella Lepaasta pohjoiseen voi olla karkeasti arvioiden aikaväliltä 8000–2000 eKr., korkeustasoilla 120–82. Suurin osa kivi-, varhaismetalli- ja varhaisrautakautisesta rantaviivasta on tutkimusalueella nousevan ja laskevan veden huuhtomaa ja enemmän tai vähemmän tuhoutunutta.

Inventoinnin valmistelu

Inventoinnin valmisteluvaiheessa selvitettiin alueelta tunnetut arkeologiset kohteet Muinaisjäänösrekisteristä (kyppi.fi) syyskuussa 2023, jonka pohjalta maastossa tarkastettiin tunnetut muinaisjäänökset ja muut löytöpaikat. Raportointivaiheessa huomattiin, että Museoviraston Muinaisjäänösrekisteriin oli lokakuussa 2023 lisätty kohde, josta inventoijilla ei ollut tietoa (kohde 54). Sitä ei siis tarkastettu. Taivaisen inventointiraportista (1997 A) huomattiin maastotöiden jälkeen, raportointivaiheessa kaksi kohdetta, joita jostain syystä ei ollut merkitty Museoviraston Muinaisjäänöstietokantaan (tämän raportin kohteet 56 ja 57). Niitä ei siten tarkastettu maastossa v. 2023 inventoinnissa. Lisäksi tarkastettiin aikaisemmista Hattulan ja Tyrvään yleisinventointien raporteista (Ojala 1939 ja 1940, Saukkonen 1985) olisiko alueella Muinaisjäänösrekisteris-

sä mainitsemattomia arkeologisia kohteita (yleisesti ottaen vanhoja irtolöytöpaikkoja on merkitty Muinaisjäännösrekisteriin varsin puutteellisesti).

Edelleen tarkasteltiin alueen historiallisen ajan asutusta ja maankäyttöä vanhojen karttojen, pääasiassa 1600-luvun lopun – 1800-luvun alun maakirja-, isojako- ja muiden toimituskarttojen perusteella sekä lisäksi 1800-luvun pitäjänkarttojen ja 1900-luvun jälkipuoliskon peruskarttojen avulla. Lisäksi Suomen asutuksen yleisluettelon perusteella pyrittiin hahmottamaan tutkimusalueen kylien asutustiheyttä pääasiassa 1500-luvun alkupuolella ja sitä kautta karkeasti arvioimaan asutustiheyttä / muinaisjäännöstiheyttä keskiaikaiseen ja rautakautiseen asutukseen. Todettiin, että menetelmä ei tällä tutkimusalueella toimi kovin hyvin, koska useat alueen kylät olivat jo keskiajalla tai viimeistään uuden ajan alussa (1600-l.) läänityksiä eli kartanoita, joista mainitaan vain läänityksen omistaja (jos häntäkään) asutuksen yleisluettelossa. Joidenkin myöhempien kartanoiden kohdalla (esim. Lahdentaka) voitiin todeta, että itsenäisiä tiloja on ennen kartanoita ja 1600–1700-luvun karttoja ollut runsaastikin. Vanhimille kartoille merkitty talo- tai kartanoasutus osoittaa tietysti myös ainoastaan kartoitusajankohdan tilannetta. Aikaisempi ja myöhempi saattaa olla hyvinkin erilainen. Keskiaikainen ja rautakautinen asutus ei välttämättä ole sijainnut ryhmäkylässä siellä missä myöhempi kartano on sijainnut. Syvempään historiallisen ajan asiakirjatutkimukseen ei tässä inventoinnissa menty, koska kyseessä on arkeologinen selvitys.

Vanhojen karttojen perusteella pyrittiin paikantamaan talojen ja kartanoiden lisäksi myös muita arkeologisia kohteita, kuten torppia, kylien välisiä rajamerkkejä, merkittäviä teitä tai muita kulkuväyliä, myllyjä jne. Rajamerkeistä todettakoon, että kylien väliset rajat ovat vanhimmista kartoista (1600-luvun lopulta) nykypäiviin melkoisesti muuttuneet. 1600-luvun lopun ja 1700-luvun alun karttojen asemointi ei onnistu luotettavasti, joten vanhimpia kylien välisiä rajapisteitä ei saatu paikannettua riittävällä tarkkuudella maastoinventoinnin kannalta. Maastossa tarkastettiin vain kahden 1600–1700-luvun kartoille merkityn rajamerkin tienoo (N 6776267 E 357373 ja N 6777792 E 356776). Kummastakaan ei löytynyt rajamerkkiä.

Alueen asutus

Edellä kuvatun perusteella tutkimusalueelta voi periaatteessa olla löydettävissä varhaismesoliittiseen asutukseen tai muuhun ihmistoimintaan liittyviä jäännöksiä koko alueelta. Vedenpinnan lasku on ollut nopeaa, joten rantaviiva on ollut vain lyhyen aikaa samalla tasolla. Ainoa kivikauden mesoliittiseen vaiheeseen liittyvä löytö alueella on koristeltu sarviesine (kohde 36). Sen ajoitus on noin 6200 eKr. (Mannermaa 2016.)

Vasara- eli nuorakeraamiseen kulttuuriin (2800–2300 eKr.) liittyvät asuinpaikat ja muut muinaisjäännökset eivät ole yhtä tiukasti rantaviivaan sidonnaisia kuin muut kivikautiset. Hämeen alue, tutkimusalue osana, on ollut yksi keskeisiä osia kyseistä kulttuurialuetta. Tutkimusalueelta on löytynyt yksi tähän kulttuuriin varmuudella kuuluva esine: vasarakirves (kohde 42). Lisäksi kohteen 54 kiviesine liittyy suurella todennäköisyydellä tähän vaiheeseen.

Myöhäimesoliittisen ja neoliittisen kivikauden sekä pronssi- ja varhaisrautakautisen ajan ranta-sidonnaiset muinaisjäännökset ovat alueella joko nykyisen vedenpinnan alla tai nykyisellä rantavyöhykkeellä, jota vedenpinnan korkeuden vaihtelu on tuhonnut.

Vanajan seudun kiinteä, maa- ja karjatalouteen perustuva asutus, syntyi nykyisen tiedon mukaan viimeistään 300 jKr. jälkeen. Tutkimusalueen vanhimmat, tähän vaiheeseen liittyvät rautakautiset löydöt ovat 400–600 jKr. väliltä, useimmat väliltä 600–1100 jKr. – asutuksen vakiintumisen ja lisääntymisen ajalta. Tässä keskisen ja nuoremman rautakauden vaiheessa asutus alu-

eella on ollut suomalaisittain tiheää ja esinelöytöjen perusteella melko vaurasta. Historiallisen ajan asutus alueella on ilman epäilystä suoraa jatkumoa rautakautisesta asutuksesta.

Kaava-alueen pohjoisosa on entistä Tyrvännön pitäjää ja eteläosa Hattulaa. Hattula on viimeistään 1300-luvulla syntynyt kirkkopitäjä, johon aluksi kuului myös Tyrvännön alue. Tyrvännön alueelle perustettiin 1400-luvulla Kulsialan hallintopitäjä ja ilmeisesti viimeistään samalla vuosisadalla kirkko, joka oli alkuun Hattulan seurakunnan kappeli. Tyrväntö liittyi Hattulaan (joitakin Valkeakoskeen liittyneitä osia lukuun ottamatta) vuonna 1971.

Yksinkertaistettu kartta tutkimusalueen kylistä ja kartanoista. Tutkimusalueen (kaava-alueen) raja on merkitty paksulla vihreällä viivalla. Paksulla punaisella viivalla on merkitty vuoden 1842 Hattulan ja Tyrvännön välinen kuntaraja. Selitykset:

- a) Rahkoila,
- b) Kärsälä,
- c) Vesunti,
- d) Lepää,
- e) Mäenpää,
- f) Parola 2 taloa),
- g) Lahdentaka,
- h) Suotaala.

Tutkimusalueen poikki kulkee runsaan puolen kilometrin levyinen kaistale Mervin kylän maita, vanhan Hattulan kunnan pohjoisosassa. Mervin kylän keskus sijaitsee salmen länsipuolella, tutkimusalueen ulkopuolella. 1800-luvun puoliväliä vanhemmilla kartoilla tutkimusalueella olevalla kaistaleella ei ole ollut asutusta. Samoin Suontaan kylän (kartanon) takamaita entisen Tyrvännön pitäjän eteläosassa. Näillekään ei ole merkitty asutusta ainakaan vuoteen 1842 (pitäjänkartta) mennessä.

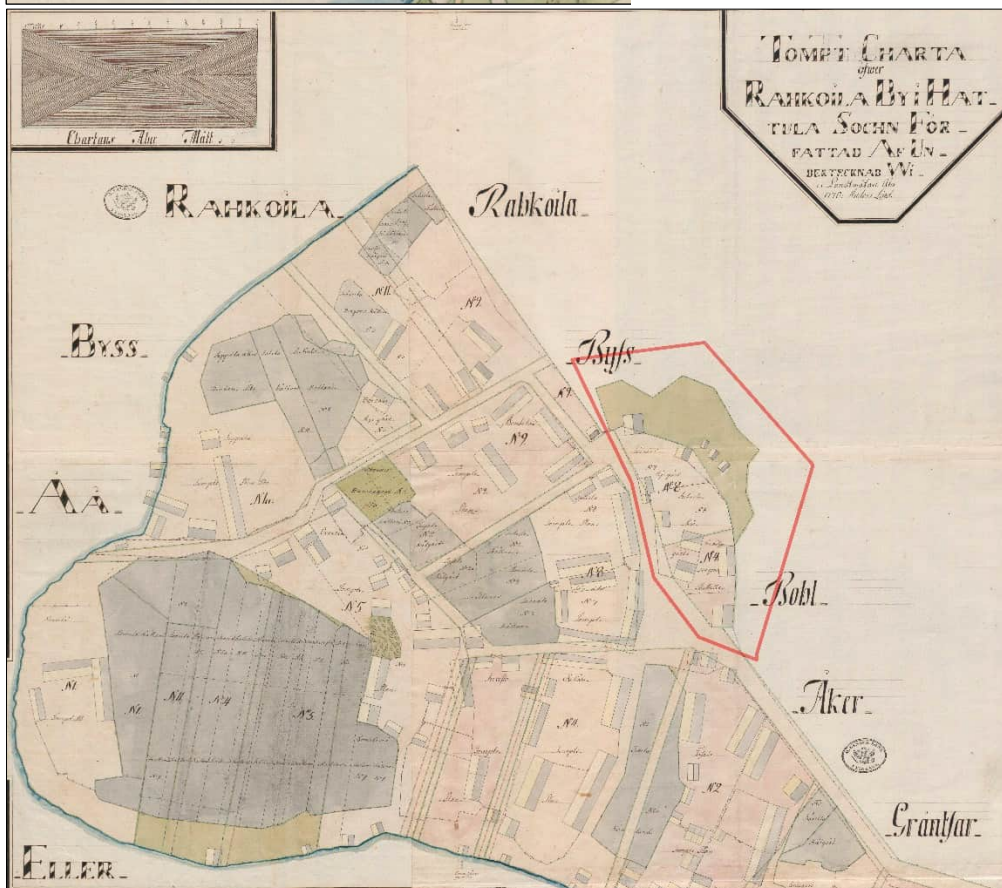
Tutkimusalueen kylät, kartanot ja muutamat yksittäistalopaikat vanhojen karttojen ja muiden historiallisten lähteiden perusteella:

- a) **Rahkoila.** Suomen asutuksen yleisluettelon perusteella kylässä on ollut vuonna 1539 10 taloa. Muinaisjäännösrekisteriin on suojelualueeksi (kiinteä muinaisjäännös) rajattu laajahko alue, joka perustuu vanhoihin karttoihin. Pieni osa tästä alueesta, Tyrvännöntien itäpuolella, on tämän raportin tutkimusaluetta. Tällä alueella todettiin rakennuksenperustus, kohde 17.

Vasemmalla yllä ote vuoden 1762 kartasta (Rehnström 1762) ja alla ote vuoden 1770 kartasta (Lind 1770).

Itäinen osa kylän tonttialuetta, joka kuuluu v. 2023 tutkimusalueeseen, on rajattu punaisella. V. 1762 kartalle tälle osalle ei ole merkitty rakennuksia, kun taas vuoden 1770 tarkemmalla kartalla rakennuksia on lukuisia. Alueelta löytyi v. 2023 inventoinnissa rakennuksenjäännöksiä (kohde 17).

- b) **Kärsälä.** Suomen asutuksen yleisluettelossa ensimmäinen maininta on vuodelta 1563, "Henrik Jacobssons till Koekala". Muinaisjäännösrekisterin referaattiosassa talosta / kylästä on hieman laajempaa selostusta (kohde 51). Vuoden 1744 kartalla sekä Kuninkaankartastossa alueella on talo, mutta ei enää v. 1842 pitäjänkartassa. 1900-luvun jälkipuoliskon peruskartoilla vanhempiin karttoihin merkitty talon kohta on Vesunnin kylän

aluetta. Pienehköjä Kärsälän kylän maita on silti kohdalta muutama kilometri itään. Muinaisjäännösrekisteriin oli ennen v. 2023 inventointia merkitty kohdalle mahdollinen muinaisjäännös, historiallisen ajan asuinpaikka. Alueelta todettiin v. 2023 inventoinnissa uunin jäännös, jonka perusteella alueelle rajattiin kiinteä muinaisjäännös (kohde 51). Lähituntumassa on rautakautinen kalmisto (kohde 23) sekä useita rautakautisia ja historiallisen ajan irtolöytökohteita (46, 48, 49).

Ote kartasta vuodelta 1744 (Westermark 1744). Kärsälän talosta länsilounaaseen on merkitty toinen rakennus. Kartan tarkka asemointi nykykartoille ei onnistu, v. 2023 inventoinnissa havaittu uunin jäännös (kohde 51) sijoittuu joka tapauksessa kartalle merkittyjen rakennusten tienoille.

c) **Vesunti.** (Esiintyy myös muodossa Vesunta, Vesunda jne.).

Paikka mainitaan kartanona jo 1300-luvun asiakirjoissa. Keskiajalla ja uudella ajalla se on ollut jatkuvasti kartano. Suomen asutuksen yleisluettelon ensimmäinen maininta siitä on vuodelta 1563, jolloin se mainitaan Ruotsin kuninkaan henkilökohtaisena omaisuutena ("Kong. Mttz arffue godz"). Keskiaikaisten kartanorakennusten tarkkaa sijaintia ei tunneta. Vanhimmat aluetta kohtuullisella tarkkuudella käsittävät kartat ovat vasta 1700-luvun lopulta. Vesunnan nykyisen kartanon lähiympäristössä on laajalla alueella runsaasti historiallisen ajan, rautakautisia tai tarkemmin ajoittamattomia muinaisjäännöksiä ja löytökohtia (kohteet 9, 10, 14, 16, 19, 24 – 29, 44 ja 50. Lisäksi kohteet 11 ja 43 sijaitsevat kylän alueella, hieman kauempana kartanosta kuin edelliset.

Vesunnan aluetta ei vuoden 2023 inventoinnissa juurikaan tutkittu tai sen kohteita tarkastettu, koska edellisistä tutkimuksista on alle 10 vuotta.

Ote Vesunnan alueen kartasta vuodelta 1796 (Nordenstedt 1796).

d) **Lepaa.** (Esiintyy myös muodossa Stjersund).

Lepaa mainitaan kartanona asiakirjoissa 1400-luvun puolivälissä (Taivainen 1997 A). Suomen asutuksen yleisluettelossa ensimmäinen maininta Lepaasta on vasta vuodelta 1634, joka johtuu siitä, että kyseessä on ollut kartano. Tyrvännön ensimmäinen kappeli / kirkko rakennettiin Lepaan alueelle viimeistään 1400-luvulla. Siten Lepaan seutua voitaneen pitää Tyrvännön keskiaikaisena keskusseutuna. Lepaan keskiaikaisen kartanon tarkasta sijainnista ei ole tietoa. Varhaisin kartta, johon Lepaan kartano on merkitty, on vuodelta 1691 (Forsell 1691). Kyseisen kartan perusteella kartanon tarkkaa sijaintia ei voi paikantaa. Myös vuoden 1730 kartalle kartano on merkitty, mutta yhtä lailla huonosti paikannettavissa.

Otteita vuoden 1730 kartasta (Giöcker 1730). Vasemmalla alhaalla (lisätyllä nuolella osoitettuna) "Rajkä (?) krog". Tarkka paikannus ei onnistu. Sijoittuu jonnekin golfkentän länsiosaan, on ilmeisesti tämän raportin kohde 56. Tästä pohjoiseen, itärannalla, Lepaan kartano ("Läppas Gård"). Tästä koilliseen kappeli ja siitä pohjoiseen Mäenpään talo. Kartan oikeassa yläneljänneksessä kaksi Parolan taloa.

Oikealla samassa karttalehdessä oleva tarkempi osa Lepaasta ympäristöineen. Vasemmalla laidalla Lepaan kartano, tästä koilliseen kirkko, jonka vierellä tuulimylly ja niiden pohjoispuolella Mäenpään talo. Oikealla laidalla kaksi Parolan taloa.

e) Mäenpää.

Suomen asutuksen yleisluettelon perusteella kylässä on vuonna 1539 ollut yksi talo. Varhaisin kartta, johon Mäenpään kylä on merkitty, on vuodelta 1691 (Forsell 1691). Kyseisellä kartalla paikalla on yksi talo. Kohteessa 15 kuvatut rakennuksenjäänteet liittyvät joihinkin Mäenpään talon asutusvaiheisiin.

Ote kartasta vuodelta 1691 (Forsell 1691). Alalaidassa Lepaan kartano, tästä pohjoiseen Kulsialan kirkko, edelleen pohjoiseen Mäenpää ja tästä koilliseen Lahdentaka. Kirkon sijainti tunnetaan täsmälleen ja Mäenpään talon sijainti muutaman kymmenen metrin tarkkuudella. Kartan perusteella vaikuttaa siltä, että Lahdentaan talo / kartano on sijannut tuolloin nykyisten Tyrvännöntien ja Puruvallintien risteyskuten tuntu-massa.

f) (Tyrvännön) Parola.

Tämän inventoinnin tekijöille jäi epäselväksi, onko (Tyrvännön) Parolalla koskaan ollut kylän statusta. Kylää ei mainita Suomen asutuksen yleisluettelossa. Vanhimmissa kartoista lähtien (vanhin 1691) lähtien kohdalla on esitetty kaksi taloa. Kartoilla, joilla kylien rajat on esitetty, Parolan talot ovat kuuluneet Lepaan kylään. Parola onkin tämän selvityksen yhteydessä tulkittava osaksi Lapaan kylää, johon on kuulunut Lapaan kartano sekä kaksi itsenäistä taloa Parola-nimisessä kyläosassa kartanosta noin 700 m itäkoilliseen. Vuoden 1730 kartalla (Giöcker 1730) talot ovat nimeltään Eskola (n:o 2) ja Klemola (n:o 3). Ensiksi mainittu on tämän raportin kohteena 53 ja jälkimmäinen osana kohdetta 22. Talot esiintyvät vielä v. 1842 pitäjänkartalla, mutta eivät myöhemmillä kartoilla. Autioitumisen ajankohtaa ei tämän tutkimuksen yhteydessä selvitetty.

g) Lahdentaka.

Ensimmäinen asiakirjamaininta Lahdentaasta on vuodelta 1449, jolloin Lahdentaan ja Mäenpään kylät läänitettiin Kort Svaltelle (Taivainen 1997). Suomen asutuksen yleisluettelossa kylässä mainitaan vuonna 1539 8 taloa, joka viitanee siihen, että aikaisemmasta läänityksestä huolimatta alueella ei tuolloin ollut kartanoa, vaan itsenäisiä talonpoikia – tai sekä että.

Ote kartasta vuodelta 1693 (Forssell 1693). Vasemmassa laidassa Mäenpään talo, keskiosassa kaksi taloa Lahdentaan kohdalla ja oikeassa yläosassa torppa. Lahdentaan taloista itäisempi näyttää sijaitsevan suunnilleen samalla kohdalla kuin nykyinen Lahdentaan kartano, läntisempi taas kohdalla, jossa nykyisin ei ole rakennuksia (kyseistä kohtaa ei tarkastettu v. 2023 inventoinnissa). Torpan kohtaa ei voi kovin tarkasti paikantaa nykyisille kartoille. Mikäli kartan mittakaavajana suhteessa muihin rakennuksiin on luotettava, on torppa sijainnut jossain koordinaattipisteen N 6780632 E 356597 tienoilla, nykyisen Tyrvännöntien varrella.

h) Suotaala.

Suomen asutuksen yleisluettelossa kylässä mainitaan vuonna 1539 2 taloa. Tyrvännön kirkko rakennettiin kylän alueelle 1800 luvun alussa, jolloin Lepaan alueella keskiajalta lähtien sijainnut kirkko jäi pois käytöstä. V. 1762–67 kartalle (Kjellman 1762-67) on merkitty kylätontti. Tämä on nykyisin osin asuttu, osin peltoa ja osin rakentamatonta pihavaraustointialuetta. Kylätontti merkittiin tässä inventoinnissa kiinteäksi muinaisjäännökseksi, koska aivan lähituntumassa sijaitsevien lukuisien rautakautisten kiinteiden muinaisjäännösten ja irtolöytöjen perusteella on syytä olettaa kylätontilla olleen asutusta jo rautakaudella.

Ote v. 1762–67 kartasta (Kjellman 1762–67). Suotaalan kylätontin rajaa on tässä selvennetty punaisella viivalla.

Maastotyo

Inventoinnin maastotyössä tarkastettiin alueen tunnetut muinaisjäännökset ja muut arkeologiset kohteet, lukuun ottamatta Vesunnan aluetta, jota on kattavasti tutkittu useaan otteeseen viimeisen 10 vuoden aikana. Pellot ja niityt olivat kauttaaltaan tiheällä sängellä tai heinällä, joten niillä tehtiin pintahavainnointia muutamilla valituilla alueilla. Näillä alueilla olosuhteet pintahavainnointiin olivat heikot, joten uusia havaintoja tehtiin hyvin vähän. Lisäksi maastotöissä tarkastettiin alueita, jotka ovat maaperältään ja maastonmuodoiltaan otollisia esihistoriallisille (lähinnä rautakautisille) sekä historiallisen ajan muinaisjäännöksille.

Raportti

Tässä raportissa useiden aikaisempien kohteiden peruspisteitä, suojelualueiden rajauksia sekä muinaisjäännösstatuksia on tarkennettu inventointihavaintojemme perusteella. Kohteiden huomioissa eli kuvauksissa otsikon "Museovirasto:" alla oleva kuvaus on otettu suoraan Muinaisjäännösrekisteristä (kyppi.fi) sellaisenaan (lukuun ottamatta alakohdeluetteloita, joita on muokattu tarvittaessa). Siinä olevia kirjoitusvirheitä emme ole korjanneet, koska kyseessä on viranomaisen toimittama aineisto. Mahdolliset asia-, koordinaatti- ym. virheet olemme korjanneet omissa huomioissamme.

Tulos

Kaava-alueelta tunnetaan nyt 32 kiinteää muinaisjäännöskohdetta (suojelumerkintä sm), 3 muuta arkeologista kulttuuriperintökohdetta (suojelumerkintä s). Lisäksi alueelta tunnetaan 17 arkeologista löytöpaikkaa ja 3 poistettua kiinteää muinaisjäännöstä, nämä eivät ole arkeologisia suojelukohteita.

23.1.2024

Timo Sepänmaa
Tomi Kuljukkan
Mikroliitti Oy

Lähteet

- Ailio, J. 1902. Myöhemmän rautakauden aikainen asuinpaikka Tyrvännöllä.
- Alanen, T. & Kepsu, S. 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. SKS.
- Forssell, L. 1691. Geometrisk afritning på Mäeenpää boläget uti Kulsiala Sochn ... 1691.
- Forssell, L. 1693. Geometrisk afritning på Lahdentaka ... 1693.
- Giöker, A. 1730. Geometrisk Afrithning på Läppas Gård med des... 1730.
- Hakulinen, M. 2022. Kokemäenjoen vesistö. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Kiellman, P. 1762–67. Charta öfwer Suotala Byens Åker, Hemängar och Betesmarken på hemlandet.
- Kiellman, P. 1773. Charta öfwer Mervis Utmarks Ägor...
- Kärkkäinen, S. 2021. Vesunta. Maakaapelointityön arkeologinen valvonta. Heilu Oy.
- Laakso, V., Poutiainen, H. & Sepänmaa, T. 2015. Hattula, Vesunnan kartano 1 ja Vesunnan kartano 5 tarkkuusinventointi 2015. Mikroliitti Oy.
- Laakso, V. & Sepänmaa, T. 2015. Hattula. Vesunta ja Lahdentaka - muinaisjäännöskartoitus 2015. Mikroliitti Oy.
- Laakso, V. 2017. Hattula. Arkeologiset tutkimukset muinaisjäännöskohteissa Mustalaismäki, Vesunnan kartano 1, Vesunnan kartano 3 ja Vesunnan kartano 5 vuonna 2017. Mikroliitti Oy.
- Lind, Anders 1770. Tompt Charta öfwer Rahkoila By I Hattula Sochn. 1770.
- Mannermaa, K. 2016. An ornamented antler artefact (c. 6200 cal BC) from southern Finland and its northern European context in Mesolithic Miscellany 24.2 2016.
- Nordenstedt, A. 1796. Charta öfver Wesunda Dubbelt Berustade Sätterie med Walde Augments Hemman i Tavastehus Län Ötre Säxmäki Härad och Hattula Sokn. Vesunnan kartanon arkisto.
- Ojala, S. 1939. Luettelo Hattulan pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä.
- Ojala, S. 1940. Luettelo Tyrvännön pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä.
- Poutiainen, H. 2011. Hattula. Petäyksen ranta-asemakaavan muutos- ja laajennusalueen muinaisjäännösinventointi 2011.
- Rehnström, O. 1762. Charta öfver Rahkola Bys Inägot uti Hattula Sokn, Nedre Säxmäki Härad i Tavastehus Län. 1762.
- Salmo, H. 1949. Merovinkiaikaisen hautakummun tutkiminen v. 1949 Tyrvännön pitäjän Lepaan kylässä siirtolaisen Pekkasen maalla.
- Saukkonen, J. 1985. Hattulan inventointikertomus 1985.
- Sorvali, E. 2014. Hattulan Mervin kylän Ent. Työväentalon muinaisjäännösalueen dokumentointi. Lahden kaupunginmuseo / Päijät-Hämeen maakuntamuseo.
- Suomen asutuksen yleisluettelo. Kansallisarkisto.
- Suvorov, A., Soisalo, J., Koskinen, J. 2021. Hattula Lepaa – maakaapeloinnin konekaivujen arkeologinen valvonta 2021. Mikroliitti Oy.

- Taivainen, J. 1997 A. Entisen Tyrvännön pitäjän (nyk. osa Hattulaa) asutushistoriallinen inventointi. Museovirasto / Rakennushistorian oppiaine & Turun Yliopisto / Arkeologian oppiaine.
- Taivainen, J. 1997 B. Hattula. Mäenpää, Lepaan puutarhaopisto NW. Arkeologisen kohteen tarkastus.
- Taivainen, J. 2004. Hattula, Lepaa, Pikkuvahopää. Arkeologisen kohteen tarkastus.
- Westermarck, N. 1744. Geometrisk Charta öfwer Kårsälä och Walde Augments hemmanen I Hattula sochn nedre Säx mäkie Härad och Tawastehus Lähn.

Kiinteät muinaisjäännökset

1 HATTULA PEKKANEN

- Mjtunnus: 82010027
- Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
- Ajoitus: rautakautinen
- Laji: hautaus: röykkiö
- Koordin: N: 6777044 E: 357036 Z: 85
- Tutkijat: Sirkka Ojala 1939 inventointi, Helmer Salmo 1949 kaivaus, Helmer Salmo 1949 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Tuula Heikkurinen-Montell 2005 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi
- Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 4,3 km luoteeseen.
- Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Röykkiöt, joita on ollut 8 ja joista yksi on tutkittu, sijaitsevat Vanajanveden Vihdinvirran itäpuolella siten, että yksi on kesähuvilan pihapiirissä ja muut lähistöllä metsämaalla noin 100 m matkalla. Metsässä olevat röykkiöt ovat pelkästään kivistä kasattuja ja saattavat liittyä olla pellon tai kaskan raivaukseen. Paikalle johtaa Pekkasantieltä kääntyvä Vilhontie.

Vuonna 1949 tutkittu röykkiö oli maansekainen. Se oli röykkiöistä eteläisin, sijaiten kesämökin pihan vieressä joutomaalla. Vuoden 1985 inventoissa tuosta röykkiöstä ei havaittu olevan enää mitään jäljellä. Röykkiöstä oli aikaisemmin maantasoituksessa löydetty keihäänkärki ja kaksi putkikirvestä. Vuoden 1999 inventoinnissa alueelta löydettiin kolme röykkiötä lisää. Tuolloin paikka vaikutti hyvin säilyneeltä, mutta sen luonteen ja todellisen laajuuden selvittäminen edellyttää lisätutkimuksia.

Alakohteet:

1. Tyyppi: kivirakenteet, röykkiöt

Ajoitus: rautakautinen

Kuvaus: Alueen eteläisin röykkiö, jonka Helmer Salmo tutkinut vuonna 1949. Röykkiöstä ei ole enää mitään näkyvissä maan pinnalla. Löydöt KM 11915:1-3 (keihäänkärki, kaksi putkikirvestä), 12212:1-10 (saviastianpaloja).

2. Tyyppi: kivirakenteet, röykkiöt

Ajoitus: ei määritetty

Vasemmalla aidattu piha-alue, kuvattu länteen. **Oikealla** muinaisjäännösalueen maastoa ja yksi röykkiöstä metsän puolella, kuvattu pohjoiseen.

2 HATTULA SAKASTINMÄKI 3

Mjtunnus: 82010028
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6778810 E: 355674 Z: 88

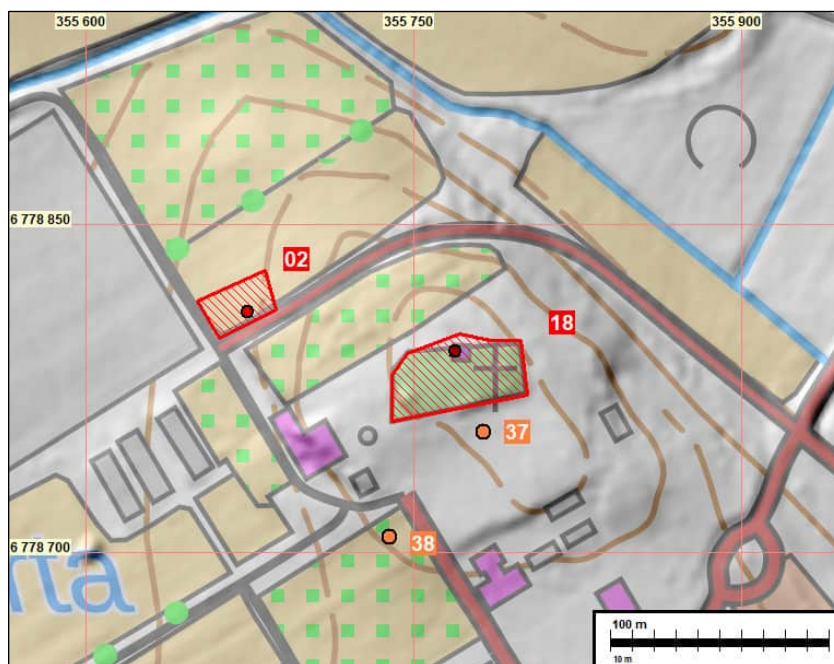
Tutkijat: Sirkka Ojala 1939 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Kimmo Seppänen 1985 tarkastus, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,5 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Mahdollinen asuinpaikka sijaitsee Lepaan puutarhaopiston alueen luoteisosassa olevalla Sakastinmäellä, puutarhaopiston taimistossa, noin 100 m luoteeseen kivisakastista ja sen yhteydessä olevasta hautausmaasta.

Puutarhaopiston vanhasta taimipellosta on löydetty kuusi rautakautista asuinpaikkaa tai kalmistoa merkitsevää saviastiapalaa. Paikan luonteen ja laajuuden selvittäminen vaatii lisätutkimuksia.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde sijaitsee luoteeseen laskevalla peltorinteellä. Inventoinnin aikaan pelto oli heinällä, joten pintapoimintaa tai koekuoppia ei tehty. Ei siis uusia havaintoja kohteesta.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

Muinaisjäännösalue sijaitsee rinteän alaosassa, kasvihuoneiden edustalla, heinäpellolla. Kuvattu lounaaseen.

3 HATTULA PUUTARHAOPISTO NNW

Mjtnnns: 82010029
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus

Koordin: N: 6779145 E: 355688 Z: 85

Tutkijat: Sirkka Ojala 1940 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Jouni Taivainen 1997 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Eeva-Liisa Schulz 2015 tarkastus, Suvorov et. al. 2021 valvonta, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,8 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Kaksi maansekaista röykkiötä sijaitsee Lepaan puutarhaopistolta vajaa puolikilometriä pohjoisluoteeseen, välittömästi Mäenpääntien etelä-, kaakkoispuolella olevalla viljelemättömällä rinteellä pellon reunassa. Toista röykkiötä on löytöjen perusteella (saviastianpaloja, palanutta savea ja palanutta luuta) pidetty mahdollisena hautana. Röykkiöiden luoteispuolella on pientaloja.

Röykkiöt voivat myös liittyä Mäenpään rustholliin, joka on sijainnut pohjoisessa, röykkiöiden ja rannan välissä.

Alakohteet:

1

Tyyppi: kivirakenteet, röykkiöt

Ajoitus: ei määritelty

Kuvaus: Röykkiöstä 2 noin 10 m lounaaseen. Turpeen peittämä, eteläpäässä isohko kivi. Koko 4 x 5 m, korkeus 70 cm.

Koordinaatit: N 6779137 E 355677 (lisäys v. 2023 inventoinnin perusteella)

2

Tyyppi: kivirakenteet, röykkiöt

Ajoitus: rautakautinen

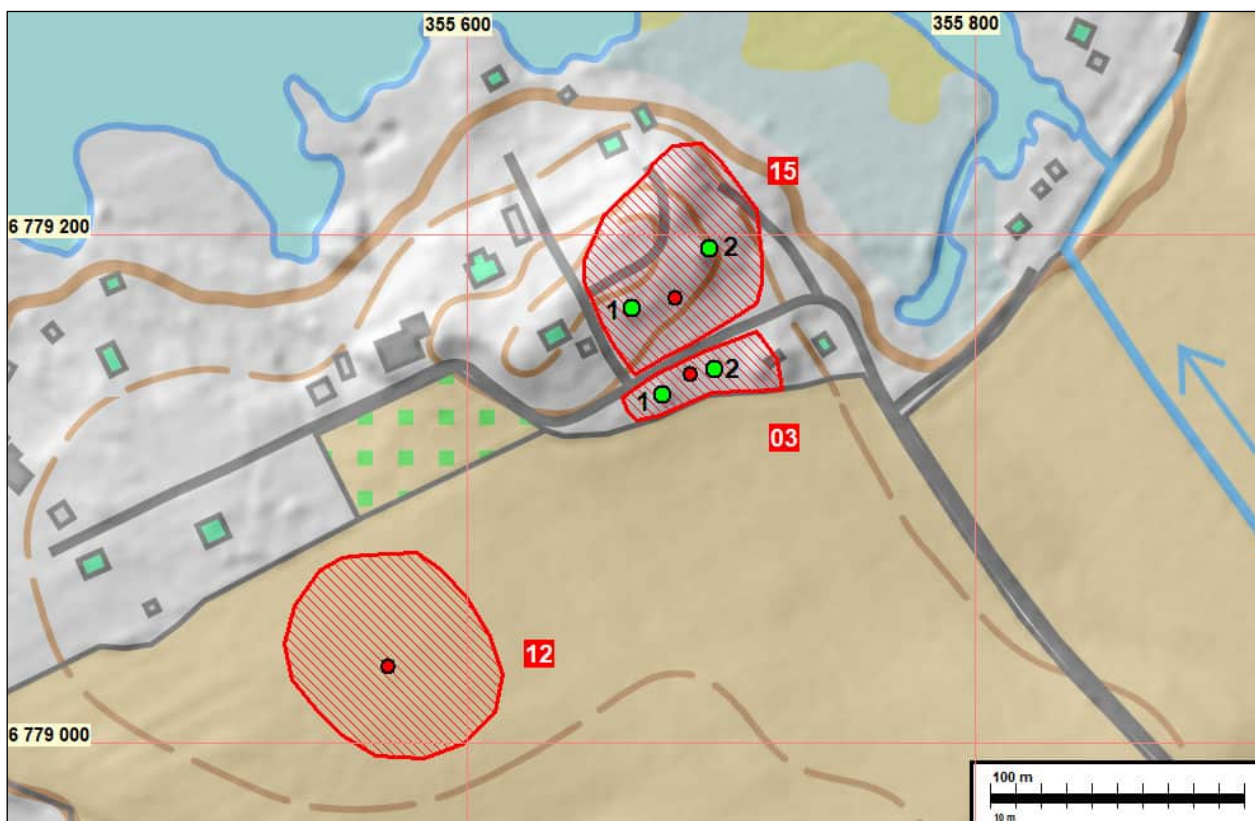
Kuvaus: Röykkiöistä idänpuoleinen ja pienempi, koko 4 x 3,5 m ja korkeus 50 cm. Turpeen peittämä. Eteläpäässä isohko kivi. Koekuopassa oli kiviä ja maata, mutta ei nokea tai hiiltä. Kuoppa kaivettiin n. 35 cm:n syvyyteen, eikä röykkiön pohja vielä tullut vastaan. Palaneesta luusta päätellen kysymyksessä voisi olla hautaröykkiö.

Koordinaatit: N 6779147 E 355698 (lisäys v. 2023 inventoinnin perusteella)

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Tämä kohde ja kohde 15 ovat suurella todennäköisyydellä samaa kokonaisuutta, Mäenpään talona historiallisena aikana tunnettua asutusyksikköä, jonka juuret todennäköisesti ulottuvat rautakauteen. Tutkimushistoriallisista syistä kohteet ovat erillisiä.

Vuonna 2021 muinaisalueiden välissä ja lähituntumassa tehtiin arkeologista tutkimusta valvomalla maakaapelin ojitusta (Suvorov et.al. 2021). Kaapelioja kaivettiin tien pohjoislaidalle. Ks. tästä lisää kohteen. 15 yhteydessä.

Vuoden 2023 inventoinnissa alue tarkastettiin. Saukkosen mainitsemat kaksi kumpua olivat hyvässä kunnossa, nykyaikaisen maankäytön häiritsemättömiä. Koordinaattitietoja niistä ei ollut, joten ne mitattiin ja lisättiin tähän raporttiin alakohteiden yhteyteen.

Muinaisjäännösten aluerajaukset merkitty punaisella rasteroinnilla ja peruspisteet punaisilla palloilla. Alakohteet merkitty vihreillä palloilla.

Vasemmalla röykkiö / maakumpu alakohde 2. Kuvattu itään. **Oikealla** suurempi, lännen puoleinen röykkiö (alakohte 1), kuvattu tieltä etelään.

4 HATTULA KIRKKOVALKAMA

Mjtunnus: 82010030
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: palvonta: miekanhiontakivi

Koordin: N: 6779528 E 355869 Z: 82

Tutkijat: Aarne Äyräpää 1948 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Sepälä 1999 inventointi, Eeva-Liisa Schulz 2008 tarkastus, Helena Ranta 2019 tarkastus, Sanna Saunaluoma 2020 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 7,1 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Miekanhiontakivi sijaitsee Lahdentaan kartanosta 300 m lounaaseen, Vanajaveden itärannalla, Kirkkovalkaman lahden vanhassa rantaäyräässä, aivan maantien 3061 kaarteeseen tuntumassa. Kivi on pöytämäinen ja noin 2,5 m pitkä, leveimmillään se on 1,7 m. Siinä on kaksi selvää kourumaista, puolen metrin pituista ja muutaman sentin syvyyistä hiontauurretta sekä yksi pienempi uurre. Lisäksi siinä erottuu laakeita hiontapintoja.

Kivi on merkitty rauhoituskyltillä, joka kuitenkin on luonnonsuojelulain mukainen, vaikka kyseessä on myös ihmisen muokkaama muinaisjäännös.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde on ennallaan. Isompi ura on mitoiltaan n. 54 x 4 x 3 cm ja pienempi n. 51 x 3 x 0,3 cm. Koordinaattipistettä tarkennettiin hieman ja samoin muinaisjäännösalueen rajausta.

Muinaisjäännösrajaus merkitty punaisella viivalla.

Vasemmalla miekanhiontakivi kuvan keskellä, kuvattu pohjoiseen, tielle päin. Oikealla kiven vierellä oleva kyltti.

Miekanhiontakivi eri suunnista.

6 HATTULA ANTTILA 1 (KATINKIVENPELTO)

Mjtunnus: 82010032

Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)

Ajoitus: rautakautinen

Laji: hautaus: röykkiö

Koordin: N: 6782684 E: 357124 Z: 82

Tutkijat: Frans Äimä 1897 tarkastus, A.O Heikel 1898 kaivaus, Julius Ailio 1902 tarkastus, Alfred Hackman 1912 tarkastus, Sakari Pälsi 1914 tarkastus, Sirkka Ojala 1940 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sanna Saunaluoma 2020 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,7 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Röykkiöalue sijaitsee Suotaalanlahden rannassa Anttilan talon kaakkoispuolella olevalla ns. Katinkivenpellolla.

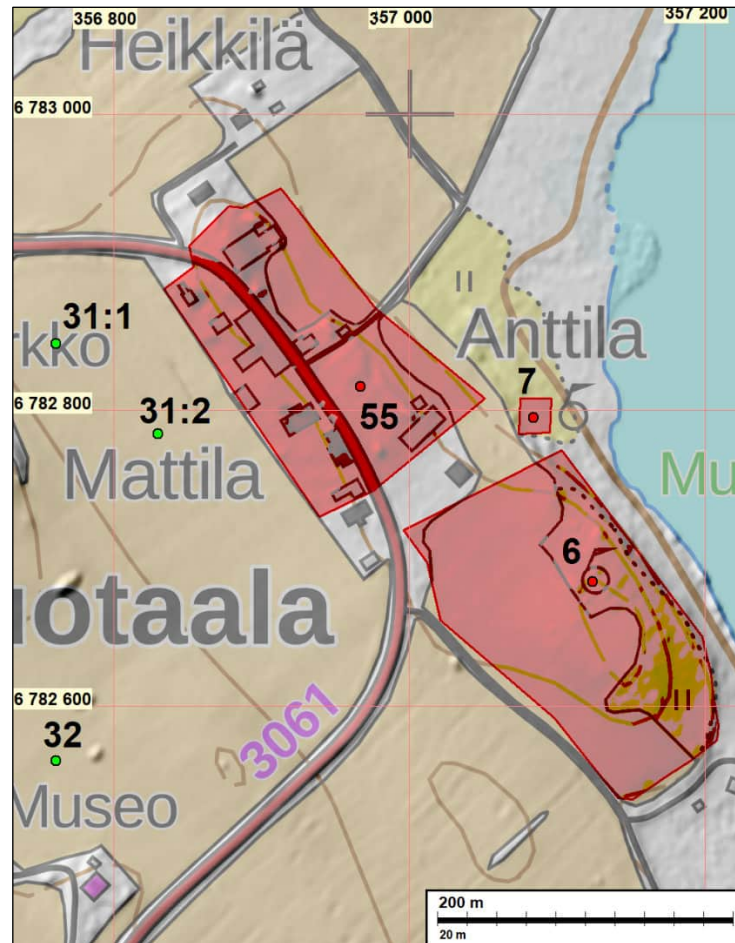
Röykkiöt ovat noin 150x60 m:n laajuisella alueella. Alunperin röykkiöitä on ollut kymmenkunta. Niistä kuusi on kokonaan jäljellä, yksi osittain ja loput on raivattu pois tutkimusten jälkeen. Tutkituista röykkiöistä on löydetty saviastianpaloja, luita ja kalanjätettä sekä mm. viikinki- ja ristiretkiaikaan ajoittuva miekan katkelma ja pronssikorujen katkelmia.

Alakohteet:

1. Röykkiö. Koko 6 x 5 m. Röykkiössä on isoja kiviä reunoissa ja länsipäässä kuoppa.
2. Röykkiö. Röykkiöstä 1 noin 60 m etelään. Koko 8 x 13 m. Koekaivaus, KM 11225:1–2 luunsiruja, pronssivadin kappale.
3. Röykkiö. Röykkiöstä 2 noin 13 m itään. Koko 7 x 8 m.
4. Röykkiö. Röykkiöstä 2 noin 50 m kaakkoon. Koko 17 x 20 m. Toisessa päässä kuoppa. Röykkiöstä vuoden 1985 inventoinnissa voitiin todeta olevan jäljellä enää vain pienen osan silmäkiven ympärillä. Muuten raivattu pelloksi.

5. Rökkiö. Rökkiöstä 4 noin 12 m kaakkoon. koko 8 x 9 m.
6. Rökkiöstä 5 noin 12 m pohjoiseen. Koko 4,5 x 7 m. Koekaivaus, ei löytöjä.
7. Rökkiö. Rökkiöstä 6 16 m koilliseen. koko 7 x 7 m.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde on aikaisempien tarkastusten mukaisessa kunnossa. Ailio (1902) tulkitse rökkiöiden olevan tulisisijoja ja siten kohteen olevan rautakautinen asuinpaikka.

Muinaisjäännösten rajaukset punaisella varjostuksella.

Muinaisjäännösalue. Vasemmalla kuvattuna koilliseen, oikealla kaakkoon.

7 HATTULA ANTILA 2

Mjtunnus: 82010033
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: palvonta: miekanhiontakivi

Koordin: N: 6782795 E 357084 Z: 81

Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Jyri Saukkonen 1997 tarkastus, Sirkka-Liisa Sepälä 1999 inventointi, Sanna Saunaluoma 2020 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,8 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Miekanhiontakivi sijaitsee Lusinselän Suotaalanlahden rannassa, Anttilan päärakennuksesta 80 m koilliseen.

Kivi on vanhan rantatörmän alapuolella. Sen pituus on noin 1,3, leveys 0,87 m ja korkeus suurimmillaan 25 cm. Kivi on matala, laakea ja pitkulainen. Kiven sivulla on yksi uurre, joka kapenee ja mataloituu päitä kohti. Uurteen pituus on 50 cm, leveys ja syvyys noin 2,5–3 cm. Toinen runsaan puolen metrin mittainen uurre on kiven laella. Uurteiden ympäristöt on hiottu sileiksi.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kivi sijaitsee rantatörmän juurella, n. 10 m suuresta koivusta länteen. Kiven kupeella on runsaan metrin korkuinen puukeppi pystyssä – ilmeisesti laitettu osoittamaan kiven sijaintia, koska se on huonosti erotettavissa heinikon seasta. Kivessä on kaksi hiomauraa ja tasainen hiotulta tuntuva pinta. Koordinaattipistettä ja siihen liittyen muinaisjäännösrajausta korjattiin aikaisempiin verrattuna.

Karttaote kohteen [6 Hattula Anttila 1 \(Katinkivenpelto\)](#) yhteydessä.

Vasemmalla miekanhiontakivi kuvattuna koilliseen. **Oikealla** hiontakivessä on kaksi uraa, joista toinen erottuu huonosti heinän alta kiven vasemmalla laidalla, kuvattu koilliseen.

8 HATTULA ENT. TYÖVÄENTALO

Mjtunnus: 82010054

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: kaskiröykkiöitä

Koordin: N: 6776834 E: 358338 Z: 112

Tutkijat: Sirkka Ojala 1939 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Eetu Sorvali 2014 kartoitus, Eeva-Liisa Schulz 2014 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 3,7 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Röykkiöt sijaitsevat Merven entisestä työväentalosta 300–400 m länteen Pitkämäen kaakkoisosassa. Paikka on suuren laakean moreenimäen lakea, jota oli 1999 inventoinnin tienoilla hakattu avoimeksi. Tuohon hakkuuaukeaan rajautui vanhempaa hakkuualueutta ja kuusivaltaista sekametsää.

Alueelta oli aiemmin todettu viisi tasaisesti ladottua kivistä röykkiötä, ja vuonna 1999 havaittiin noin 200 x 100 m alueelta, erityisesti mäen kaakkoisosan polun molemmin puolin, noin 20 pelkistä kivistä kasattua pyöreähköä ja kekomaista röykkiötä. Niitä oli myös hakkuualueen eteläpuolisessa metsikössä. Rakenteiden, sijainnin ja historiallisten lähteiden perusteella röykkiöt liittyvät historiallisen ajan kaskeamiseen: vuoden 1751 pitäjänkartan mukaan metsää on käytetty kaskeamiseen. Röykkiöt näyttivät muodostavan hyvin säilyneen viljelyhistoriallisen kokonaisuuden. Joitakin röykkiöitä oli vahingoitettu jo aikaisemmissa hakkuissa, ja osa niistä tulee jäämään alueen ylittävän metsätien rakentamisen yhteydessä. Siksi aluetta dokumentoitiin syksyllä 2014. Tulevaa tietä varten raivatulta uralta tai aivan sen vierestä dokumentoitiin 16 röykkiötä ja hieman kauempaa vielä 15 röykkiötä. Metsäkone oli vahingoittanut niistä osaa, ja hakkujäte vaikeutti dokumentointia.

Muinaisjäännösalueen kaikkia röykkiöitä ei vuonna 2014 dokumentoitu, eikä niiden lopullinen lukumäärä ole siten selvillä. Aleen rajausta on kuitenkin muutettu vuoden 2014 dokumentointiraportin perusteella.

Röykkiöalueen lounaispuolisessa rinteessä erottuu lisäksi useita poteromaisia kairavantoja, joiden ajoitus, tarkoitus ja mahdollinen yhteys röykkiöihin on epäselvä.

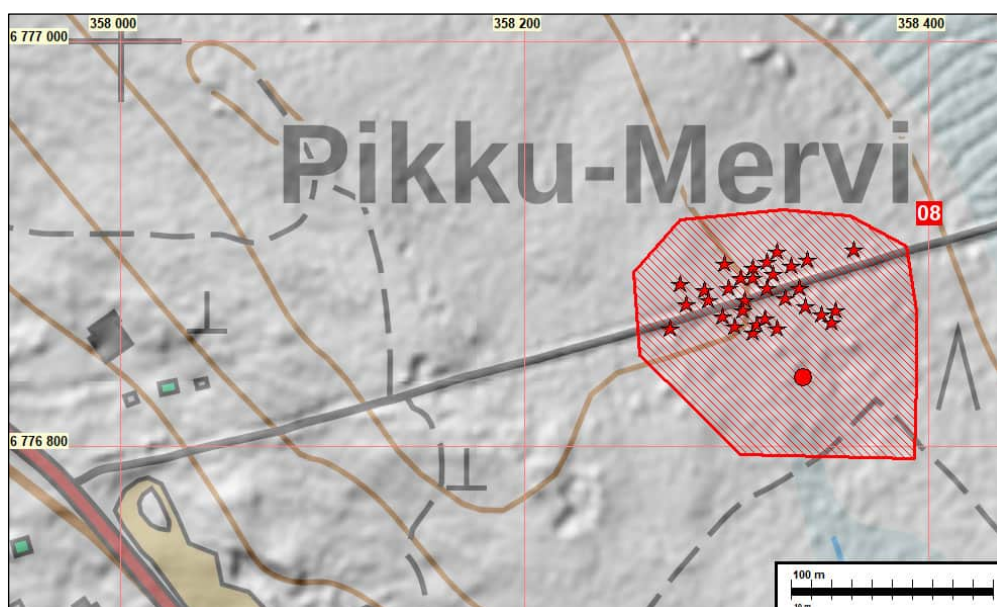
Röykkiöt:

Röykkiö 1 N: 6776858 E: 358272	Röykkiö 16 N: 6776897 E: 358363
Röykkiö 2 N: 6776870 E: 358280	Röykkiö 17 N: 6776892 E: 358340
Röykkiö 3 N: 6776872 E: 358291	Röykkiö 18 N: 6776896 E: 358325
Röykkiö 4 N: 6776864 E: 358298	Röykkiö 19 N: 6776891 E: 358320
Röykkiö 5 N: 6776878 E: 358301	Röykkiö 20 N: 6776888 E: 358313
Röykkiö 6 N: 6776872 E: 358309	Röykkiö 21 N: 6776890 E: 358299
Röykkiö 7 N: 6776867 E: 358308	Röykkiö 22 N: 6776877 E: 358289
Röykkiö 8 N: 6776883 E: 358313	Röykkiö 23 N: 6776880 E: 358277
Röykkiö 9 N: 6776883 E: 358307	Röykkiö 24 N: 6776856 E: 358313
Röykkiö 10 N: 6776878 E: 358320	Röykkiö 25 N: 6776859 E: 358304

Röykkiö 11 N: 6776873 E: 358329	Röykkiö 26 N: 6776860 E: 358315
Röykkiö 12 N: 6776885 E: 358323	Röykkiö 27 N: 6776858 E: 358325
Röykkiö 13 N: 6776889 E: 358332	Röykkiö 28 N: 6776863 E: 358319
Röykkiö 14 N: 6776878 E: 358336	Röykkiö 29 N: 6776865 E: 358347
Röykkiö 15 N: 6776869 E: 358339	Röykkiö 30 N: 6776861 E: 358352
	Röykkiö 31 N: 6776867 E: 358354

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde on kuvailujen mukaisessa kunnossa. Alueella on tehty metsänharvennusta muutama vuosi aikaisemmin, mutta esim. metsätraktorien jäljet eivät ole tuhonneet röykkiöitä. Koko aluetta ei tarkastettu, joten aikaisempaan muinaisjäännösrajaukseen ei tehty muutoksia.

Alue on Mervin kylää, vuoden 1961 peruskartan mukaan kantataloista 7 ja 14 loh-kottua aluetta. Vanhoille kartoille (kartta Mervin kylän ulkopaloista – Kiellmann 1773 – kartoitus v. 1769–70, Kuninkaan kartasto 1776–1805, Hattulan pitäjänkartta v. 1842 ja vuoden 1961 peruskartta 2132 07) alueelle ei ole merkitty asutusta tai peltoja.

Muinaisjäännös punaisella. Alakohteet tähtisymbolilla ja kohteen peruspiste punaisella pallolla.

Vasemmallalla yksi röykkiöistä kuusien välissä tien pohjoispuolella, kuvattu luoteeseen. **Oikealla** tien eteläpuolella olevaa muinaisjäännösalueen maastoa, kuvattu etelään.

9 HATTULA VESUNNAN KARTANO 1

- Mjtunnus: 82010055
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus: polttohautaus
- Koordin: N: 6775698 E: 357985 Z: 93
- Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Laakso et. al. 2015, Laakso & Poutiainen 2015, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi
- Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,7 km pohjoiseen.
- Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Mahdollinen kalmisto ja asuinpaikka sijaitsevat Vanajaveden Mervenselän itäpuolella, 200 m päässä rannasta. Paikka on Vesunnan kartanon päärakennuksesta 170 m luoteeseen heinää kasvava mäennyppylä, jonka laajuus on 35 x 35 m ja korkeus noin 4 m. Mäellä on kaksi myöhemmän ajan kaivantoa, joista toinen on vanha perunakuoppa.

Vuoden 1985 inventoinnissa tehtiin mäelle koekuoppia, joista yhdestä löydettiin rautakautisia saviastian kylkipaloja ja palanutta savea. Muinaisjäännöksen varma luonne ja laajuus eivät ole selvillä, koska säilyneisyyden ja laajuuden arkeologinen määrittely puuttuvat.

Kesän 2015 tutkimuksissa alueelta todettiin kaksi kumparemaista kivirakennetta, jotka ovat todennäköisesti historiallisen ajan uunien jäännöksiä. Kumpareiden halkaisijat ovat arviolta 5–7 m. Niihin kaivetuista koekuopista löytyi mm. palanutta savea ja hieman historiallisen ajan punasavikeramiikkaa. Niitä ei voi löytöaineiston perusteella tarkemmin ajoittaa, mutta ne saattavat liittyä siihen 1700-luvun asutukseen, joka on merkitty suurin piirtein näille kohdin Vesunnan kartanossa säilytettävään vuoden 1796 tiluskarttaan. 1800- tai 1900-luvun kartoissa paikalla ei enää rakennuksia ole. Ei kuitenkaan voida sulkea pois sitäkään vaihtoehtoa, että kumpareet ovat rautakautisia hautakumpuja. Rakenteet ovat kuitenkin kiinteitä muinaisjäännöksiä, samoin niiden ympärillä todennäköisesti säilyneet maanalaiset rakennuksen jäännökset. Kumpareiden ulkopuolelle tehdyissä koekuopissa ei ollut rakenteita tai ehjää kulttuurikerrosta. Metallinilmaisimella koekuoppien ulkopuolelta tehtyjä löytöjä ei voida yhdistää kiinteisiin rakenteisiin tai ehjään kulttuurikerrokseen. Ne tulivat esille läheltä maanpintaa ja liittynevät alueen melko nuoreen toimintaan.

Syksyn 2015 tarkkuusinventoinnissa alueelta löydettiin viisi röykkiötä, joiden ikä ja käyttötarkoitus ovat epäselvät, lukuun ottamatta röykkiötä 3, joka on moderni.

Alakohteet:

1. röykkiö ajoittamaton

P: 6775687 I: 357942

Kuvaus: Halkaisija 5 m, korkeus 1 m. Sijaitsee 5 m pellon reunasta itään. Kiviaineksen kokoluokka on 20–70 cm; ne on kerätty ison maakiven ympärille. Rakenne koostuu pelkistä kivistä.

2. röykkiö Ajoittamaton

P: 6775670 I: 357954

Kuvaus: Laajuus 5 x 4 m, korkeus 0,8 m. Kiviaines suhteellisen pienikokoista (10#50 cm). Ei ole mahdollonta, että kyseessä on rakennukseen liittyvän tulisijan jäännös.

3. rökkiö Moderni.

P: 6775676 I: 358007

Kuvaus: Halkaisija 3 m, korkeus 0,5 m. Kiven- ja maasekainen. Maanomistaja kertoi, että hän on kasannut tämän rakenteen paikalle tuomistaan kivistä.

4. rökkiö Ajoittamaton.

P: 6775678 I: 358004

Kuvaus: Halkaisija 2 m, korkeus 0,4 m. Kiven- ja maasekainen.

5. rökkiö. Ajoittamaton.

6775681 I: 358007

Kuvaus: Halkaisija 2,5 m, korkeus 0,6 m. Kiven- ja maasekainen.

6. Tyyppe: kivirakenteet, uunit, historiallinen

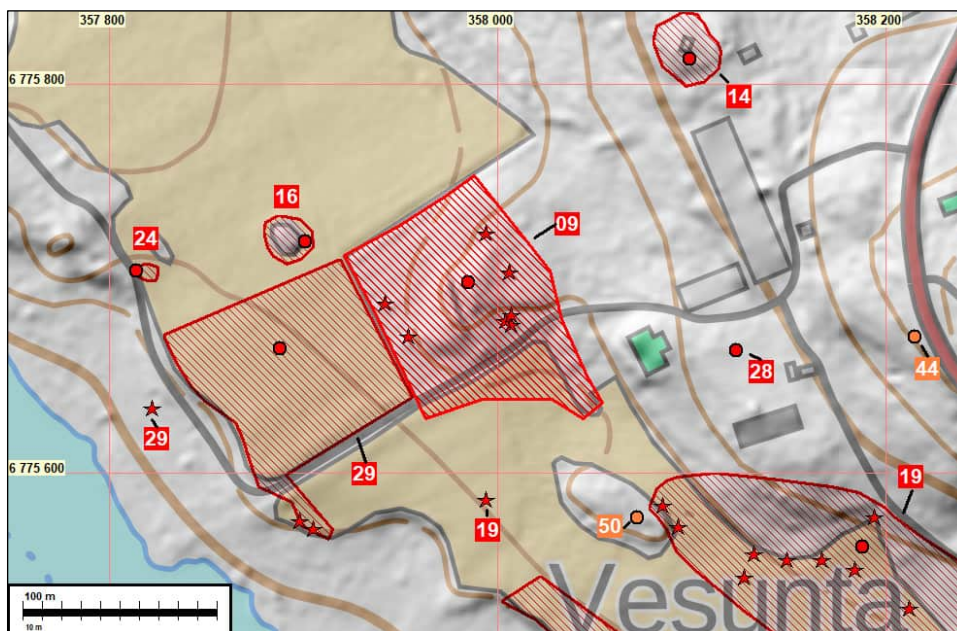
P: 6775703 I: 358006

7. pohjoisempi kivirakenne

Tyyppe: kivirakenteet, uunit, historiallinen

P: 6775723 I: 357994

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

10 HATTULA MUSTALAIISMÄKI

Mjtunnus: 82010056

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: rautakautinen

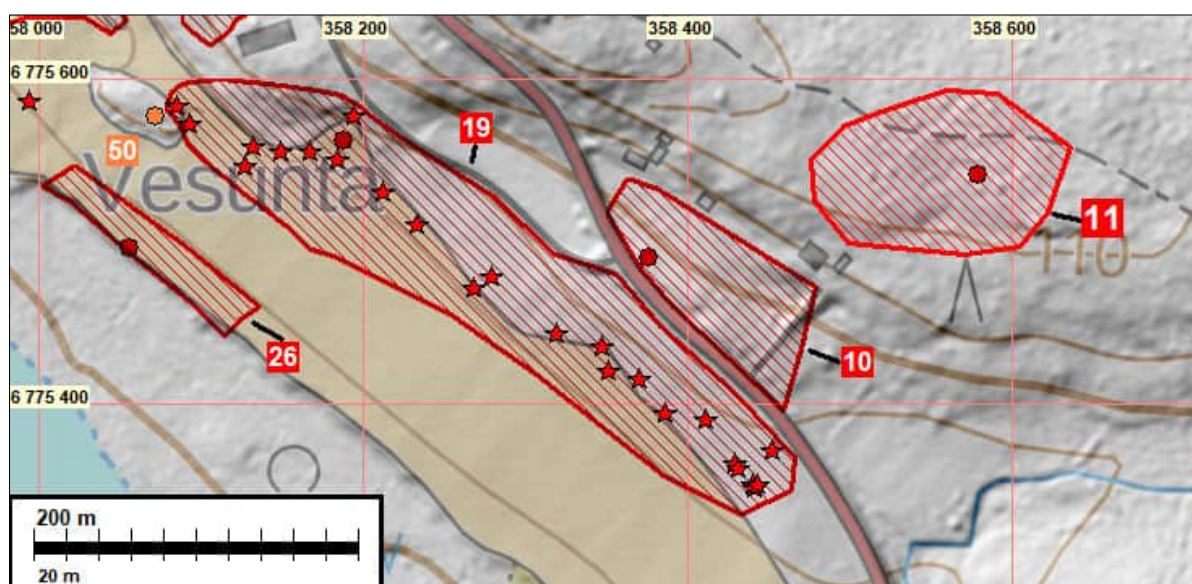
- Laji: hautaus: polttohauta
- Koordin: N: 6775490 E: 358376 Z: 98
- Tutkijat: Sirkka Ojala 1939 inventointi, Jorma Leppäaho 1947 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Laakso et. al. 2015
- Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,4 km pohjoiseen.
- Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Kalmisto sijaitsee Vesunnan kartanon päärakennuksesta 280 m kaakkoon, metsäisen Mustalaismäen eteläpuolella, tien reunassa.

Paikalta on löydetty tietöissä rautakautiseen polttokalmistoon viittaavia löytöjä: keihäänkärki, miekka, sirppi, veitsi ja tulusrauta noin 1/2 m:n syvyydestä nokisesta maasta. Nykyisin löytöpaikka ja sen ympäristö ovat omenatarhana, josta kaikki kivet ja maaston epätasaisuudet on raivattu pois. Mitään muinaisjäännökseen viittaavaa ei maan päälle voi enää paikalla havaita.

Vuoden 2015 muinaisjäännöskartoituksessa todettiin paikalla olevan tiuha kiveys, joka koostui pyöristyneistä ja särmikkäistä kivistä. Se tulkittiin ihmisen tekemäksi. Koekuopan rautakautiset löydöt tulivat esille sen yläpinnan tasolta: kaksi pientä pronssihelaa, muutaman sentin pituinen kappale ohutta pronssivarrasta, rautakauden keramiikkaa sekä palanutta savea. Palanutta savea tuli esille jo kiveyksen päällä olevasta sekoittuneesta kerroksesta, joka on tulkittava entisen pellon muokauskerrokseksi.

Myös lähiympäristöä tarkasteltiin metallinilmaisimen avulla, jotta saataisiin selville, jatkuuko muinaisjäännösalue edelleen kaakkoon. Risteyksen itäpuolelta löytyikin noin 2 cm pitkä pronssinen sarjahelmi, tunnistamaton pronssiesineen katkelma ja kaksoisspiraalin muotoinen ketjunkantaja. Samassa kohdassa oli myös useita kappaleita palanutta savea (ei otettu talteen). Kaikki löydöt olivat lähellä pintaa. Maa myös tällä kohdalla oli selvästi tavallista tummempaa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

11 HATTULA VESUNNIN KARTANO 4

Mjtunnus: 82010057
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: maatalous: kaskiraunio

Koordin: N: 6775541 E: 358579 Z: 105

Tutkijat: Anna-Liisa Hirviluoto 1967 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,4 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Vesunnan kartanon päärakennuksesta 350 - 400 m itäkaakkoon on 40 kiviröykkiön ryhmä, jotka todennäköisesti ovat vanhoja kaskiröykkiöitä.

Röykkiöt sijaisevat suunnilleen 250 x 100 m suuruisella alueella. Röykkiöiden halkaisijat ovat keskimäärin 2 m ja korkeudet 40 - 50 cm. Pienempien röykkiöiden koko on vain 1 - 1,5 m. Röykkiöiden ikää ei tunneta, ja ne ovat hiukan epämääräisiä.

Metsää on 1751 pitäjänkartan mukaan käytetty juuri kaskena. Jäännökset muodostavat ilmeisen ehjän, todennäköisesti historialliseen aikaan kuuluvan viljelyhistoriallisen kokonaisuuden. Röykkiöalueen eteläpuolisessa rinteessä erottuu rakennusjäännöksiin viittaavia kuoppia ja kiveyksiä. Niiden ajoitus, tarkoitus ja mahdollinen yhteys röykkiöihin on kuitenkin epäselvä.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Metsää on hieman harvennettu, muuten kohde kuvailujen mukaisessa kunnossa.

Karttaote kohteen [10 Hattula Mustalaismäki](#) yhteydessä.

Vasemmalla yksi röykkiöistä laavupaikan vieressä, kuvattu länteen. **Oikealla** laavupaikan lähellä oleva toinen röykkiö, kuvattu etelään.

12 HATTULA LEPAAN PUUTARHAOPISTO NW

Mjtunnus: 82010076

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: rautakautinen

Laji: asuinpaikka

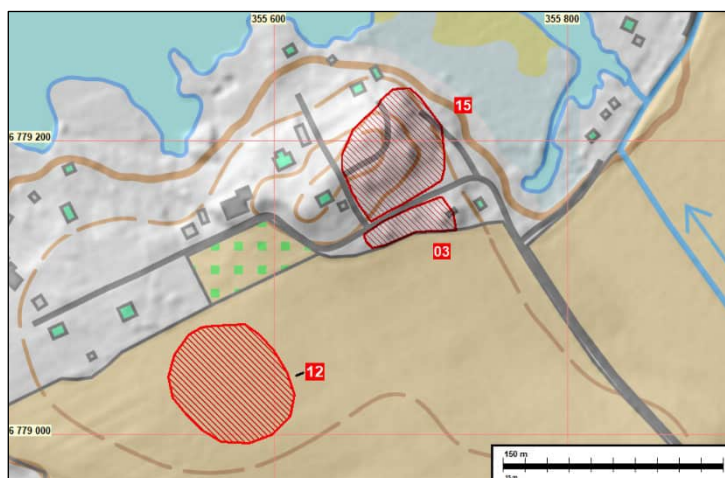
Koordin: N: 6779030 E: 355569 Z: 83

Tutkijat: Jouni Taivainen 1997 tarkastus, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,8 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Asuinpaikka sijaitsee Lepaan puutarhaoppilaitoksesta 500 m luoteeseen, Lepaanvirran itärannan läheisyydessä, Mäenpään eteläpuolisella peltoaukealla. Paikka on pienen moreenimäen loivasti kaakkoon laskevaa rinnettä, jota reunustavat alavat savimaat. Pellossa erottuvan kumpareen kohdalta on todettu muokkauskerroksen pinnasta vuonna 1997 rautakautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä, muun muassa saviastianpaloja ja savitiivistettä.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu v. 2023 lähemmin. Runsaan sadan metrin päästä tieltä todettiin, että se on sängellä olevaa peltoaluetta.

Muinaisjäännökset punaisella.

Kohde sijaitsee pellolla, kuvattu lounaaseen kohteen nro. 3 luota.

13 HATTULA PIKKUVAHOPÄÄ

Mjtunnus: 1000002773
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: palvonta: kuppikivi

Koordin: N: 6777897 E: 356322 Z: 82,5

Tutkijat: Jouni Taivainen 2004 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 5,4 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Kivi sijaitsee 100 m Lepaavirran rannasta itään olevan viljelemättömän kumpareen pohjoispäässä ja Lepaan puutarhaoppilaitoksesta 800 m kaakkoon. Kiven koko on 60 x 80 cm ja korkeus maanpinnasta on 40 cm. Yläpinnalla on kaksi kuppia, jotka ovat toiselta reunaltaan syvempiä kuin toiselta. Kuppien halkaisija on 2–3 cm ja syvyys noin 2 cm. Kiven sivuilla on kaksi soikeaa uurretta/kuoppaa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Koordinaattipiste on korjattu ja rajausta supistettu. Inventoijan (Sepänmaa) mielestä kiven kupit ovat todennäköisesti luonnonmuodostumia. Koska varmuutta tästä ei ole, ei kohteen statusta muutettu.

Muinaisjäännös punaisella.

Vasemmalla kuppikivi kuvan keskellä, kuvattu luoteeseen. **Oikealla** kuppikivi läheltä. Kiven laella on kaksi kuppimaista koloa.

14 HATTULA VESUNNAN KARTANO 11

Mjtunnus: 1000043871

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka: talo

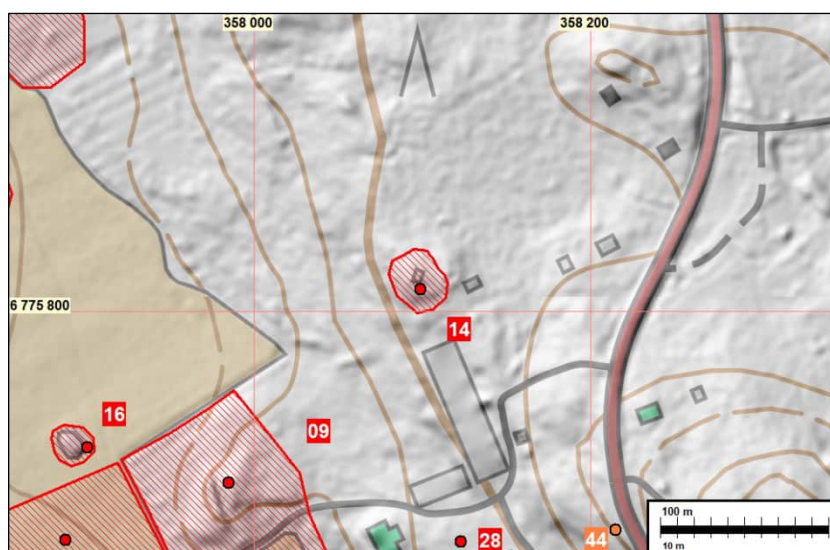
Koordin: N: 6775813 E: 358099

Tutkijat: Uotila & Vidgren 2021 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,8 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Arkeologisen maastotarkastuksen ja siihen liittyvän maatutkauksen perusteella on todennäköistä, että Hattulan Vesunnan kartanon tuulimyllyn ympäristössä on nykyistä rakennuskantaa vanhemman rakennuksen jäännökset maan alla. Rakenteet voivat liittyä kartanon vanhaan kiviseen päärakennukseen, mutta sen varmentamiseen tarvitaan arkeologisia koetutkimuksia.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

15 HATTULA MÄENPÄÄ

Mjtunnus: 1000043873

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6779175 E: 355682

Tutkijat: Suvorov et. al. 2021, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,9 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Mäenpään rusthollin tonttimaan vuoden 1730 geometrisella kartalla ja 1840-luvun pitäjänkartalla. Kaapelikaivannon valvonnassa 2021 paikalla havaittiin uuninpohjan jäänteet ja rakennuksen kivijalkaa. Ilmeisesti Lahdentaan kylään kuulunut tila ajautui rälssitilaksi viimeistään 1600-luvun alussa. Asutusvaiheiden selvitys ja tonttimaan rajauksen tarkempi määrittäminen edellyttää lisätutkimuksia. Tila on autioitunut 1800-luvun loppupuolella. Heti eteläpuolelta tunnetaan kaksi maansekaista kiviröykkiötä, joista ainakin toinen on tulkittu rautakautiseksi, mutta röykkiöt voivat liittyä myös Möenpään rusthollin asutusvaiheeseen (Puutarhaopisto NNW, 82010029).

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Tämä kohde ja kohde 3 ovat suurella todennäköisyydellä samaa kokonaisuutta, Mäenpään talona historiallisena aikana tunnettua asutuksikköä, jonka juuret todennäköisesti ulottuvat rautakauteen. Tutkimushistoriallisista syistä kohteet ovat erillisiä.

Vuonna 2021 muinaisalueiden välissä ja lähituntumassa tehtiin arkeologista tutkimusta valvomalla maakaapelin ojitusta (Suvorov et.al. 2021). Kaapelioja kaivettiin tien pohjoislaidalle. Kaapeliojista ei v. 2021 tutkimuksissa löytynyt merkkejä muinaisjäännöksistä. Valvonnan yhteydessä todettiin uunillisen rakennuksen perusta n. 10 m etäisyydellä kaapeliojista (alakohde 1). Vuoden 2023 inventoinnissa aluetta tarkasteltiin vain silmämääräisesti, jolloin havaittiin alakohde 2. Alue on pääasiassa etelään viettävää luonnonniittyä.

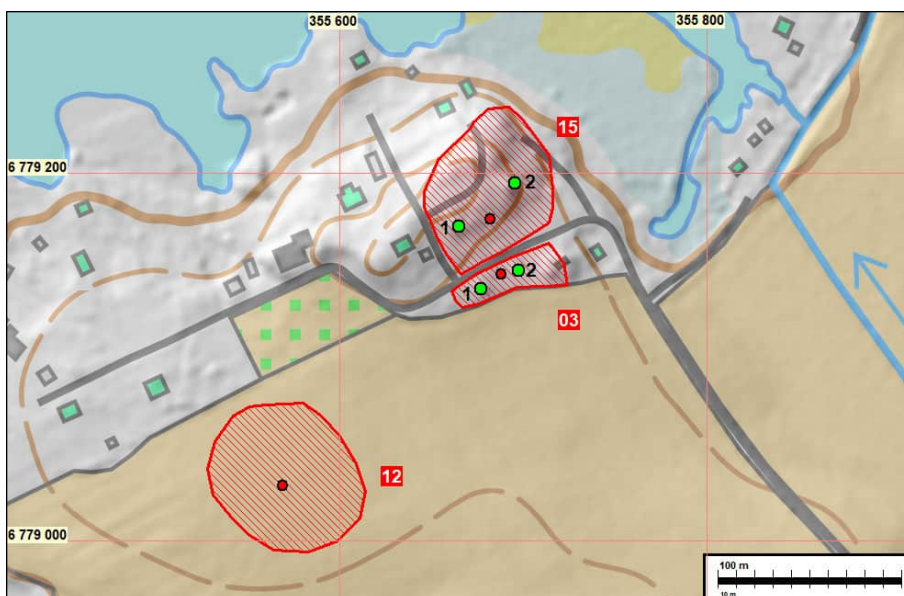
Alakohteet:

1. Uuninpohja ja kivijalkaa
N 6779171 E 355665

Kuvaus: uuninpohjalta vaikuttava kiveys. Uuninpohjan vieressä oli jäljellä luonnonkivistä tehtyä vanhaa kivijalkaa, joka lienee peräisin samasta rakennuksesta kuin uunikin.

2. Uuninpohja
N 6779195 E 355696

Kuvaus: Halkaisijaltaan noin 3 m, korkeudeltaan n. 50 cm uunin jäännös. Heti eteläpuolella epämääräistä pengertä.

Muinaisjäännökset punaisella. Alakohteet merkitty vihreillä palloilla.

Vasemmalla muinaisjäännösaluetta kuvattuna tieltä luoteeseen. Kuvan keskellä olevan tiheän pensaikon kohdalla on alakohde 1. **Oikealla** alakohde 2. Etualalla rakennuksen pengerrystä, keskellä taustalla uunin jäännös. Kuvattu koilliseen.

16 HATTULA LEPPÄNENÄN PELTO

Mjtunnus: 1000028141

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: rautakautinen

Laji: hautaus: röykkiö

Koordin: N: 6775719 E: 357901

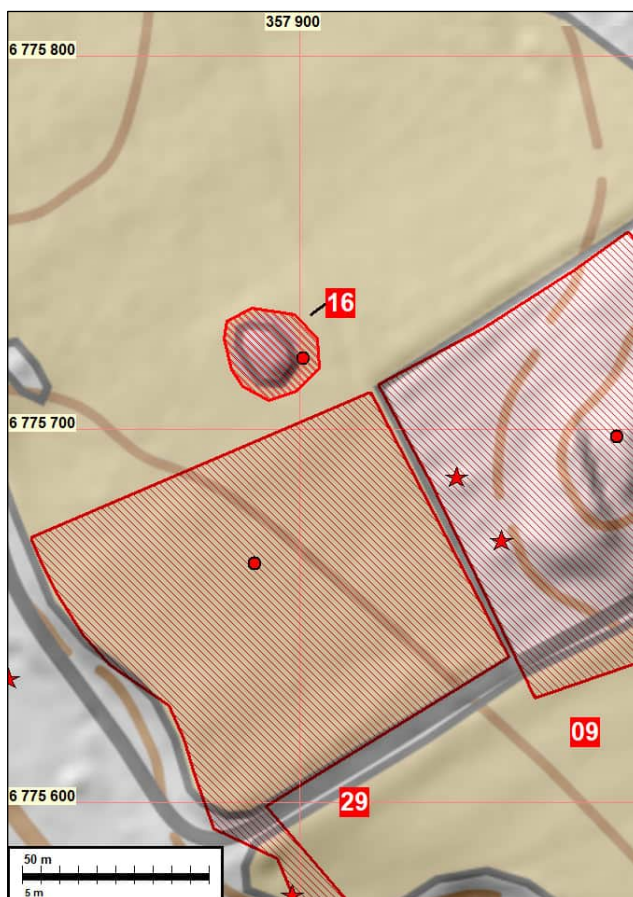
Tutkijat: Laakso et. al. 2015 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,8 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Röykkiö sijaitsee Vesunnan kartanon pihapiirin länsipuolella, pellon keskellä olevalla pienialaisella viljelemättömällä kalliokumpareella. Kiven- ja maansekaisen röykkiön laajuus on noin 3,5 x 4 m ja korkeus 0,3 m. Se on selvästi ihmisen tekemä ja koottu todennäköisesti kalliopohjalle. Kivien halkaisijat ovat 10–20 cm. Rakenteen reunoilla kiviaines on keskustaa suurempaa ja lieinee osittain peräisin pellolta raivatuista kivistä. Pellon keskellä olevan saarekkeen laajuus on noin 15 x 10 m. Röykkiön päällä kasvaa pihlaja ja pensaikkoo, minkä vuoksi sitä on hankala hahmottaa.

Kohdetta, joka löytyi syksyllä 2015 sähköisen maakaapelointiin liittyneen tarkkusiinventoinnin yhteydessä, ei voi yhdistää alueelta aiemmin tunnettuihin kiinteisiin muinaisjäännöksiin. Sijainnin ja maansekaisuuden vuoksi kyseessä voi suurella todennäköisyydellä olla rautakautinen hautaröykkiö.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu mutta sille on tehty aluerajaus perustuen Laakso et al. (2015) kuvaukseen.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

17 HATTULA RAHKOILA

Mjtunnus: 1000013924
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: asuinpaikka: kylätontti

Koordin: N: 6773885 E: 358807

Tutkijat: Leena Lehtinen 2008 arkistotutkimus, Leena Lehtinen 2009 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

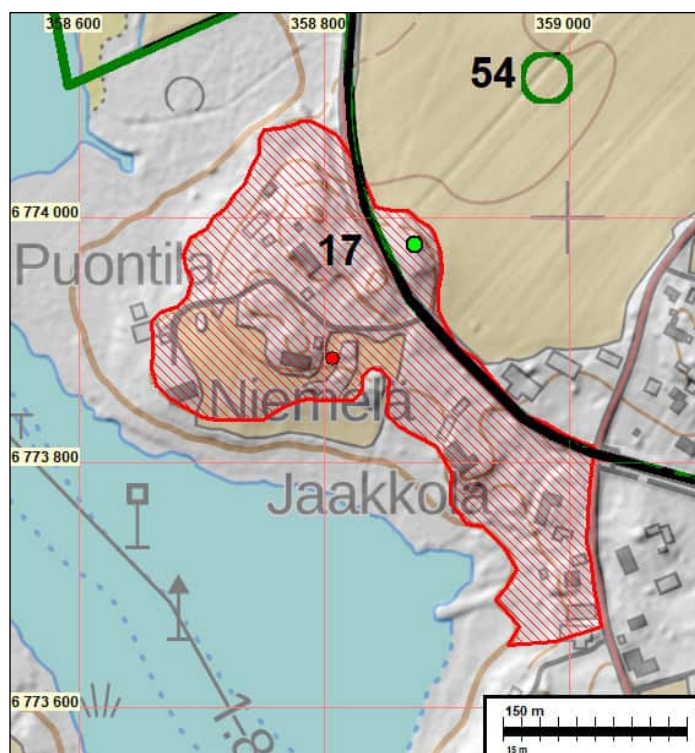
Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 0,7 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Rahkoilan kylätontti sijaitsee Vanajaveden itärannalla Mierolansalmen ja Mervenselän välillä, Mierolan vanhalta sillalta noin 1,4 km pohjoisluoteeseen. Se on yksi Hattulan vanhimmista kylistä, ja se oli aikoinaan myös pitäjän suurin kylä. Se on osittain autioitunut, ja nykyään siellä on alle kymmenen asuinrakennusta.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Inventoinnissa muinaisjäännösalue tarkastettiin Tyrvännöntien idän puoleiselta osalta, joka kuului tutkimusalueeseen. Muu osa muinaisjäännösalueesta ei kuulu tutkimusalueeseen, joten siihen ei oteta kantaa tässä raportissa.

Tien itäpuoleiselta kumpareelta todettiin uunin jäännös ja sen vieressä kivettyä pengerrystä (N 6773978 E 358874). Uunin jäännös on noin 2,5 x 3 m laajuinen ja noin 40 cm korkea. Sen itäpuolella on kivettyä pengerrystä noin 7 m pituudelta. Alueella todettiin useita muitakin enemmän tai vähemmän selviä kivettyjä penkereitä sekä epämääräisiä kuopanteita, muita selviä uunin jäännöksiä ei ollut maanpinnalle erotettavissa.

Alue on osa Rahkoilan (Rahkolan) historiallisen ajan kylätonttia. Vuoden 1764 kartassa tutkimusalueen puoleiselle osalle (nykyisen Tyrvännöntien itäpuolelle) ei ole merkitty rakennuksia (Rehnström 1762). Vuoden 1770 tarkemmalle kartalle kyseiselle alueelle on merkitty useita rakennuksia (Lind 1770).

Muinaisjäännösrajaus punaisella. Kohteessa 17 v. 2023 todettu uuninjäännös merkitty vihreällä pallolla. Vuoden 2023 tutkimusalueen raja merkitty vihreällä viivalla.

Vasemmalla muinaisjäännösalueetta Tyrvännöntien koillispuolella. Kuvan keskellä, puun alla, on uuninjäännös. Kuvattu länteen. **Oikealla** saman uuninjäännöksen itäpuolella olevaa kivettyä pengertä, kuvattu koilliseen.

18 HATTULA TYRVÄNNÖN KIVISAKASTI

- Mjtunnus: 1000014935
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: palvonta: kirkko
- Koordin: N: 6778792 E: 355769
- Tutkijat: Jouni Taivainen 1997 inventointi, Jouni Taivainen 1999 koekaivaus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi
- Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,5 km luoteeseen.
- Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Ilmeisesti samassa yhteydessä, kun Kulsiala (Kalvola) liitettiin takaisin Hattulaan [1300-luvun lopulla], muodostettiin Hattulan yhteyteen myös Lehijärven ja Tyrvännön kappelit. Tyrväntö oli aiemmin kuulunut Hattulaan. Asetelma Hattulan kirkkopitäjä sekä Lehijärven, Kalvolan ja Tyrvännön kappelit esiintyy vuodesta 1405 lähtien uudelle ajalle saakka.

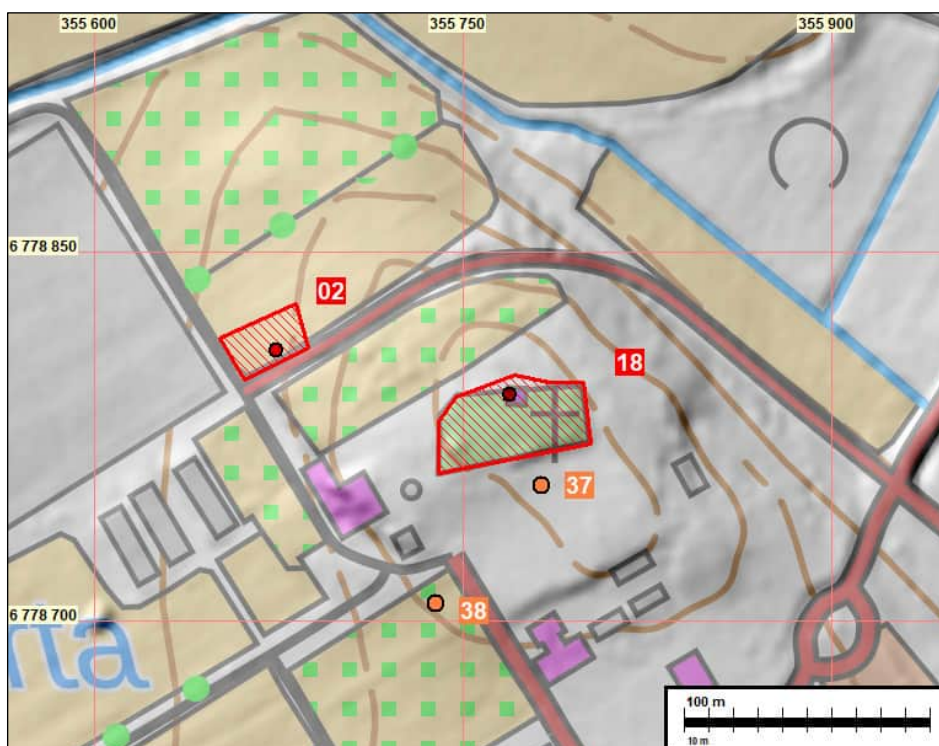
Asutuksen jatkuvuus rautakaudesta keskiaikaan on ilmeinen. Tyrvännön seudusta tehtiin luultavasti 1300-luvun loppupuolella Hattulan kappeli, jollaisena se mainitaan vuonna 1455. Seutu mainitaan Kulsiala-nimisenä veropitäjänä vuonna 1405, kun taas nimi Tyrväntö tulee esille ensimmäisen kerran vuonna 1429. Mikäli esitetty arvio kappelin muodostumisesta 1300-luvun lopulla pitää paikkansa, rakennettiin yhteisön ensimmäinen kirkko Lepaan rälssitilan alueelle. Tässä asiassa tilan Tavast-sukuisilla omistajilla lienee ollut paljonkin tekemistä [, mutta ei lähteitä]. (Hiekanen 2007, 348.)

Ensimmäisen kirkon paikalla tai sen läheisyydessä on saattanut sijaita pakanallinen kulttipaikka, sillä kappeliseurakunnasta vielä 1700-luvullakin yleisesti käytetyn Kulsialan rinnakkaisnimen on arveltu saaneen alkunsa kulhoa tai uhriastiaa tarkoittavasta kulsi-sanasta. Kivisakaristoon liittynyt puukirkko purettiin nähtävästi kesällä 1799.

Itsenäisen seurakunnan olemassaoloon palattiin tyrväntöläisten emäseurakunnan uuden kirkon rakentamisesta vuonna 1840 tekemässä valituksessa. Sen mukaan Tyrväntö ei ollut Hattulan emäkirkosta erotettu kappeliseurakunta, vaan sen pääasiallinen alue ja ikivanha Stjersundin kartanon lähelle pystytetty kirkko oli liitetty kappelina saman kirkkoherran alaisuuteen paljon sen jälkeen, kun Hattulaan oli rakennettu ensimmäinen kirkko 1200- tai 1300-luvulla.

Kirkkotarha. Ei ole säilynyt muita tietoja, kuin että uusi porttihuone, läpikäytävä tehtiin vuonna 1754. Maanmittari J. Giökerin maaherra Stierncrantzin määräyksestä vuonna 1732 tekemässä kartassa (kuva 336) näkyy kirkko sekä pieni kirkkotarhan aitaan liittyvä rakennelma, mahdollisesti kellotapuli. Kirkkotarhan länsipuolella on kirkonmäellä lähes nykyisen mamsellityyppisen tuulimyllyn paikalla tuulimylly. Mäki mainitaan kirkon tienoilla kiviseksi. Vuodelta 1764 olevassa maanmittari Pehr Kiellmanin tekemässä kartassa (kuva 337) aidan ympäröimä kirkkotarha on epä säännöllinen monikulmio. Se on alaltaan suurempi kuin sakariston luona nykyisin oleva hautausmaa. Vuoden 1999 koekaivauksen perusteella hautasmaa on jatkunut kirkonpohjoispuolelle, nykyisen kirkkotarhan aidan toiselle puolelle.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde on säilynyt ennallaan. Tarkempia tutkimuksia tai uusia havaintoja ei alueella v. 2023 tehty.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

Vasemmalla hautausmaalle johtava portti ja takana kivisakasti, kuvattu pohjoiseen. **Oikealla** kivisakastin länsipuolella oleva hautakivi, kuvattu pohjoiseen.

19 HATTULA VESUNNAN KARTANO 3

Mjtunnus: 1000019160
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus

Koordin: N: 6775562 E: 358188 Z: 94

Tutkijat: Oiva Keskitalo 1967 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Eeva-Liisa Schulz 2011 tarkastus, Ville Laakso 2015

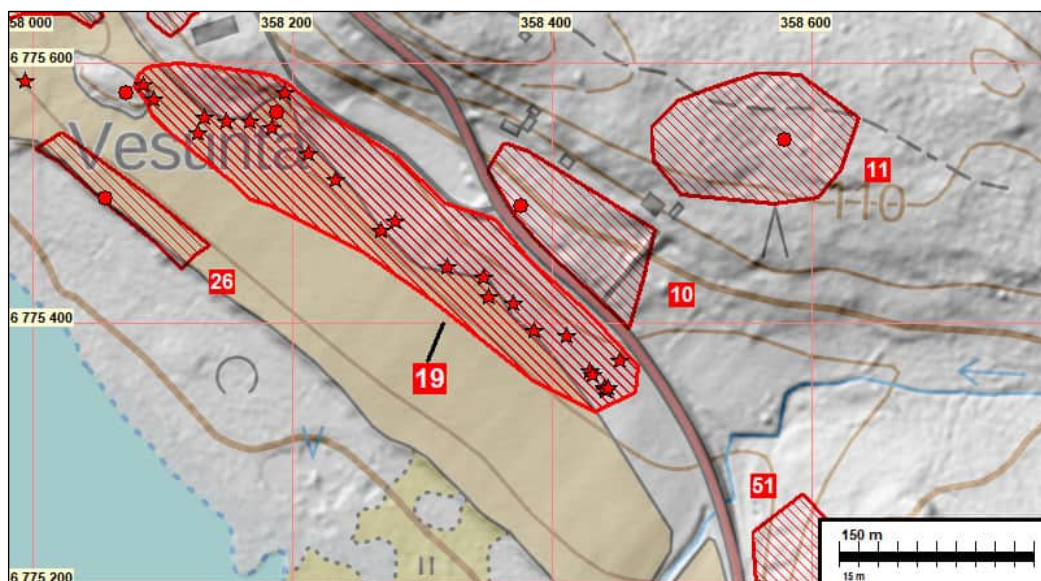
Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Miekan ja miekan katkelmien löytöpaikat sijaitsevat Vesunnan kartanon päärakennuksesta kaakkoon, pellon koillisosan kulmauksessa ja Vanajavettä kohti viettävässä rinteessä. Paikalla lieenee kalmisto, jota on pidetty polttokenttäkalmistona, koska ainakin yksi miekka vaikuttaa olleen tulella. Nykyään paikka on peltona.

Alueelta ovat maanomistajat löytäneet vuosina 1965 ja 1967 miekan katkelmat puutarhasta ja pellostä. Löytöpaikan tarkastuksen yhteydessä vuonna 1967 paikalla ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa, vuoden 1985 inventoinnissa vuorostaan havaintomahdollisuudet olivat heikot. Samoin syksyllä 2011 kasvillisuuden vuoksi havaintojen teko oli mahdotonta. Syksyllä 2014 paikalla on on etsitty muinaisesineitä metallinilmaisimen avulla ja tehty useita löytöjä (KM 40456: 1–5). Kohdetta on pidettävä kiinteänä muinaisjäännöksenä, vaikka paikalla sähkön maakaapelilinjalta kaivetusta koekuopista ei kesällä 2015 havaittu ehjää kulttuuri-kerrosta, mutta talletettiin kylläkin uusia löytöjä.

Alakohteet:

Alak.	N	E	ajoitus	löytöpaikkatyyppi	esine	KM	Huom.
a	6775546	358127	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	hevosenenkäsöljen katk.		
b	6775583	358085	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	ketjunktaja		
c	6775572	358093	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	kaularenkaan katk.		
d	6775586	357994	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	pronssiesine		Samoilta paikk. 2010 yksi pronssil.
e	6775550	358184	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	miekan katk.	40456:4	
f	6775555	358149	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	hopearaha	40456:1	
g	6775530	358212	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	hopearaha	40456:2	
h	6775510	358233	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	riipuksen katk.	40456:3	
i	6775577	358194	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	hela	40456:5	
j	6775558	358132	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	pronssihela		Laakso 2015
k	6775555	358167	rautakautinen	polttokenttäkalmisto	pronssiketjua		Laakso 2015
l	6775471	358268	rautakautinen	ei määritelty	soljen neula		Laakso 2015
m	6775435	358347	rautakautinen	ei määritelty	punnus		Laakso 2015
n	6775420	358351	rautakautinen	ei määritelty	soljen katk.		Laakso 2015
o	6775415	358370	rautakautinen	ei määritelty	soljen neula		Laakso 2015
p	6775363	358429	rautakautinen	ei määritelty	ketjunktaja		Laakso 2015
q	6775478	358279	historiallinen	ei määritelty	klippinki		Laakso 2015
r	6775443	358319	ei määritelty	ei määritelty	pronssiniitti		Laakso 2015
s	6775394	358386	ei määritelty	ei määritelty	pronssipeltiä		Laakso 2015
t	6775390	358411	ei määritelty	ei määritelty	sulanutta pronssia		Laakso 2015
u	6775371	358452	historiallinen	ei määritelty	kupariraha, 1600-l.		Laakso 2015
v	6775360	358431	ei määritelty	ei määritelty	pronssipeltiä		Laakso 2015
w	6775350	358440	ei määritelty	ei määritelty	pronssipeltiä		Laakso 2015
x	6775348	358441	ei määritelty	ei määritelty	lyijy(?) kpl		Laakso 2015
y	6775350	358443	ei määritelty	ei määritelty	pronssipeltiä		Laakso 2015

Sepänmaa & Kuljukkanen 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella ja niiden alakohteet tähtisymbolilla.

20 HATTULA TOKEENSUU

Mjtunnus: 1000025102
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: maatalous: kaskiraunio

Koordin: N: 6781087 E: 356229

Tutkijat: Jaakko Sarkamo 1964 tarkastus, Anna-Liisa Hirviluoto 1968 tarkastus, Jyri Saukonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

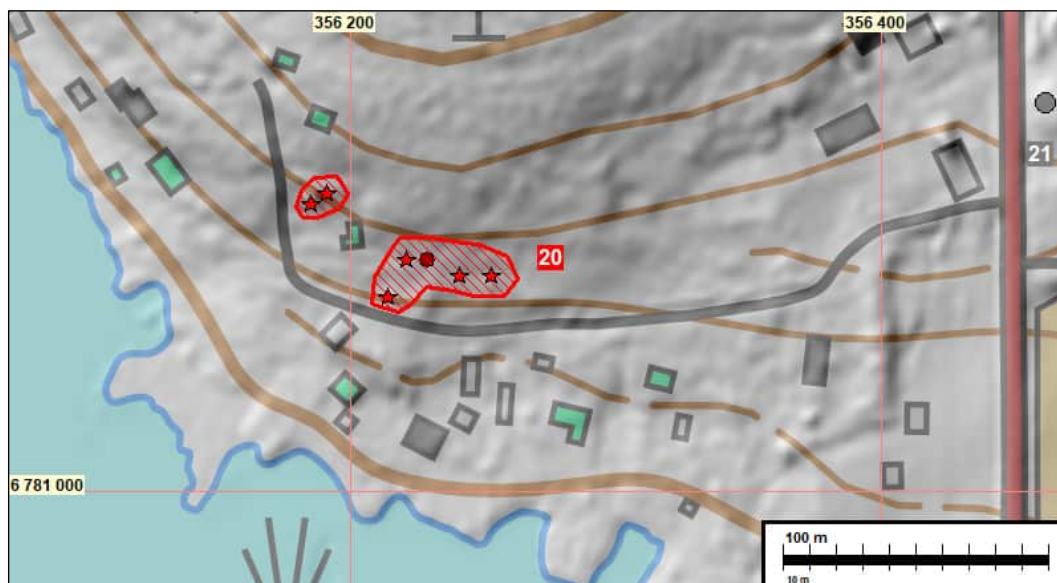
Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 8,4 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Röykkiöt sijaitsevat Tokeensuunlahteen viettävällä jyrkähköllä rinteellä, rantaan vievän tilustien pohjoispuolella, noin 100 x 50 m laajalla alueella.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Röykkiöistä ei ollut tarkempia kuvauksia tai koordinaattitietoja eikä tietoa niiden lukumäärästä. Alue tutkittiin maastossa kattavasti läpi. Alueella havaittiin kuusi röykkiötä, joiden sijainnit mitattiin ja röykkiöiden levinmän perusteella kohteelle tehtiin aluerajaus. Röykkiöt ovat hyvin epäselviä, matalia (korkeintaan n. 30 cm). Rinteeseen tehdyt röykkiöt lienevät kaskiröykkiöitä. Alarinteessä olevista ainakin jotkut saattavat olla myöhäiseen kasvimaan raivaukseen liittyviä, varsinkin alakohde 6.

Raivausröykkiöt:

N:o	N	E	koko (m)	HUOM!
R1	6781087	356222	3	
R2	6781082	356241	2	parimetrisen kiven juurella
R3	6781113	356191	3 x 4	
R4	6781081	356254	4	
R5	6781109	356186	5 x 1,50	vallimainen
R6	6781073	356215	5 x 4	pellonraivaukseen liittyvä?

Muinaisjäännösrajaus punaisella ja alakohteet tähtisymbolilla.

Yksi röykkiöistä, kuvattuna etelään.

22 HATTULA PAROLA-RINTEELÄ

Mjtunnus: 1000023834
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: asuinpaikka talo

Koordin: N: 6778800 E: 356350

Tutkijat: Jouni Taivainen 1997 inventointi, Eeva-Liisa Schulz 2015 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,2 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Paikka, josta keväällä 2014 metallinilmaisimella löytyi ketjunkantaja, miekansäilän katkelma, kaksi etusivultaan suoraa silmäkirvestä sekä leveä- ja ohutteräinen Petersenin M-tyypin tappara (KM 40062: 1-5), on osa Parolan historiallisen lampuotikylän paikkaa, ja sijaitsee Lepaan koulusta noin 200 metriä länteen, peltoon pistävällä metsäisellä kumpareella. Esineiden löytyvyys vaihteli 15 - 20 cm välillä. Esineiden yhteydessä kivikkoiselta kumpareelta tehtiin havaintoja myös nokimaasta, palaneista kivistä sekä luunsiruista. Esineet ja niiden yhteydessä tehdyt havainnot viittaavat myöhäisrautakautiseen kalmistoon tai mahdollisesti jo rautakautiseen asuinpaikkaan ja Parolan historialliseen kylään.

Parolan kylänpaikka on tarkastettu maastossa jo vuonna 1997, jolloin sieltä löydettiin yhden rakennuksen perustus (4 x 6 m). Siinä oli heti turpeen alla mm. palaneita kiviä, palanutta savea ja luuta. Tästä rakenteesta noin 100 m pohjoiseen olevalla toisella kumpareella havaittiin kaksi maan ja kivensekaista kumpua, jotka lienevät tulisijojen jäänteitä. Vuoden 1730 maakirjan mukaan tiloja Parolassa oli kaksi. Parola kuului Lepaan kartanolle ei-itsenäisenä lampuotikylänä.

Syyskuussa 2015 kumpareen länsipuoliselta pellolta löytyi metallinetsinnässä pienikokoisen tasavartsisen soljen kappale ja hela (KM 40847: 1-2, ks. alakohteet) sekä raha (Heinrich II, 1002-1024), ketjunkantaja, kankiketjun nivel ja hihnanjakaja (KM 40991: 1-4, ks. alakohteet). Esineiden löytösyvyys oli noin 2-20 cm. Esineiden löytöpaikat olivat noin 50-100 metrin päässä muinaisjäännöksen rajauksesta.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Aikaisemman rajauksen aluetta ei juurikaan tarkastettu. Poikkeuksena historiallisen ajan talonpaikka, joka mainitaan Muinaisjäännöstietokannan referaatissa. Taivainen (1997, 7) mainitsee havainneensa alueella uunin jäännöksen sekä tästä pohjoiseen kaksi kumpua, mahdollisia uuninjäännöksiä. Taivainen ei ilmoita näistä koordinaattipisteitä. Alueella todettiin 2-uuninen rakennuksenperustus kohdalla N 6778805 E 356372, koko noin 14 x 7 m, kivistä ja maasta tehty perustus. Todennäköisesti kyseessä on Taivaisen mainitsema kahden kummun kohde. Taivaisen mainitsemää 100 m etelään sijaitsevaa uuninperustusta ei etsitty.

Aivan ilmeisesti talonpohjassa on kyse vanhoissa kartoissa merkitystä talonpaikasta, joka vuoden 1730 kartalla (Giöcker 1730) on nimellä Klemola.

Muu osa metsäaluetta on jo aikaisempien löytöjen perusteella merkitty muinaisjäännösalueeksi, joten sitä ei tutkittu.

Vuoden 2023 inventointi keskitettiin peltoalueelle, aikaisemman muinaisjäännösalueen ulkopuolelle, jolta tunnettiin useita rautakautisten esineiden löytökohtia ja joka vaikuttaa topografisesti hyvin otolliselta rautakautisten asuinpaikkojen kannalta. Peltoalue oli inventointiajankohtana sängellä. Paikoin oli pellonpintaa näkyvissä. Alueen läpi tehtiin lenkki metallinilmaisinta käyttäen sekä pellon pintaa tarkkaillen. Melko huonoista olosuhteista johtuen lukuisia havaintoja ei saatu, mutta silti joitakin: kahdesta kohtaa savitiivistettä, jossa puunsyypainanteita sekä yhdestä kohtaa rautakirveen teräosa (kantaosa puuttuu reiän kohdalta hamaran suuntaan). Kirves vaikuttaa rautakautiselta, mutta koska ei ole kokonainen, ei ole poissuljettua, ettei kyseessä voisi olla myöhäimenkin, teollisen ajan kirves (ks. kuva).

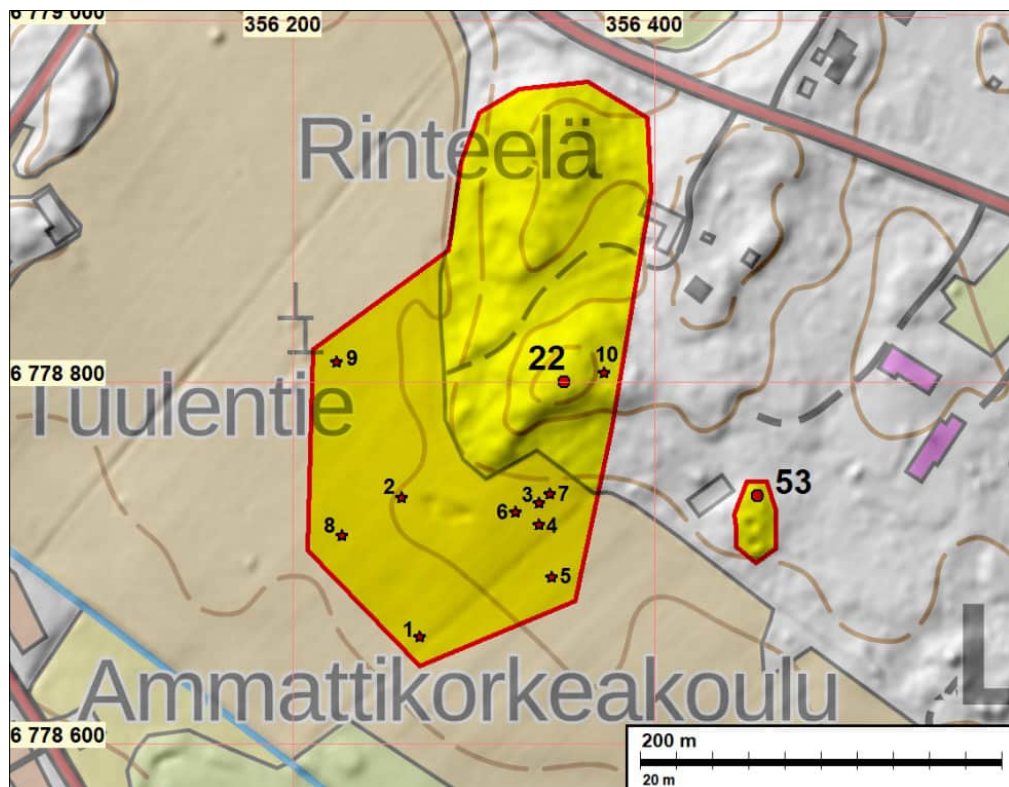
Aikaisempien metallinilmaisinelöytöjen sekä v. 2023 inventointihavaintojen ja topografisten seikkojen perusteella muinaisjäännösrajausta laajennettiin huomattavasti etelään, peltoalueelle. Rajausta on arvio.

Alakohteet:

n:o	N	E	löytö / rakenne	KM n:o	löytötapa	huom.
1	6778659	356270	tasavartisen soljen katkelma	40847:1	metallinilm.	
2	6778736	356260	hihnan päätehela	40847:2	metallinilm.	
3	6778733	356336	1000-l hopearaha	40991:1	metallinilm.	
4	6778721	356336	spir ketjunktaja	40991:2	metallinilm.	
5	6778692	356343	kankiketjun nivel	40991:3	metallinilm.	
6	6778728	356323	hihnanjakaja	40991:4	metallinilm.	
7	6778738	356342	savitiivistettä	(ei vielä haettu):3	pintahavainto	2023 inv.
8	6778715	356227	savitiivistettä	(ei vielä haettu):2	pintahavainto	2023 inv.
9	6778811	356224	raudakirves	(ei vielä haettu):1	metallinilm.	2023 inv.
10	6778805	356372	rakennuksenperustus 2 uunia		pintahavainto	2023 inv.

Vasemmalla muinaisjäännösalue pellon puolella, itäosassa. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** alakohde 10, rakennuksenpohja, jossa kaksi uuninjäännöstä. Kuvattu koilliseen.

22: Parola Rinteelä; 53: Parola Eskola. Muinaisjäännösrajaukset merkitty punaisella viivalla ja keltaisella varjostuksella. Alakohteet merkitty tähtisymboleilla ja pienikokoisilla numeroilla.

23 HATTULA KÄRSÄLÄNMÄKI

Mjtunnus: 1000023258
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus

Koordin: N: 6775078 E: 358606

Tutkijat: metallinilmaisinharrastajat 2013, Simo Vanhatalo 2013 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Tyrvännöntien itäpuolella olevan kallioalueen alapuolelta, sen lounaisrinteestä on tehty useita polttokenttäkalmistoon viittaavia löytöjä (KM 39787 ja 39788). Tyrvännöntien länsipuolelta on löytynyt pyöreä kupurasolki, tasavartinen solki sekä koristehela (KM 39789).

Alakohteet:

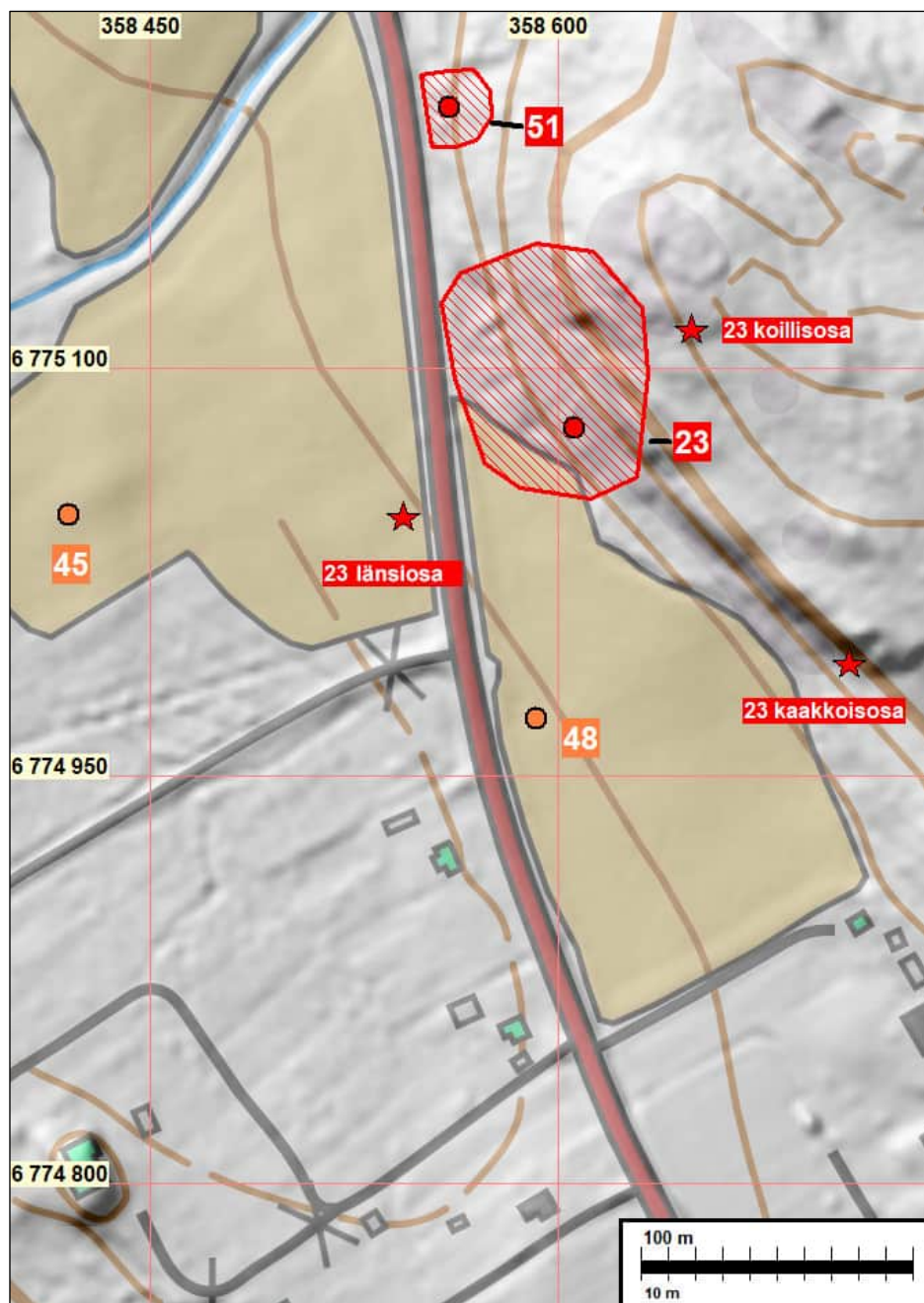
1. kaakkoisosa
 P: 6774991 I: 358707
 Kuolainten löytöpaikka.

2. koillisosa
 P: 6775114 I: 358649
 Viskarin löytöpaikka.

3. länsiosa
 P: 6775045 I: 358543

Kolme eri esinettä (pyöreä kupurasolki, tasavartinen solki sekä koristehela), jotka tuskin ovat löytyneet samasta pisteestä.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Rajattu pääkohde tarkastettiin ja todettiin että alueella ei ole uutta maankäyttöä. Alakohteita 1 ja 2 ei tarkastettu. Alakohde 3 tarkastettiin kursorisesti. Se on tien heti länsipuolella olevaa loivasti länteen viettävää peltoa. Se oli sängellä inventointiajankohtana. Sänkien välistä yritettiin tähystää pellon pinnassa mahdollisesti olevia merkkejä muinaisjäännöksistä. Pelto oli niin ummessa, että yritys todettiin tarpeettomaksi. Uusia havaintoja ei siis tehty. Todetaan joka tapauksessa, että tien länsipuolinen peltoalue vaikuttaa erittäin potentiaaliselta rautakautisten ja keskiaikaisten asuinpaikkojen suhteen, varsinkin huomioiden alueen ja lähistön löytöpaikat.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

Vasemmalla muinaisjäännösalueen maastoa kallion juurella. Kuvattu itään. Oikealla alakohteen 3 löytöaluetta, pohjoiseen.

24 HATTULA VESUNNAN KARTANO 8

Mjtunnus: 1000021283
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: asuinpaikka: Liesipaikka

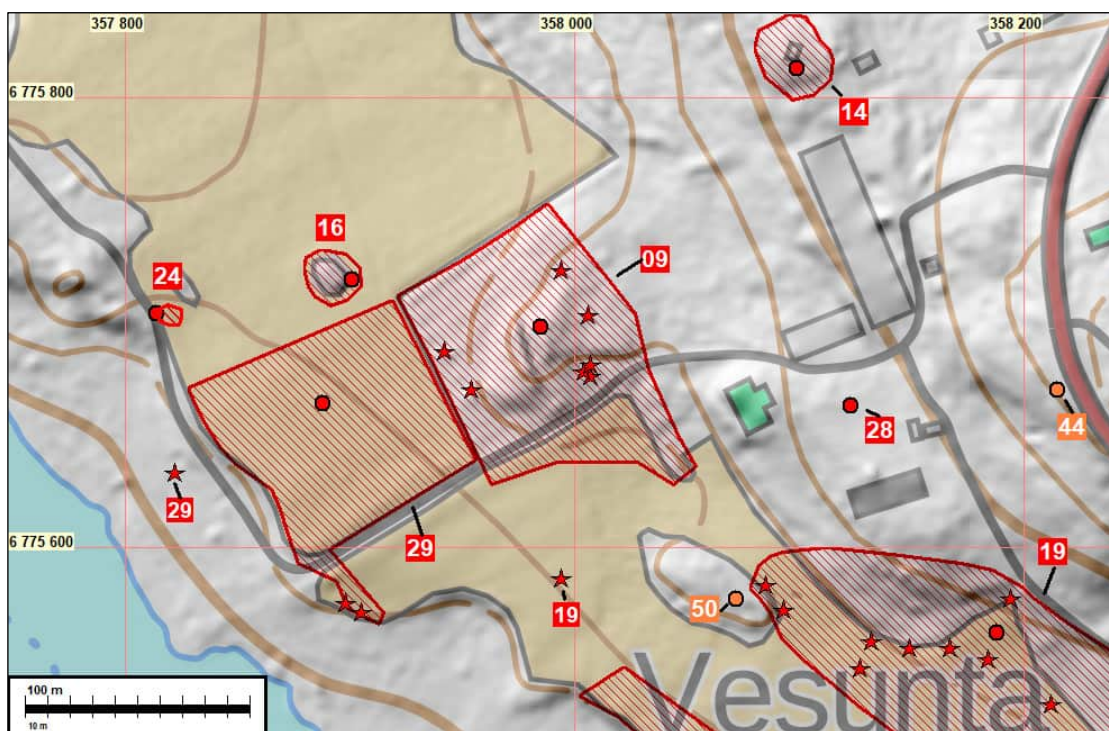
Koordin: N: 6775704 E: 357814 Z: 84

Tutkijat: Esa Mikkola 2012 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,8 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Koekuopasta löydettiin noin puolen metrin syvyydestä kivetty liesi, jossa oli muutamia paloja palanutta luuta. Alueen maaperä on savista hiesua tai hietaa. Tulisija voi kuulua laajempaan asuinpaikkaan.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

25 HATTULA VESUNNAN KARTANO 7

Mjtunnus: 1000021282
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: esihistoriallinen
 Laji: maatalous: muinaispelto

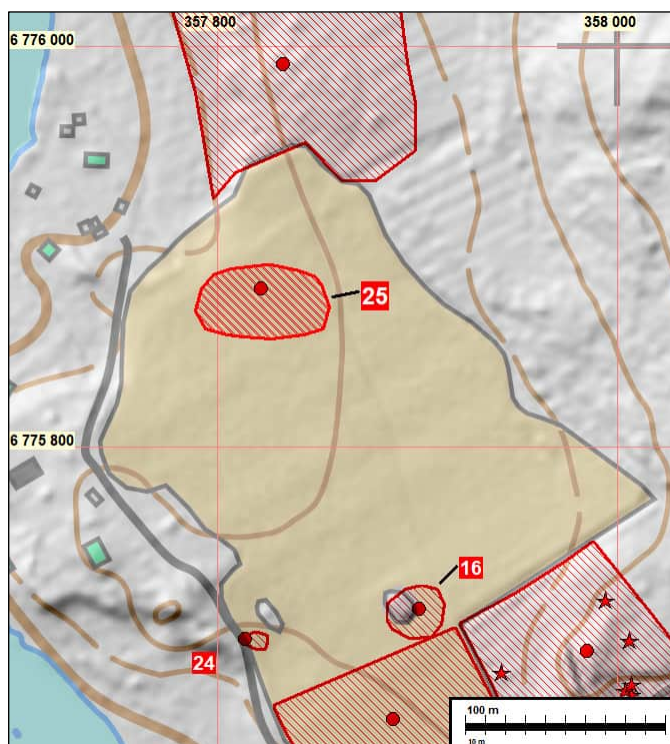
Koordin: N: 6775879 E: 357822 Z: 83

Tutkijat: Esa Mikkola 2012 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,9 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Vesunnan kartanon peltoaukean pohjoisosasta löytyi koekuopituksessa nykyisen muokkauskerroksen alta kaksi fossiilista peltokerrosta sekä ristikkäisiä auranjälkiä. Maaperä alueella on hienoa hiekkaa tai hietaa. Pellon kokoa ei ole määritetty.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

26 HATTULA VESUNNAN KARTANO 9

Mjtunnus: 1000021284
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: esihistoriallinen
 Laji: maatalous: muinaispelto

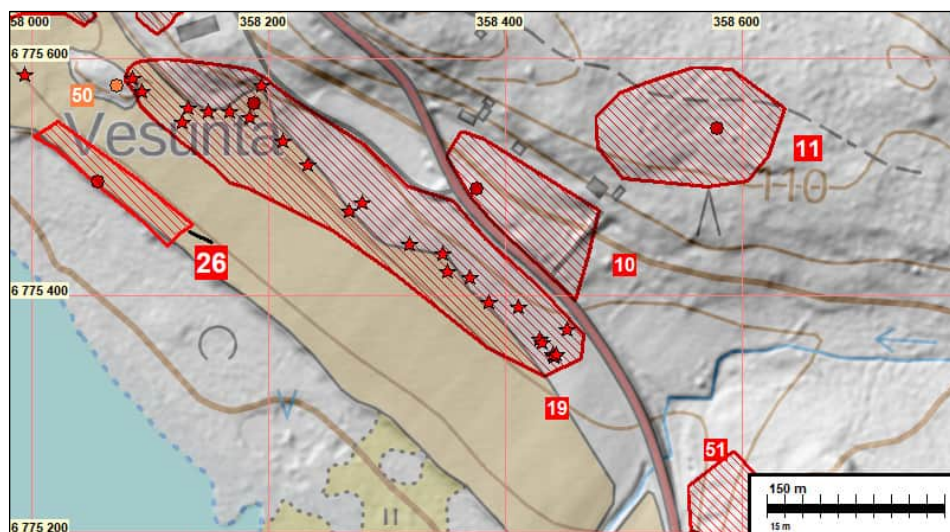
Koordin: N: 6775496 E: 358056 Z: 82,5

Tutkijat: Esa Mikkola 2012 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,5 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Vesunnan kartanon kohdalla peltoaukean reunassa Vanajaveden vanhan rantatörmän päällä havaittiin koekuopituksessa yli 50 cm paksu muokkauskerros ja mahdollisia auranjälkiä koekuoppien profiilissa. Muinaispellon koko ei ole selvillä, mutta sen pituus luoteesta kaakkoon on yli 150 metriä. Muinaispellon läheltä on löydetty useita rautakautisia pronssikoruja metallinilmaisella.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäänökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

27 HATTULA VESUNNAN KARTANO 6

Mjtnnns: 1000021281
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: maatalous: raivausröykkiö

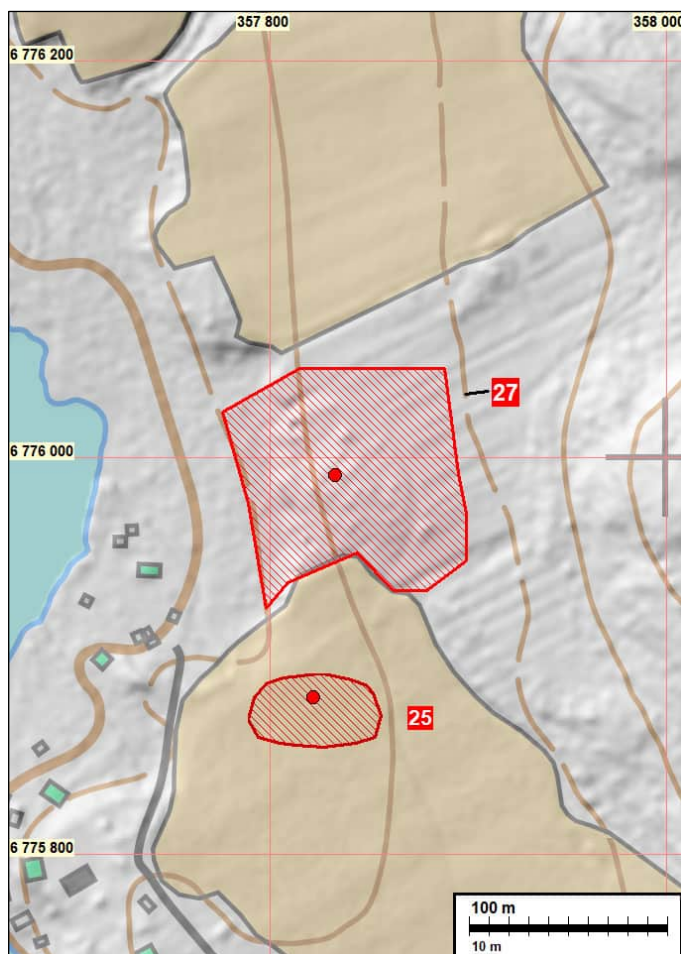
Koordin: N: 6775991 E: 357833 Z: 82,5

Tutkijat: Esa Mikkola 2012 inventointi

Huomiot: *Muinaisjäänösrekisteri:* Vesunnan kartanon laajan peltoalueen pohjoispuolella on useita eri kokoisia osin maansekaisia kivröykkiöitä metsässä. Röykkiöt sijoittuvat Vanajaveden Mervenselän vanhan rantatörmän päälle. Metsittyneen alueen maaperä on pääosin savea. Röykkiöalueen pohjoispuolella on näkyvillä ojien rajaamia kapeita peltosarkoja. Alueella on mahdollisesti myös historiallisen ajan asuinpaikka.

Mikkola 2012: Vesihuoltolinjan tarkkuusinventointi. Kohdetta ei ole kartoitettu. Rajausta perustuu maastohavaintoihin ja topografiaan. Vesunnan kartanon omistajan Hannu Kareen mukaan alueella olisi sijainnut 1500-luvulla kartanoon liitetty tila. Paikka olisi autioitunut hänen tietojen mukaan 1800-luvulla. Röykkiöalueen itäpuolella on hyvin kapeita peltosarkoja, joihin on istutettu lehtikuusimetsää muutama vuosikymmen sitten.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Muinaisjäännökset punaisella.

28 HATTULA VESUNTA (VÄSUNDA)

Mjtunnus: 1000019246
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen: keskiaika
 Laji: asuinpaikka: kartano

Koordin: N: 6775663 E: 358123

Tutkijat: Eeva-Liisa Schulz 2011 tarkastus, Laakso et. al. 2015 kartoitus, Sinikka Kärkkäinen 2021 inventointi

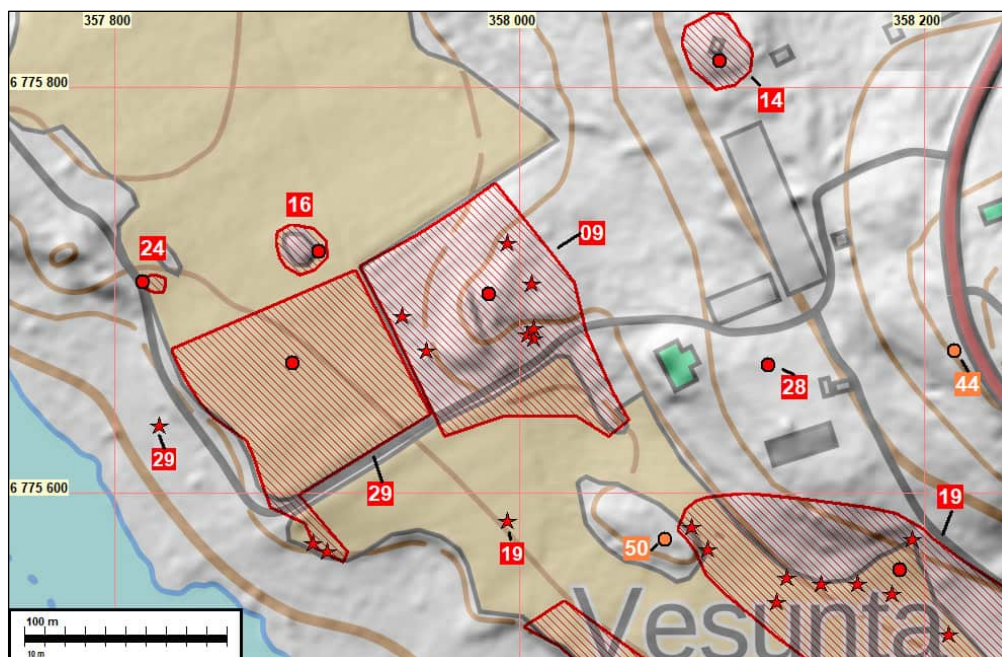
Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Vesunnan kartano on Hattulan vanhimpia ja samalla yksi maamme vanhimmista rälssitiloista. Vanhin kirjallinen maininta kartanosta on vuodelta 1319. Paikalla on kuitenkin asuttu jo rautakaudella, ja kartanon mailla on lukuisia rautakautisia muinaisjäännöksiä ja muinaisesineiden löytöpaikkoja.

Syksyn 2015 tarkkuusinventoinnissa havaitut merkit kulttuurikerroksista ja mahdollisista rakenteista pellolla kartanon vanhasta päärakennuksesta länteen ja uudesta päärakennuksesta lounaaseen sekä muinaisjäännöksen Vesunnan kartano 1

kaakkoispuolelta liittyvät lähinnä kartanon vanhoihin vaiheisiin. Niiden ikää, säilyneisyyttä ja luonnetta on mahdoton määritellä ilman laajempia tutkimuksia. Vuonna 2021 suoritettiin sähkön maakaapelointiin liittyen arkeologinen tarkkuusinventointi sekä valvontaa kartanon koillispuolella Tyrvännöntien varressa. Tarkkuusinventoinnissa havaittiin yhdestä koekuopasta merkkejä uuni- tai kivijalkarakenteesta mutta valvonnassa ei voitu todeta merkkejä kiinteästä muinaisjäänöksestä tai kulttuurikerrosta.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu. Huom! Kohdetta ei ole rajattu, koska sen sijainti on arvio eikä paikalla ole tehty arkeologisia kaivaustutkimuksia.

Muinaisjäänökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

29 HATTULA VESUNNAN KARTANO 5

Mjtunnus: 1000019161
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus

Koordin: N: 6775664 E: 357888

Tutkijat: Eeva-Liisa Schulz 2011 tarkastus, Simo Vanhatalo 2011 tarkastus, Simo Vanhatalo 2012, Laakso et. al. 2015

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,7 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäänösrekisteri 2023:* Pronssiesineiden ja hopearahojen löytöpaikka sijaitsee Vanajaveden rantapellolla, Vesunnan kartanon mailla ja kartanon päärakenuksesta noin 250–300 m luoteeseen olevalla pellolla, välittömästi sen kumpareen länsipuolella, jossa on Vesunnan kartano 1 -niminen kalmisto.

Ainakin pronssilöydöt saattavat olla kalmistosta peräisin. Hopearahoja on löydetty niin monta ja niin läheltä toisiaan, että ne merkinnevät paikalla olleen rahakätkön. Syksyn 2012 koekaivauksessa havaittiin asuinpaikkaan viittaavaa tummaa kulttuurimaata ja kiveystä pellolla.

Syksyn 2015 tutkimuksissa pellon reunaan Vesunnan kartano 1 -nimisen muinaisjäännöksen kohdalle tehdyistä koekuopista löydettiin vain muutamia tiilen kappaleita, mutta ei merkkejä kulttuurikerroksesta. Sen sijaan samalta alueelta löydettiin metallinilmaisinsinillä pronssinen ketjünkannattimen ja rannerenkaan katkelma.

Alakohteet:

hopeaesineen kappale P: 6775575 I: 357898, KM 39790:8

kulkunen P: 6775571 I: 357905, KM 39790:11,

tasavartinen solki P: 6775633 I: 357822

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Karttaote kohteen [28 Hattula Vesunta \(Väsunda\)](#) yhteydessä.

51 HATTULA KÄRSÄLÄ

Mjtunnus: 1000045913

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm) (*aikaisemmin mahdollinen muinaisjäännös*)

Ajoitus: keskiaikainen, historiallinen

Laji: asuinpaikat, yksinäistalot

Koordin: N: 6775196 E: 358560 Z: 95

Tutkijat: Antti Krapu tarkastus 2021, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Kärsälä mainitaan historiallisissa lähteissä ensimmäistä kertaa 1429, jolloin tilan omistus vaihtui maakaupoissa Mårten Djäkniltä Henrik Görtzhagenille. Kärsälä ei välttämättä ole ollut koskaan itsenäinen talo, vaan pikemminkin Vesunnan erillinen osatila tai uudisasutus, ja se mainitaan myöhemmissä historiallisissa lähteissä Vesunnan torppana tai lampuotitilana. Paikka autioitui 1800-luvun lopulla, kun Kärsälän lampuotitila siirrettiin Valteen alueelle, mutta siellä on vielä 1900-luvun alussa ilmeisesti ollut Vesunnan palkollisen asuinmökki (ks. Eero Ojanen, Vesunnan kartano 700 vuotta).

Vuoden 1744 geometrisen kartan ja alueen topografian perusteella suuntaa antavasti paikannettu tonttima on osittain jäänyt ratsastuskeskuksen työmaatien alle, mutta alueella voi olla säilyneenä muinaisjäännöksenä pidettäviä kiinteitä rakenteita ja kulttuurikerroksia. Tarkempi arkeologinen selvitys puuttuu.

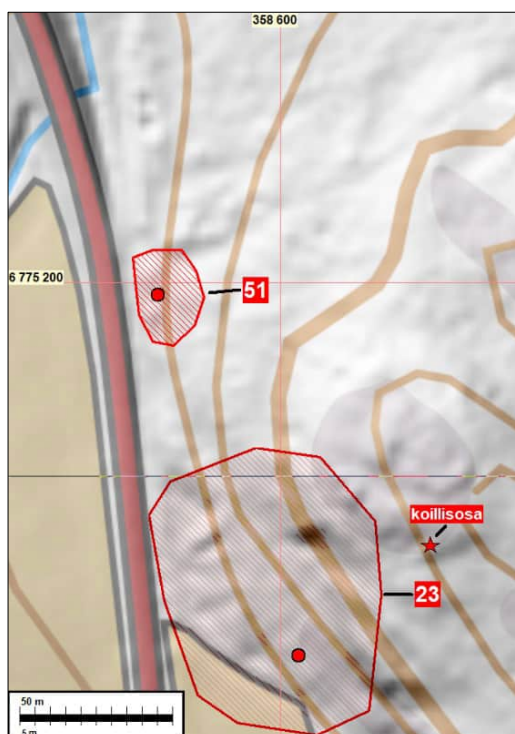
Sepänmaa & Kuljukka 2023: Paikalla todettiin uuninjäännös, kooltaan 3,5 x 3 m, korkeudeltaan 70 cm. Sijaitsee aivan Tyrvännöntien itäpuolisen ojan itälaidalla. Vierellä on parhaillaan rakenteilla ratsastuskeskus, jonka takia alue uuninjäännöksestä pohjoiseen on suurelta osin tuhoutunut.

Vuoden 1744 karttaa ei voi luotettavasti asemoida, mutta hyvin suurella todennäköisyydellä havaittu uuninjäännös on karttaan merkityn talon tai sen vierelle merkityn sivurakennuksen tienoilla.

Aikaisempi mahdollisen muinaisjäännöksen peruskoordinaatti muutettiin todetun uuninjäännöksen kohdalle, rajausta supistettiin uuninjäännöksen lähiympäristöön ja kohteen statukseksi muutettiin kiinteä muinaisjäännös.

Ote kartasta vuodelta 1744 (Westernmark 1744). Kärstälän talosta länsilounaaseen on merkitty toinen rakennus. Kartan tarkka asemointi nykykarttoille ei onnistu, v. 2023 inventoinnissa havaittu uunin jäännös (kohde 51) sijoittuu joka tapauksessa kartalle merkittyjen rakennusten tienoille.

Muinaisjäännökset punaisella ja niiden alakohdet tähtisymbolilla.

Ilmakuva alueesta (vuoden 2023 lopulta). Muinaisjäännökset punaisella, niiden alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

Uuninjäännös. Vasemmalla kuvattuna lounaaseen ja oikealla luoteeseen.

53 HATTULA PAROLA ESKOLA

Mjtnnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 6778737 E: 356457 Z: 87,5

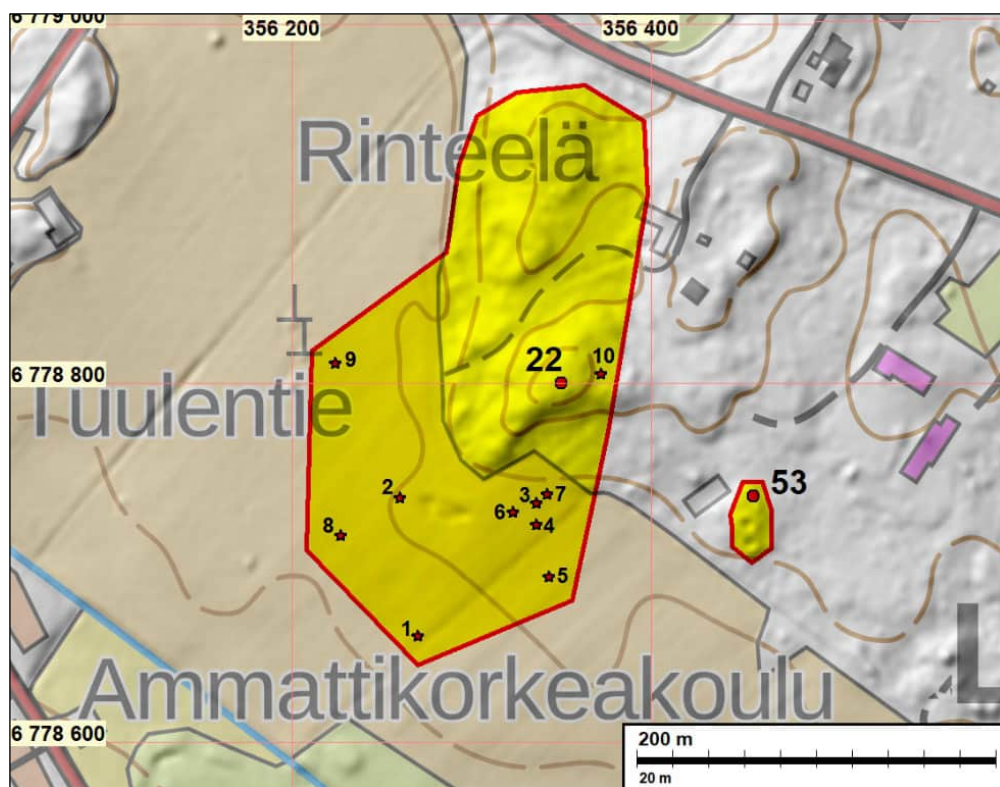
Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Sepänmaa 2023:* Paikalla todettiin uunin jäännös, kooltaan noin 3 x 5,5 m, korkeudeltaan 60 cm, tiilen siruja sisältävä. Sijaitsee maakumpareen itälaidalla. Kumpareen ja uuninjäännöksen heti itäpuolella on tasanne, joka vaikuttaa ainakin osaksi koneellisesti tasatulta. Samoin vaikuttaa siltä, että kumpareelle on raivattu koneellisesti maata. Laserkeilausmallinnoksessa uunin jäännöksen eteläpuolella erottuu kaksi vierekkäistä kuoppaa. Risukkoisessa maastossa ei saatu selvitettyä onko kyseessä talonpohjaan vai myöhäiseen pihamaan raivaukseen liittyvät kuopanteet. Joka tapauksessa paikalla on uunin jäännös, jonka ympäristö on enemmän tai vähemmän häiriintynyt maanraivauksen yhteydessä.

Vanhojen karttojen perusteella on oletettavaa, että kyseessä on Lepaan kylän Parola-nimisen kyläosan kahdesta talosta eteläisempään taloon (Eskola), johonkin asutusvaiheeseen ja johonkin rakennukseen liittyvä uuninjäännös.

Tässä raportissa esitetty muinaisjäännösrajaus on arvio.

53: Parola Eskola; 22: Parola Rinteelä. Muinaisjäännösrajaukset merkitty punaisella viivalla ja keltaisella varjostuksella.

Vasemmalla uuninjäänne lapion kohdalla, kuvattu luoteeseen. **Oikealla** sama uuninjäänne kuvattuna kaakkoon.

55 HATTULA SUOTAALAN KYLÄTONTTI

Mjtunnus: uusi kohde

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka: kylätontti

Koordin: N: 6782816 E: 356967 Z: 82–87

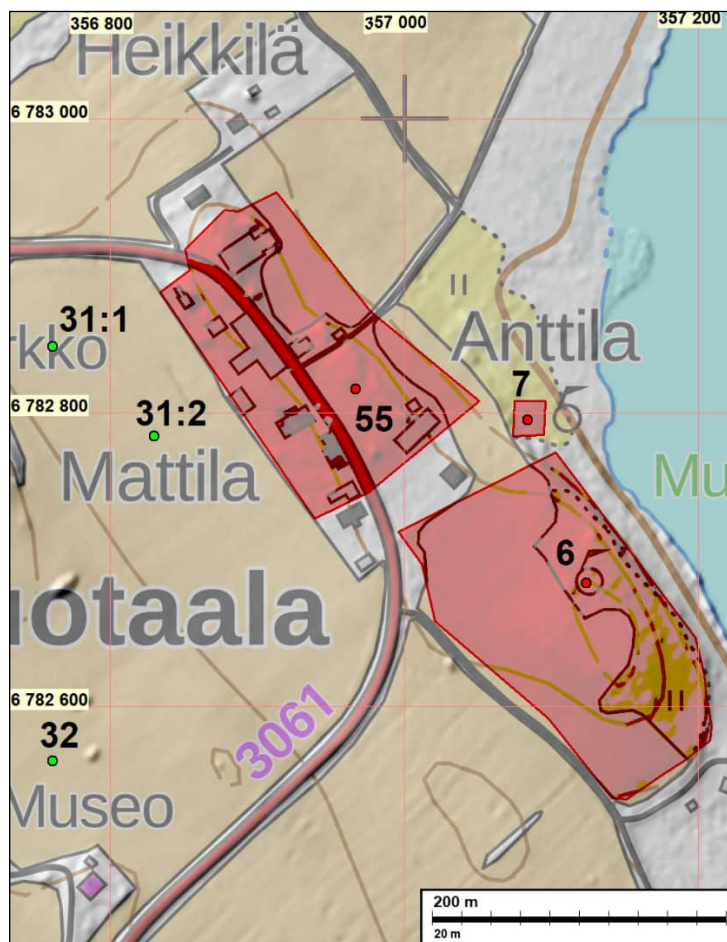
Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,8 km pohjoiseen.

Huomiot: *Sepänmaa & Kuljukka 2023*: V. 1762–67 kartalle (Kjellman 1762–67) on merkitty Suotaalan kylätontti. Tämä on nykyisin osin asuttu, osin peltoa ja osin rakentamattomaa piha- / varastointialuetta. Kylätontti merkittiin tässä inventoinnissa kiinteäksi muinaisjäännökseksi, koska aivan lähituntumassa sijaitsevien lukuisien rautakautisten kiinteiden muinaisjäännösten ja irtolöytöjen perusteella on syytä olettaa kylätontilla olleen asutusta jo rautakaudella. Kylätontin aluetta ei tutkittu maastossa lähemmin.

Ote v. 1762–67 kartasta (Kjellman 1762–67). Suotaalan kylätontin rajaa on tässä selvennetty punaisella viivalla.

55: Suotaalan kylätontti – historiallisen ajan kylätontti; 6: Anttila 1 – rautakautinen kalmisto; 7: Anttila 2 – rautakautinen miekanhiontakivi; 31: Heikkilä – rautakautisia irtolöytöpaikkoja; 32: Mattila – rautakautinen irtolöytöpaikka.

Suotaalan kylätonttia kaakkoon. Pellolla vasemmalla oleva lapio rautakautisten esineiden löytökohdalla (Heikkilä, kohde 31, löytökohta 1).

56 HATTULA LEPAA KROUVI

Mjtunnus: uusi
 Status: kiinteä muinaisjäännös
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: Krouvi

Koordin: N: 6778016 E: 356192 Z 83

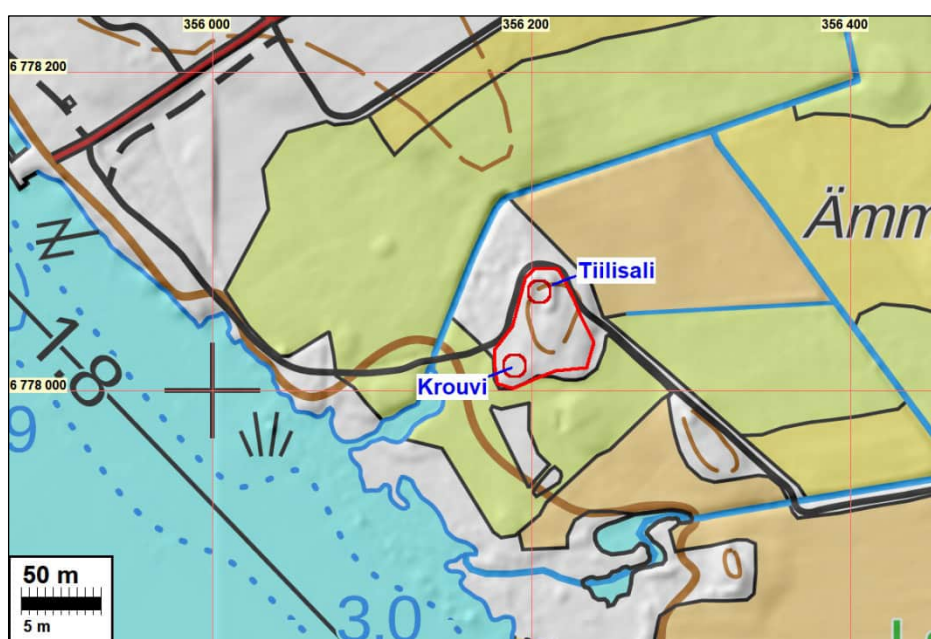
Tutkijat: Jouni Taivainen 1997, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 5,6 km pohjoiseen.

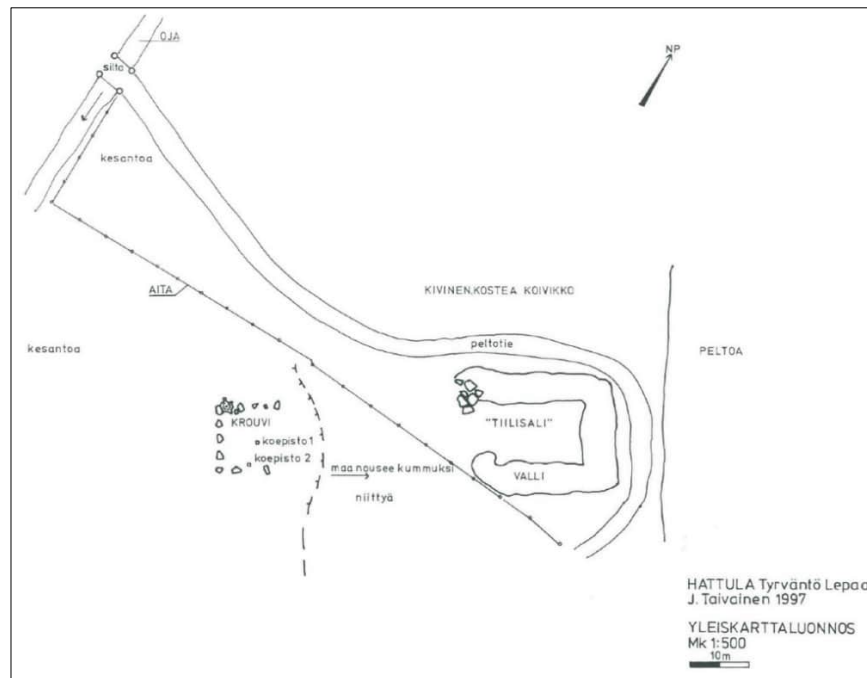
Huomiot: *Sepänmaa 2023*: Jouni Taivainen mainitsee raportissaan (Taivainen 1997 A, 5–6) havainneensa rakennuksen pohjan, jota hän arveli v. 1730 karttaan merkityn krouvin jäännökseksi. Kartalla hän tarkoittanee Giökerin karttaa vuodelta 1730 (Giöker 1730), johon samoille tienoille on merkitty ”Rajki krog” (tulkinta Sepänmaan). Saat-
taa hyvinkin olla, että hän on todennut krouvin paikan. myöhemmissä vanhoissa kartoissa

Koruvia ei kuitenkaan ole merkitty Muinaisjäännösrekisteriin, jonka takia tämä selvisi vasta raportointivaiheessa, joten paikkaa ei tarkastettu v. 2023 inventoinnissa, vaikkakin sen vierestä kuljettiin, minkä perusteella voi sanoa, että paikka on arkeologisessa mielessä ehjä. Paikka on kuitenkin arkeologin tarkastama ja selvä jäännös, joskin varmasti sitä ajoittavia löytöjä ei ole saatu. Paikka täyttää nykyiset muinaisjäännöksen kriteerit.

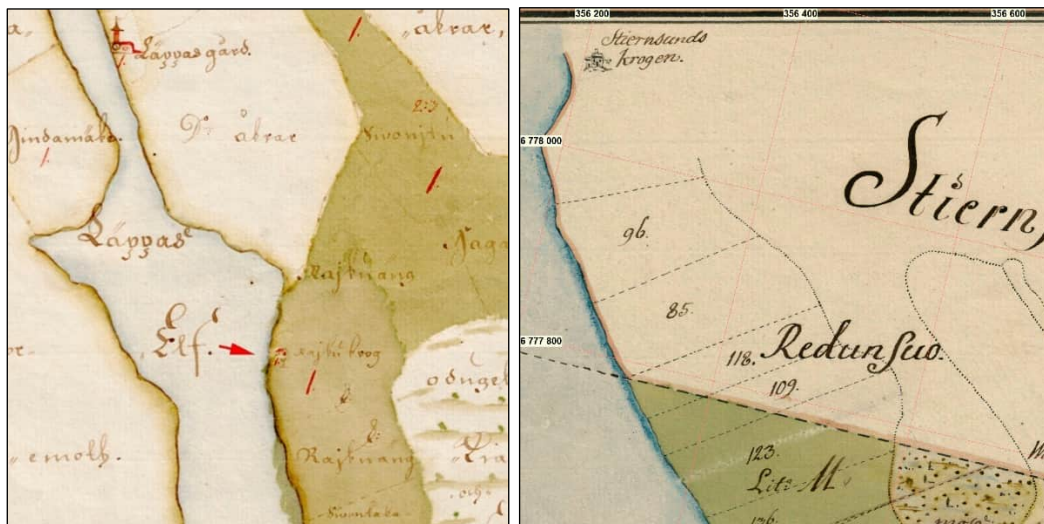
Krouvi on merkitty 1730 kartalle, joka on melko suuripiirteinen, sekä v. 1763 Suontaan kylän kartalle. Kartta on tarkka. Sitä eri tavoin asemoimalla ja siitä mittoja otamalla, kartalle merkitty Stiernsunds Krogen paikantuu varsin selkeästi tälle mäelle, vaikkakin rantaviivaa tarkastellen siltä ei näyttäisi. Krouvi on myös 1761 Lövendahlin yleiskartassa tällä kohdalla. Krouvi on siis vesiväylän ja talvitien varrella, melko etäällä Lepaa-Vesunti tiestä. Myöhemmillä yleiskartoilla, kuten kuninkaan-kartastossa ja 1800-1900 lukujen tarkemmilla kartoilla Krouvia ei ole merkitty. Ainoa myöhempi kartta, jossa tämän lähelle, länsi-luoteispuolelle on merkitty mahdollinen rakennus on 1926 Tyrvännön topografinen kartta. Krouvi on siis varsin varhain autoitunut. Onko Taivaisen havaitsema rakennuksen perusta Krouvin vaiko ei, ei voi ilman kaivaustutkimuksia todentaa. On kuitenkin olemassa suuri mahdollisuus sille, että kyseessä on krouvin jäännökset.

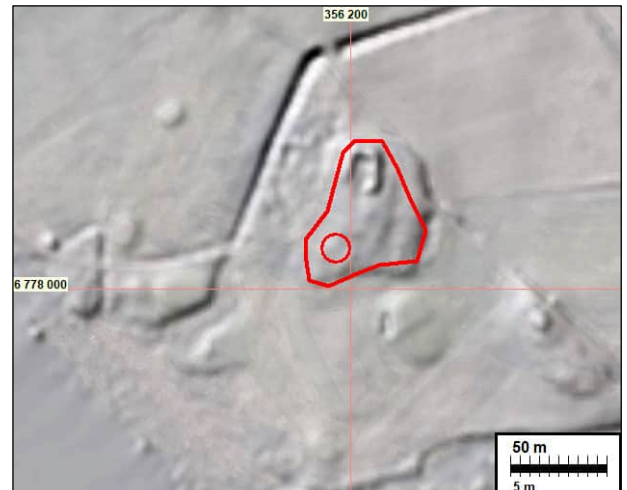
56: Lepaa Krouvi, 57: Lepaa Tiilisali, Muinaisjäännösrajaus punaisella

Taivaisen (1997 A) karttaluonnos kohteista 56 (Lepaa Krouvi) ja 57 (Lepaa Tiilisali).

Ote kartasta vuodelta 1730 (Giöcker 1730). Lisätty punainen nuoli osoittaa rakennuksen symbolia, joka nimetty "Rajki" (?) krog. Vasemmalla ote 1763 Suontaan kartasta. Krouvi siinä vasemmalla yläkulmassa

Krouvi ja tiilisali ilmakuvassa ja rinnevarjosteessa. Muinaisjäännösrajausta punaisella.

57 HATTULA LEPAA TIILISALI

Mjtunnus: uusi
 Status: kiinteä muinaisjäännös
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tiilentekopaikka

Koordin: N: 6778061 E: 356207 Z 83

Tutkijat: Jouni Taivainen 1997, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 5,6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Sepänmaa 2023*: Samassa yhteydessä, kun Taivainen v. 1997 inventoinnissaan totesi mahdollisen krouvin jäännökset, löysi hän myös sen vierestä mahdollisen tiilenvalmistuspaijan jäännökset. Taivaisen (1997, 5–6) mukaan paikallinen perimätieto ajoittaa kohteen 1700–1800-luvuille ja paikallisen tuntevat kohteen nimellä ”Tiilisali”.

Kartat edellisen kohteen [56 Hattula Lepaa Krouvi](#) kuvauksen yhteydessä.

Muut kulttuuriperintökohteet

30 HATTULA PIHLAJA

Mjtunnus: 1000023073
 Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: maatalous: raivausröykkiö

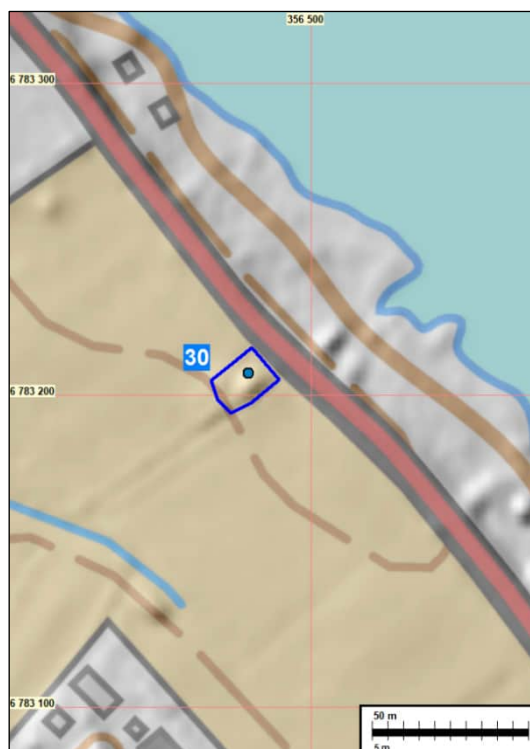
Koordin: N: 6783207 E: 356480

Tutkijat: Hannu Poutiainen 2011 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 10,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Kiviröykkiö sijaitsee Petäykseen johtavan Tyrvännöntien lounaispuolella pellolla, aivan tien reunassa. Sen koko on 15 x 5 x 1 m.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde on kuvailujen mukaisessa kunnossa. Kohteelle tehtiin aluerajaus. Kohde vaikuttaa raivausröykkiöltä, pinnalle ja reunoille todennäköisesti koneellisesti raivattujen suurien kivien perusteella nykyaikaiselta.

Muu kulttuuriperintökohde sinisellä.

Vasemmalla maansekainen kiviröykkiö kuvattuna koilliseen. **Oikealla** röykkiö kuvattuna etelään.

39 HATTULA LEPAA

Mjtunnus: 1000019247

Status: muu kulttuuriperintökohde (s)

Ajoitus: historiallinen: keskiaika

Laji: asuinpaikka: kartano

Koordin: N: 6778473 E: 355739 Z: 80 m mpy.

Tutkijat: Jouni Taivainen 1997 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,2 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Vanha päärakennus, Johtola, sijaitsee Lepaanvirran rannalla, jolla paikalla Lepaan kartano näyttää vanhojen karttojen (1691, 1730,

1778 ja Kuninkaan kartasto) perusteella aina sijainneen. Ensimmäinen kirjallinen maininta Lepaan kartanosta on 1460-luvulta, mutta kartano lienee vanhempi. Sitä pidetään Suontaan kanssa Tyrvännön vanhimpana varsinaisena asuinkartanona.

Arkeologisia tutkimuksia ei kartanon paikalla ole tehty, mutta alue on luultavasti varsin muokattua.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Alue on varsin rakennettua. Kohteelle on tehty aluerajaus rakennusten pohjoispuolelle, jossa ei ole täysin pois suljettua, että nurmikko-alueilla olisi säilynyt ehjää kulttuurikerrosta tai rakenteita. Koordinaattipiste on korjattu pihamaan kohdalle.

Vanhojen karttojen perusteella aikaisempien kartanoiden tarkkoja kohtia ei voida päätellä tarkasti. Silti voidaan arvioida, että kartanon päärakennus on 1600-luvun lopulta nykyaikaan sijainnut suunnilleen nykyisen (1800-luvulla rakennetun) kartanon tienoilla. Mitään tietoa ei ole siitä, missä keskiaikaisten kartanoiden paikat olisivat sijainneet. Kohteelle ei siis tehty rajausta, joten kyseessä on rajaamaton pistekohde, jonka peruspisteen sijainti perustuu karkeaan arvioon. Arkeologiset koe-kaivaukset voisivat tietysti tarkentaa arvioita aikaisempien kartanorakennusten ja muiden, mahdollisesti varhaisempienkin rakennusten sijainnista ja mahdollisesti säilyneistä muinaisjäännöksistä, mutta sellaisia ei ole alueella tehty.

Tämä on siten ns. pistekohde, jolle ei ole muinaisjäännösrajausta.

Muu kulttuuriperintökohde sinisellä.

Nykyisen kartanon edusta, kuvattu etelään.

43 HATTULA SATULAKIVEN PELTO

Mjtunnus: 1000028138
 Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: maatalous: raivausröykkiö

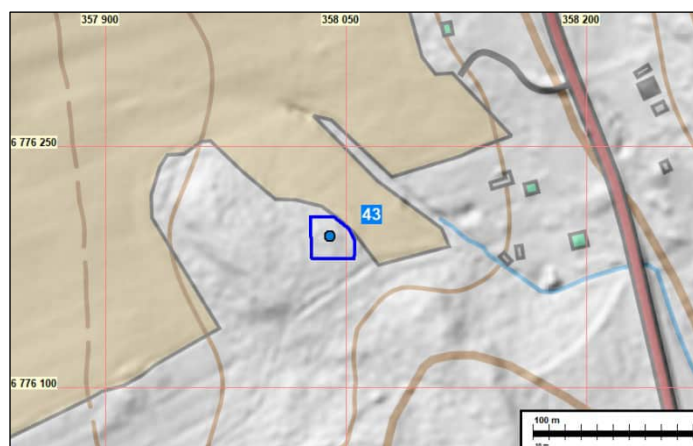
Koordin: N: 6776194 E: 358040

Tutkijat: Laakso 2015 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 3,1 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Tasamaalla, nuoressa lehtimetsässä noin viisi metriä pellon reunasta on kiviröykkiö, jonka laajuus on 5 x 3 metriä ja korkeus 0,5 metriä. Se koostuu pelkistä kivistä, joiden halkaisija on 10–30 cm. Kivet ovat osin pyöreitä, osin särmikkäitä. Röykkiön pituusakseli on pellon reunan suuntainen (luode-kaakko), ja ympäristö vaikuttaa entiseltä pellolta myös nykyisen metsän puolella. On erittäin todennäköistä, että kyseessä on nuorehko raivausröykkiö.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu- Siltä puuttui raja-alue. Se tehtiin Laakson (2015) raportin kuvauksen perusteella.

Muu kulttuuriperintökohde sinisellä.

Löytöpaikat

31 HATTULA HEIKKILÄ

Mjtunnus: 1000026813
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6782845 E: 356761

Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,9 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Löytöpaikka sijaitsee Suotaalassa, Tyrvännöntien eteläpuolella olevalla peltoalueella, Tyrvännän kirkosta noin 130 metriä itään. Paikalta on löytynyt 16.11.2014 metallinetsinnän yhteydessä useita löytöjä: mm. hopearaha (Sigtuna, n. 995–1020), kaksi pyöreän kupurasoljen kappaletta ja tappikoristeinen särmänuppisen hevosenkenkäsoljen katkelma (KM 40450: 1-4) sekä soikea kupurasolki, krapusolki ja pronssipunnus (KM 40502: 1-3). Esineiden löytösyvyys oli noin 5–15 cm.

Löytöpaikkapaikasta noin 260 metriä itä-kaakkoon sijaitsee rautakautinen röykkiö-alue Anttila 1 (82010032).

Kohde vaatii lisäselvitystä: löytöpaikkaa ei ole tarkastettu maastossa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohteessa on kolme löytökohtaa / aluetta:

1. N: 6782845 E: 356761. Useita rautakautisia esineitä peltoalueelta. Löytöalueen laajuus ei ole tiedossa.

Uudemmat löytökohdat (Ilppari ilmoitus 25569):

2. N 6782784 E 356830 rannerenkaan katkelma (?). peltoalueelta.
3. N 6782820 E 356708 pronssiesineen katkelma. peltoalueelta viljelemättömän saarekkeen pohjoispuolelta.

Aluetta tarkastettiin vuoden 2023 inventoinnissa. Peltoalue oli melko korkealla sängellä. Se hankaloitti pintahavaintojen tekemistä – samoin myös metallinilmaisimen käyttöä, jota käytettiin paikoin.

Alueelta ei inventoinnissa todettu merkkejä muinaisjäännöksistä. Olosuhteet eivät olleet hyvät, joten ei voida poissulkea mahdollisuutta, että alueella on kiinteitä muinaisjäännöksiä. Varsinkin löytöalueen 1 runsaat metallilöydöt viitannevat paikalla olleeseen kalmistoon tai asuinpaikkaan.

Löytöpaikat ja alakohteet oranssilla.

Vasemmallalla löytökohdan 1 tienoota, kuvattuna koilliseen. Oikealla löytökohta 2 (lapion kohdalla) kuvattuna itään.

32 HATTULA MATTILA

Mjtunnus: 1000026808
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6782563 E: 356761

Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Löytöpaikka sijaitsee Suotaalassa, Tyrvännöntien länsipuolella, Tyrvännön järvikalastusmuseon koillispuolella olevalla peltoalueella. Paikalta on löytynyt 16.11.2014 pronssinen linturiipus (KM 40449) metallinetsinnän yhteydessä. Löytösyvyys oli noin 5–15 cm.

Löytöpaikasta noin 200 metriä koilliseen sijaitsee rautakautinen røykkiöalue Anttila 1 (82010032).

Kohde vaatii lisäselvitystä: löytöpaikkaa ei ole tarkastettu maastossa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Löytökohta tarkastettiin inventoinnin yhteydessä. Kohdalla on tasaista, sängellä olevaa savi- / hiesupeltoa, jossa ainakin inventointiajankohdalla vesi seiso. Pintahavaintoja siitä ei juurikaan voitu tehdä. Löytökohdalla ja lähistöllä käytettiin metallinpaljastinta. Merkkejä muinaisjäännöksistä ei todettu. Löytökohta lähitienoineen, 50 m säteellä, vaikuttaa epäsuotuisalta rautakautisten asuinpaikkojen ja kalmistojen suhteen.

Karttaote kohteen [31 Hattula Heikkilä](#) kuvauksen yhteydessä.

Vasemmalla löytöpaikan maastoa, löytöpiste lapion kohdalla. Kuvattu etelään. **Oikealla** löytöpiste kuvattuna itään.

33 HATTULA HANNUKKALA

Mjtunnus: 1000030320
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6782361 E: 357240

Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Löytöpaikka sijaitsee Suotaalassa, Suotaalanlahden lounaisrannalla, Hannukalan koillispuolella olevalla peltoalueella. Paikalta on löytynyt pintalöytönä tasavartinen solki (KM 41190:1).

Löytöpaikkapaikalta noin 200 metriä luoteeseen sijaitsee rautakautinen röykkiö-kohde Anttila 1 (82010032).

Kohde vaatii lisäselvitystä; löytöpaikkaa ei ole tarkastettu maastossa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Löytöpaikka oli heinällä. Pintahavaintoja ei siis saatu. Löytökohdalle tehtiin koekuoppa, jossa todettiin hietamaassa oleva noin 30 paksuinen kyntökerros ja sen alla puhdas hieta / hiesu. Löytökohdan ympäristöä ja sen luteispuolella olevaa kalliokumpareta tutkittiin hieman myös metallinetsimellä. Merkkejä muinaisjäännöksistä ei havaittu.

Vasemmalla löytöpaikat oranssilla. **Oikealla** löytöpaikka (kohde 33) lapion kohdalla, kuvattu itään.

34 HATTULA HANNUKKALA 2

Mjtunnus: 1000045414

Status: löytöpaikka

Ajoitus: historiallinen

Laji: löytö

Koordin: N: 6782305 E: 357190

Tutkijat: Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 9,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Pellosta on metallinetsinnässä syksyllä 2019 löytenyt historiallisen ajan sormuksen katkelma.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Löytöpaikka oli heinällä. Pintahavaintoja ei siis saatu. Löytökohdalle tehtiin koekuoppa, jossa todettiin hietamaassa oleva noin 25 cm paksuinen kyntökerros ja sen alla puhdas hieta / hiesu. Löytökohdan ympäristöä tutkittiin hieman myös metallinetsimellä. Merkkejä muinaisjäännöksistä ei havaittu.

Kartta kohteen [33 Hattula Hannukkala](#) kuvauksen yhteydessä.

Löytöpaikka (kohde 34) lapion kohdalla, kuvattuna itään.

35 HATTULA RISTIINANHOVI 1

Mjtunnus: 1000025100
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6779906 E: 356094

Tutkijat: Jaakko Sarkamo 1967 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Laakso et. al. 2015 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 7,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Hevosenkenkäsoljen (KM 17292) löytöpaikka sijaitsee Tyrvännöntien ja Vanajanniemeen johtavan tien risteyksestä muutaman kymmenen metriä koilliseen, aivan paikalla olleen ulkorakennuksen vieressä. Koekuoppia paikalle ei vuoden 1985 inventoinnin yhteydessä tehty, silmämääräisesti ei paikalla havaittu mitään erityistä. Vuonna 2015 paikalle kaivetusta koekuopasta ei löydetty mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Myöskään lähiympäristön prospektoiti metallinilmaisimella ei tuottanut tulosta.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tutkittu tarkemmin, sillä löytöpaikka on usean kymmenen metrin laajuudella tutkittu vuonna 2015 metallinilmaisimella ja koekuoppia tekemällä löytämättä mitään merkkejä muinaisjäännöksestä (Laakso 2015 B).

Vasemmalla Löytöpaikat oranssilla. **Oikealla** Löytöpaikka sähkökaapin tällä puolen, kuvattu länteen.

36 HATTULA LAHDENTAAN KARTANO

Mjtunnus: 1000025097
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: kivikautinen: mesoliittinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6779821 E: 355891

Tutkijat: Helmer Salmo 1958 tarkastus, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 7,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Luu-/sarviesineen (KM 14534) löytöpaikka sijaitsee aivan Lahdentaan kartanon päärakennuksen länsipuolella.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Löytöpaikka on verrattain rakennettua ja muokattua, joten aluetta ei tutkittu tarkemmin.

Karttaote kohteen [35 Hattula Ristiinanhovi 1](#) kuvauksen yhteydessä.

Vasemmalla Löytöpaikka vaalean rakennuksen oikealla puolella, kuvattuna Käkyentieltä kaakkoon. **Oikealla** Kartanon piha-alue on muokattua. Kuvattu Käkyentieltä lounaaseen.

37 HATTULA SAKASTINMÄKI 1

Mjtunnus: 1000022118

Status: löytöpaikka

Ajoitus: rautakautinen

Laji: löytö

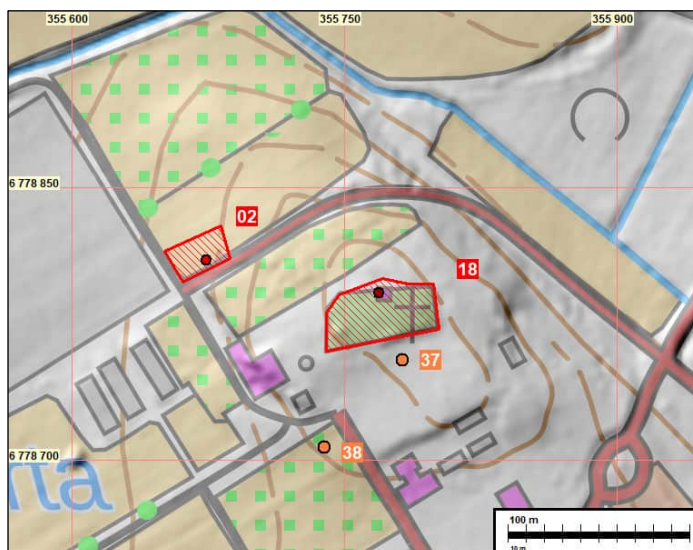
Koordin: N: 6778755 E: 355782

Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,4 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Pronssisen rannerenkaan katkelman löytöpaikka sijaitsee Sakastinmäen laella ja on nurmikkoa. Vuoden 1985 inventoinnissa löytöpaikkaa ei tutkittu koekuopin nurmikon takia.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Paikalla on hoidettu nurmikkoalue, joten löytöpaikalla ei tehty koekuoppia. Siis ei uusia havaintoja.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

Löytöpaikka on puutarhaopiston alueella olevalla nurmikolla, kuvan keskiosan tienoilla. Kuvattu vanhan hautausmaan reunalta etelään.

38 HATTULA SAKASTINMÄKI 2

Mjtunnus: 1000022119
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

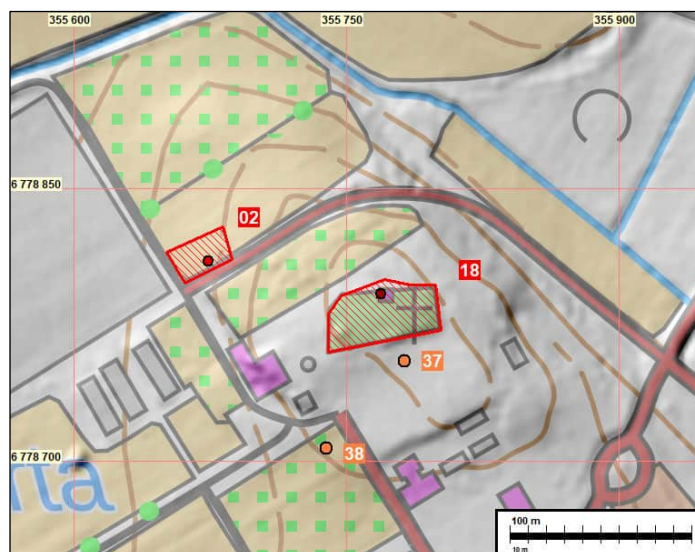
Koordin: N: 6778707 E: 355739

Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,4 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Varsiputkellisen keihäänkärjen löytöpaikka sijaitsee Sakastinmäen länsirinteessä, joka on puutarhaa ja kasvimaata. Vuoden 1985 inventoinissa paikalle ei tehty koekuoppia nurmikentän vuoksi.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Paikalla on taimikko-alueita. Löytöpaikalla ei tehty koekuoppia. Siis ei uusia havaintoja.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

Löytöpaikka on kuusien takana olevalla nurmikolla. Kuvattu lounaaseen.

40 HATTULA PUUTARHAOPISTO 1

Mjtunnus: 1000022120
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

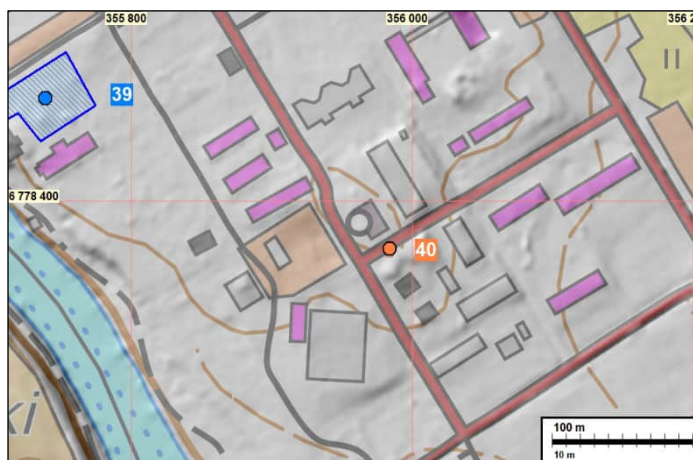
Koordin: N: 6778366 E: 355984

Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 6,0 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Pronssisen hevosenkenkäsoljen löytöpaikka on on rakennettua aluetta ja hoidettua nurmikkoa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Paikka tarkastettiin silmämääräisesti. On epätodennäköistä, että paikalla olisi säilynyt ehjää muinaisjäännöstä alueen ollessa rakennettua.

Löytöpaikka oranssilla.

Vasemmalla löytöpaikka on rakennettua. Kuvattu koilliseen. **Oikealla** löytöpaikka vasemmalla olevan koivun tienoilla tai asfaltoidun tien kohdalla rakennuksen edustalla. Kuvattu luoteeseen.

42 HATTULA MATINKIVI

Mjtunnus: 1000019715
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: löytö

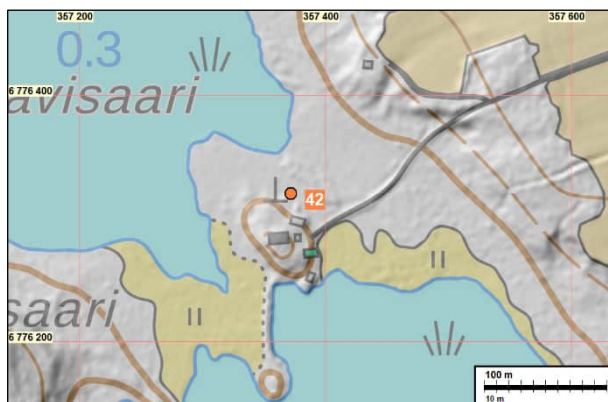
Koordin: N: 6776320 E: 357372 Z: 81

Tutkijat: Sirkka Ojala 1940 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 3,5 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Vasarakirveen (KM 6280:2) tarkkaa löytöpaikkaa "Matin kiven äyrästä itäänpäin" ei tiedetä, mutta Matinkivi sijaitsee Mervin kylän Pikku-Mervin alueella olevassa Savisaaren niemessä.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Löytökohdan viereinen, rakennettu mökkialue tarkastettiin silmämääräisesti, lähinnä alueelle vanhojen karttojen perusteella merkityn rajamerkin löytämiseksi. (Sitä ei löytynyt.). Löytötieto on epämääräinen ja löytöpaikka karkeasti arvioitu.

Löytöpaikka oranssilla.

44 HATTULA VESUNNAN KARTANO 10

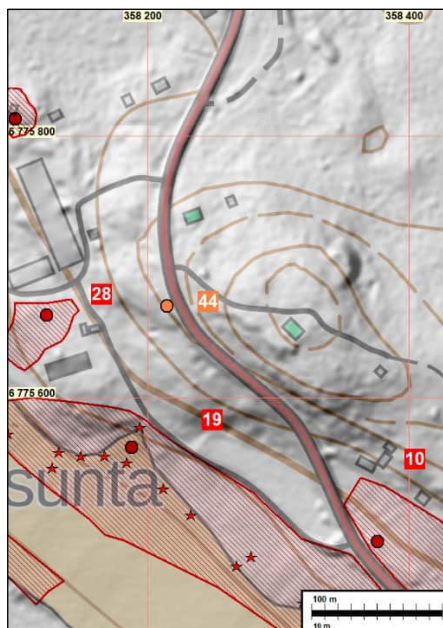
Mjtunnus: 1000038141
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6775670 E: 358215

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Metallinetsinnässä löytynyt syyskuussa 2013 mero-vingiaikaisen rapusoljen katkelma 10 cm syvyydestä.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu.

Löytöpaikka oranssilla.

45 HATTULA VESUNTA 3

Mjtunnus: 1000040935
Status: löytöpaikka
Ajoitus: rautakautinen
Laji: löytö

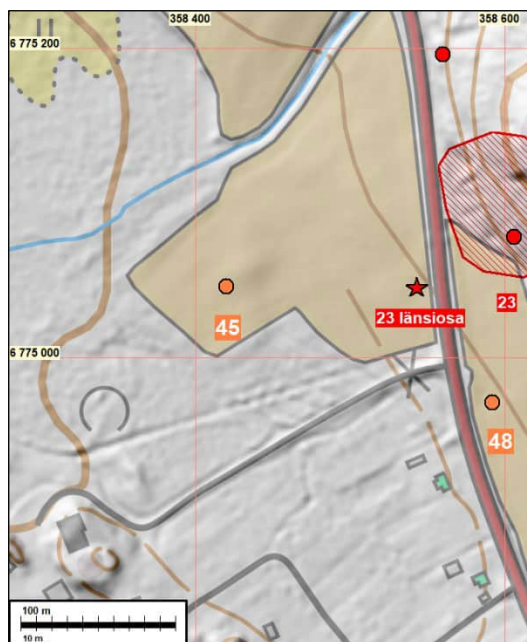
Koordin: N: 6775046 E: 358420

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 1,9 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023*: Metallinetsinnässä on maaliskuussa 2021 löytynyt 5 cm syvyydestä eläinriipus. Tarkempia tietoja viranomaiskäyttöön: Ilppari ILM18429.

Vaatii lisäselvitystä; kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Vuoden 2023 inventoinnissa todettiin, että löytöpaikka on sänkipeltoa. Kohdetta ei lähemmin tarkastettu.

Löytöpaikka (45) oranssilla.

Löytöpaikka taustalla oikealla olevalla peltoalueella. Kuvattu lounaaseen.

46 HATTULA KÄRSÄLÄNMÄKI 2

Mjtunnus: 1000037954
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6775160 E: 358755

Tutkijat: Sigillum 2021 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,0 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Metallinetsinnässä on helmikuussa 2020 löytynyt noin 20 cm syvyydestä F-tyyppin pyöreä kupurasolki (KM 44351:1). Löytöpaikan lähiympäristössä ei tullut metallinetsinsignaaleja. Vajaat 80 metriä koilliseen löytyi alakohteeksi merkitty rautainen putkilukon avain (KM 44351:2). Löytöpaikoilla tehtiin tarkkuusinventointi 2021, jossa ei havaittu viitteitä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

Alakohteet:

putkilukon avain

P: 6775213 I: 358809

Kuvaus: KM 44351:2. Rautainen, ns. kirnunmännän muotoista tyyppiä. Löytöpaikan lähellä ei muita metallinetsinsignaaleja. Irtolöytö?

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Alueelle on rakenteilla laaja ratsastuskeskus. Tätä ei ele merkitty v. 2023 Maanmittauslaitoksen karttapohjille, ilmakuvapohjalla se sen sijaan näkyy. Ilmakuvan perusteella löytöpaikat ovat tuhoutuneet. Kohdetta ei tarkastettu v. 2023 inventoinnissa.

Ilmakuva alueesta. Muinaisjäännökset punaisella, alakohteet tähtisymbolilla ja löytöpaikat oranssilla.

47 HATTULA RANTATALO

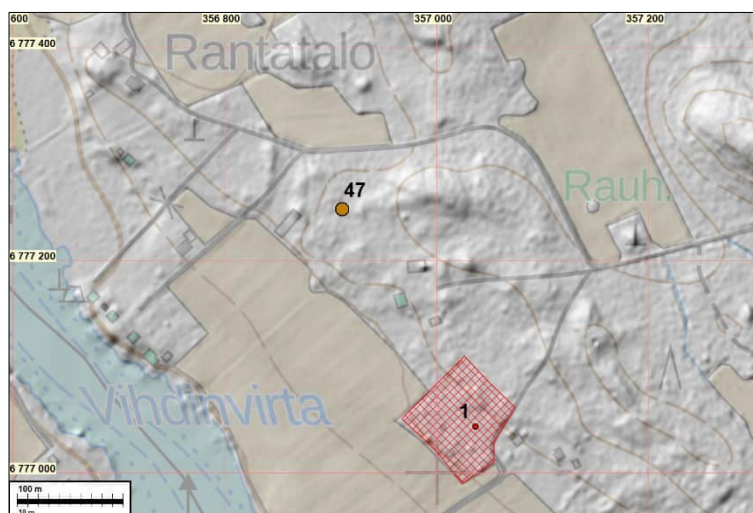
Mjtunnus: uusi
Status: löytöpaikka
Ajoitus: historiallinen tai rautakausi
Laji: löytö

Koordin: N: 6777248 E: 356911

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 4,6 km luoteeseen.

Huomiot: *Sepänmaa & Kuljuka 2023*: Ilppari ilmoitus ILM 28196. Ei vielä mj-rekisterissä (17.10.2023).

Löytöpaikka sijaitsee loivasti kumpuilevassa hiekkamoreenimaastossa, kuusimet-sässä. Löytöpaikka ja lähialue noin 100 m säteellä tarkastettiin vuoden 2023 inven-toinnissa. Aluetta tutkittiin pääasiassa silmävaraisesti, hieman myös metallinilmai-simella sekä joitakin koekuoppia tekemällä. Merkkejä muinaisjäännöksistä ei todet-tu.

Löytöpaikka oranssilla.

Hopeasormuksen löytöaluetta luoteeseen.

48 HATTULA VESUNTA 1

Mjtunnus: 1000023255
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

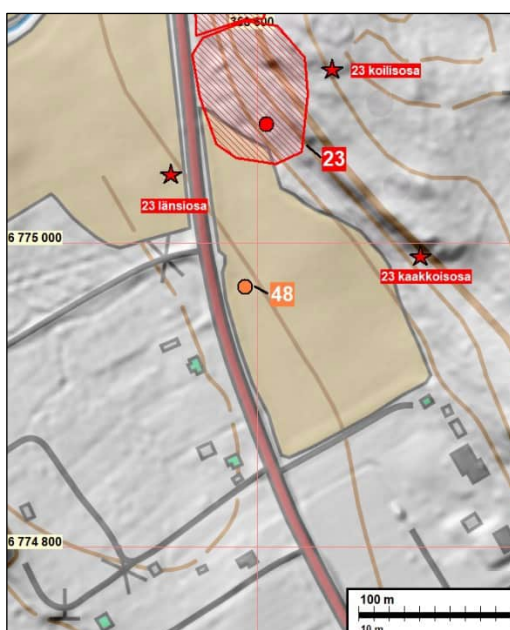
Koordin: N: 6774971 E: 358592

Tutkijat: Jussi Nieminen 2014 muu, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 1,8 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Tyrvännöntien itäpuolella olevalta pellolta on löytynyt itämaisen rahan kappale, joka on liitetty Rahakammion kokoelmiin numerolla 2012029. Raha ajoittuu 900-luvulle. Fragmentti löytyi saviselta pellolta noin 10 cm syvyydeltä metallinilmaisimella.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde tarkastettiin silmämääräisesti. Paikka oli sänkipeltoa eikä kohteella saatu lisähavaintoja.

Löytöpaikka oranssilla. Muinaisjäännös ja sen alakohteet punaisella tähtisymbolilla.

Löytöpaikan maastoa. Kuvattu itään.

50 HATTULA MAMREN TAMMISTO

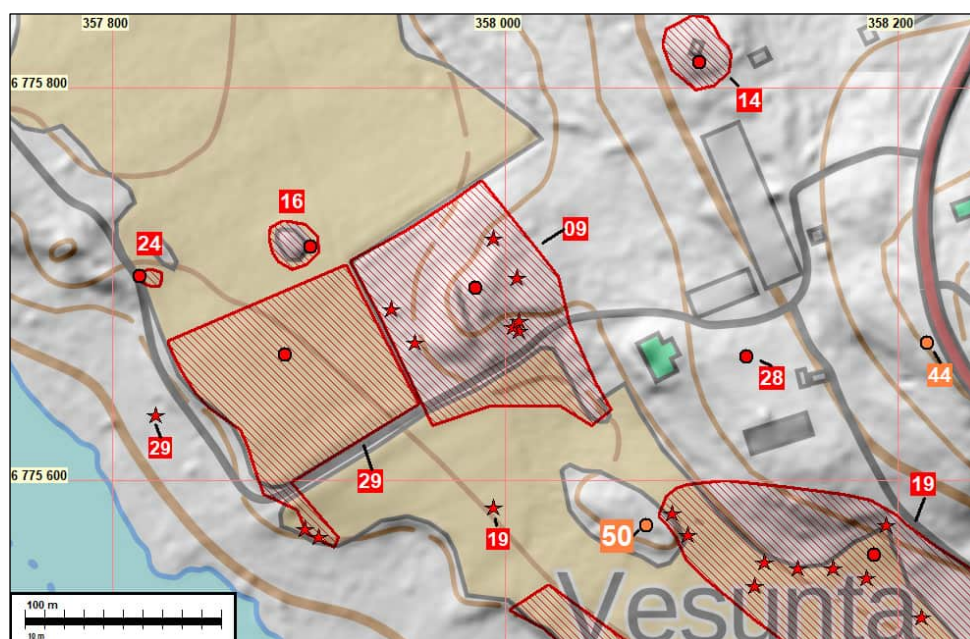
Mjtunnus: 1000028065
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6775577 E: 358072

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 2,6 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Löytöpaikka sijaitsee Vesunnan kartanon päärakennuksesta kaakkoon, pellon koillisosassa olevalla kumpareella. Paikalta on löytynyt vuonna 2015 metallinetsinnässä pyöreän kupurasoljen sekä pronssiesineen kappale (KM 40867: 1-2). Soljen kappale löytyi kumpareen lakiosasta, sekoittuneesta maasta noin 5 cm syvyydestä ja pronssiesineen katkelma pellon ja metsikön rajalta, peltomullasta noin 10 cm syvyydestä. Löytöpaikkapaikan välittömässä läheisyydessä on myöhäisrautakautinen hautauspaikka Vesunnan kartano 3 (1000019160).

Sepänmaa 2023: Olin alueella tekemässä maakaapeliojan arkeologista tutkimusta v. 2015, kun Kanta-Hämeen menneisyyden etsijöiden metallinilmaisinharrastajat, jotka avustivat tutkimuksessa, löysivät esineet. Kohta ei kuulunut varsinaiseen tutkimusalueeseen. Heti esineiden löytyttyä kävin katsomassa löytöpaikkaa. Tulkin tani mukaan esineet olivat löytyneet sekoittuneesta maasta, jota ylärinteen puolelta on puskettu kyseisen kumpareen alueelle. Kaiken kaikkiaan kumpare on suurelta osin raivattujen kivien ja maan peitossa. Vaikutti siltä, että löydöt ovat sekundaarisilla löytöpaikoilla, luultavasti ylärinteeltä raivattujen kivien ja niiden mukana kulkeutuneen maan mukana tulleita. Topografisten seikkojen ja lähilöytöjen perusteella kumpare on erittäin potentiaalinen rautakautisten ja keskiaikaisen muinaisjäännösten suhteen, mutta koska se on suurelta osin raivatun maan ja kivien peitossa, ei sitä voi tutkia arkeologisesti kattavasti ilman kaivinkonetta. Kohdetta ei tarkastettu v. 2023 inventoinnissa.

Muinaisjäännökset punaisella ja löytöpaikat oranssilla.

54 HATTULA PUONTILA

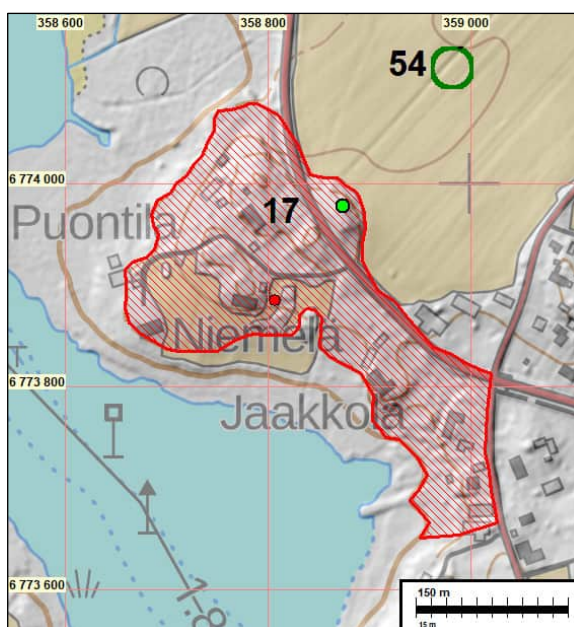
Mjtunnus: 1000048888
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: löytö

Koordin: N: 6774113 E: 358988

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 0,9 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Pellolta on 1930-luvulla löytynyt nelisivuinen oikokirves (KM 45678: 1).

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohdetta ei tarkastettu, koska se on merkitty Muinaisjäännösrekisteriin vasta 19.10.2023, joten se ei ollut tiedossa maastoinventoinnin aikaan.

54: Kivikautisen esineen löytöpaikka.

Poistettut kiinteät muinaisjäännökset**5 HATTULA RISTIINANHOVI 2**

Mjtunnus: 82010031
 Status: poistettu kiinteä muinaisjäännös (*aikaisemmin kiinteä muinaisjäännös*)
 Ajoitus: ajoittamaton (*aikaisemmin rautakautinen*)
 Laji: luonnonmuodostuma (*aikaisemmin palvonta: miekanhiontakivi*)

Koordin: N: 6780033 E: 356118 Z: 86

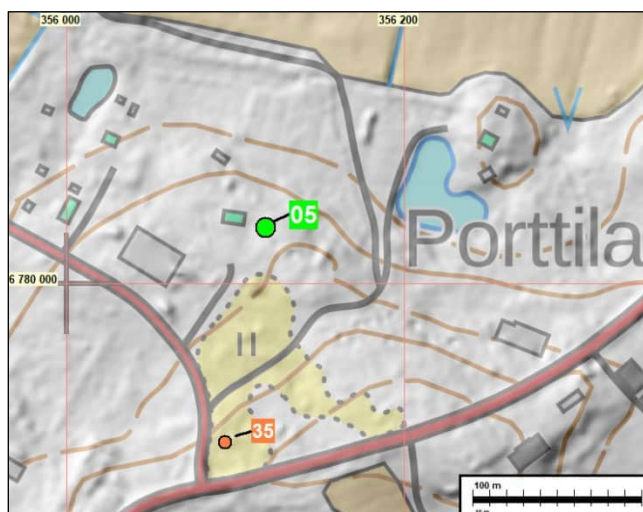
Tutkijat: Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Jyri Saukkonen 1991 tarkastus, Jyri Saukkonen 1993 tarkastus, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sanna Saunaluoma 2020 tarkastus, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 7,4 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri 2023:* Miekanhiontakivi sijaitsee Tokeensuunlahden eteläosasta 400 m etelään vanhan rantatörmän päällä. Kiven ja nykyisen rannan välinen alue on hyvin alavaa maastoa. Muu ympäristö on heinää kasvavaa, aukeaa ja kumpuilevaa joutomaata, joka viettää kohti rantaa.

Kiven koko on noin 2 x 1,1 x 0,6 m. Kiven pohjois- eli rantatörmän puolella on kaksi pystysuuntaista uurretta. Pitemmän uurteen pituus on noin 90 ja leveys suurimmillaan on 9–10 cm. Uurteen vieressä on loivaseinämainen, halkaisijaltaan 30–40 cm painanne, jonka syvyys n. 1–2 cm. Toisen uurteen pituus on noin 40 ja leveys 3–3,5 cm. Kivessä ei ole havaittavissa sileiksi hioutuneita pintoja.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kiven urat eivät vaikuta hioutuilta. Molemmissa urissa on ulokkeita, johon itse hiontaprosessi olisi pysähtynyt tai hionta olisi vähintään hankaloitunut merkittävästi. Lisäksi ulokkeet olisivat hioutuneet pois hionnan yhteydessä. Urat ovat karheita eikä hiomisen jälkiä ole. Mielestämme urat ovat luonnonmuovaamia. Ehdotamme kohteen statuksen muuttamista poistettavaksi kohteeksi. Urat ovat luonnonmuodostumia.

Poistettu kohde vihreällä ja löytöpaikka oranssilla.

Vasemmalla aikaisemmin miekanhiontakiveksi oletettu kivi, kuvattu koilliseen. **Oikealla** kivessä olevien urien risteyksen alla oleva uloke.

21 HATTULA TOKEENSUUNMÄKI

Mjtunnus: 1000025101
 Status: poistettu kiinteä muinaisjäänös
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautapaikat, polttokenttäkalmistot

Koordin: N: 6781146 E: 356462

Tutkijat: Sirkka Ojala 1940 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

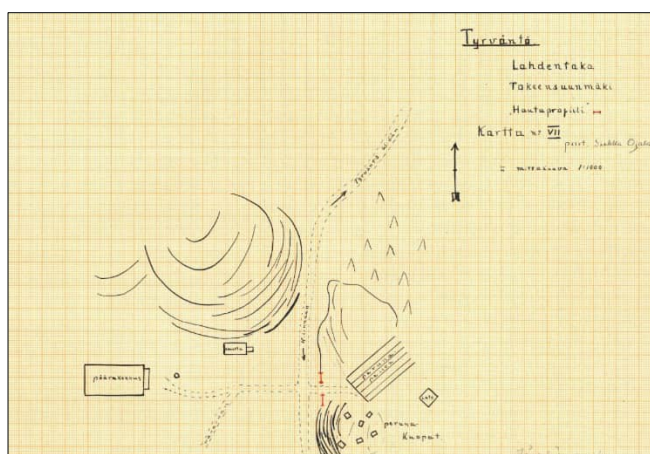
Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 8,3 km pohjoiseen.

Huomiot: *Muinaisjäänösrekisteri 2023:* Tokeensuussa on Tyrvännötien itäpuolelta, tien leikkauksesta havaittu vuoden 1940 inventoinnissa merkkejä rautakautisesta polttokenttäkalmistosta. Sittemmin vuonna 1985 tien viereen tehtiin koekuoppia havaitsematta mitään muinaisjäänkseen viittaavaa. Ympäristöön koekuoppia ei muuten kaivettu. Löytöpaikan viereen oli inventointien välisenä aikana rakennettu AIV-torni.

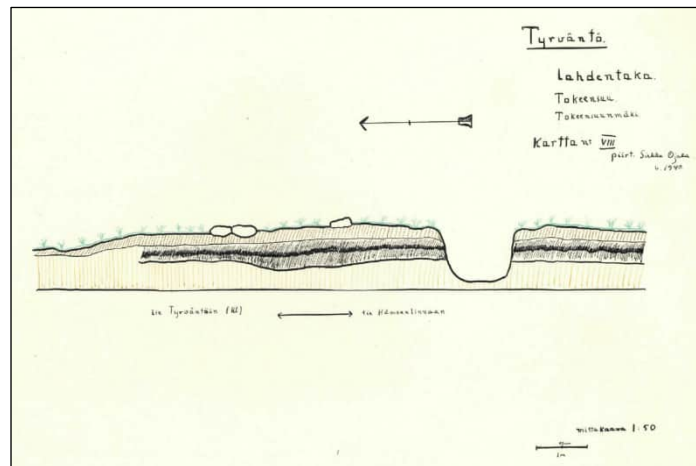
Sepänmaa & Kuljukka 2023: Kohde tarkastettiin silmämääräisesti. Alue on melko muokattua. Merkkejä muinaisjäänöksistä ei maanpinnalle ollut. Koekuoppia ei tehty.

Ojalan (1940) mukaan Tyrvännöntien idän puoleisessa tieleikkauksessa on ollut n. 25–30 cm syvyydessä n. 7–8 m pituisena juovana tuhkakkerros, josta löydettiin runsaasti poltettuja ihmisluun siruja. Ojala tulkitse ilmiön polttokenttäkalmistoksi, joka olisi jo tällöin suurimmalta osin tuhoutunut maantietöissä. Raportista ei selviä onko luuta otettu talteen.

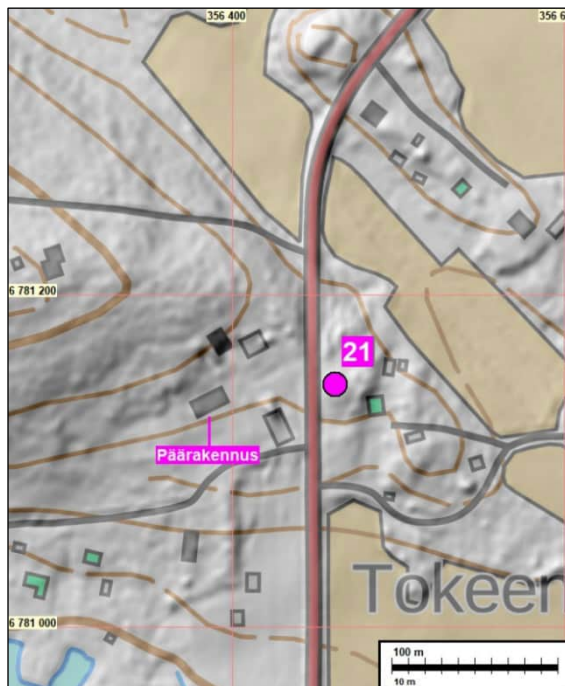
Saukkonen kertoo tehneensä tien varteen koekuoppia, jossa huomasi maaperän olleen sekoittunutta. Kertomuksesta ei kuitenkaan selviä koekuoppien tarkempaa sijaintia. Saukkosen mukaan paikalle, johon Ojala on piirtänyt perunakuoppia, on rakennettu AIV-torni ja rakennuksen yhteydessä olisi havaittu polttokenttäkalmistoon liittyviä löytöjä. Näistä löydöistä ei kuitenkaan ole sen tarkempaa tietoa ja kuten Saukkonenkin toteaa, kohteen luonne on jokseenkin epävarma. Paikalla ei enää ole Saukkosen (1985) mainitsemia AIV-tornia.

Ojalan (1940) karttapiirros Tokeensuunmäen kohteesta. Kartan länsipuolelle on piirretty Tokeensuunmäen päärakennus.

Ojalan (1940) profilipiirros tien leikkauksessa olevasta palaneita luita sisältäneestä nokimaakerroksesta (musta).

Vasemmalla tuhoutunut muinaisjäännös harmaalla. **Oikealla** vuoden 1950 ilmakekuva, jossa koordinaattipiste oranssilla merkinnällä.

Vasemmalla tuhoutuneen muinaisjäännöksen maastoa kumpareen pohjoispuolella, johon koordinaattipiste osuu. Kuvattu luoteeseen. **Oikealla** kumpare, jossa Saukkosen mainitsema AIV-torni ja Ojalan perunakuopat ovat ilmeisesti on sijainneet. Kuvattu etelään.

41 HATTULA KASSELA

Mjtunnus: 82010026
 Status: poistettu kiinteä muinaisjäännös
 Ajoitus: rautakautinen
 Laji: hautaus: röykkiö

Koordin: N: 6776775 E: 357214 Z: 82

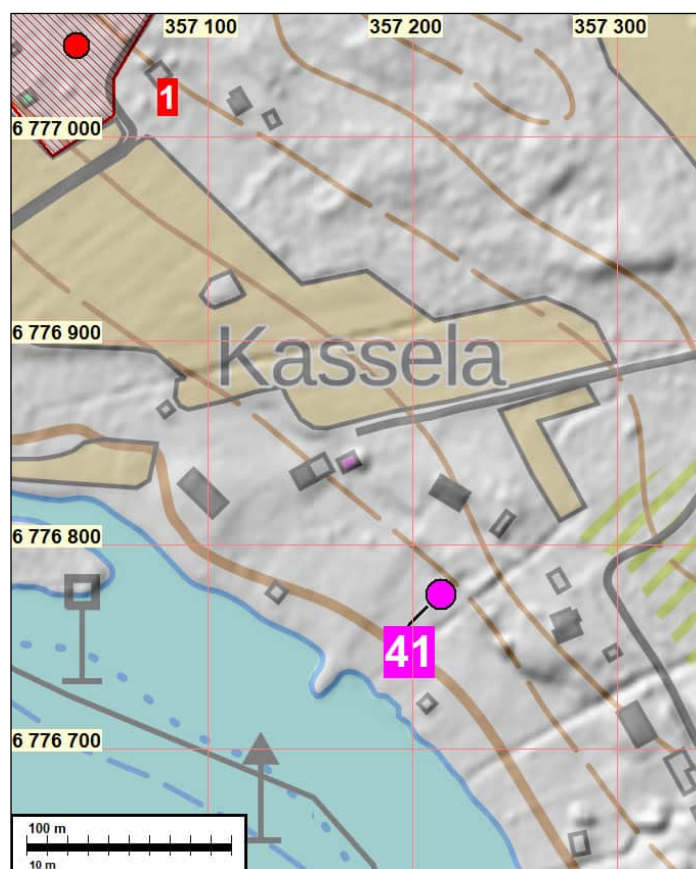
Tutkijat: Sirkka Ojala 1940 inventointi, Jyri Saukkonen 1985 inventointi, Sirkka-Liisa Seppälä 1999 inventointi, Sepänmaa & Kuljukka 2023 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan uudesta kirkosta 4,0 km luoteeseen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Mahdollinen hautaröykkiö on sijainnut Vanajaveden Vihdinvirran eteläosan itärannalla, entisen Heikelin huvilapalstan puutarhassa. Tilan nimi on nykyisin Kassela 2 (ks. invent. kert. 1939 s.131).

Röykkiö on täysin hävitetty. Röykkiöstä kesällä 1920 tehdyt löydöt (miekka, keihäänkärki, puukon terä ja hevosenkenkäsolki) eivät ole tallessa.

Sepänmaa & Kuljukka 2023: Paikkaa ei tarkastettu, koska kohde on edellisten tietojen mukaan tuhoutunut ja aikaisemmissa inventoinneissa tarkastettu.

Poistettu kiinteä muinaisjäännös merkitty vaaleanpunaisella.